

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav speciálněpedagogických studií

Diplomová práce

Pavla Vodáková

**Speciální třída jako součást základní školy
s běžným vzdělávacím programem ZŠ**

Olomouc 2015

Vedoucí práce: Mgr. Kristýna Krahulcová Ph.D

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.

Olomouc, duben 2015

Pavla Vodáková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí práce, Mgr. Kristýně Krahulcové Ph.D, za odborné vedení, cenné připomínky a pomoc při zpracování diplomové práce.

Obsah

OBSAH	3
ÚVOD.....	5
1 VZDĚLÁVÁNÍ ŽÁKŮ SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI	9
1.1 ŽÁK SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI	9
1.2 VZDĚLÁVÁNÍ ŽÁKŮ SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI V MINULOSTI A SOUČASNOSTI	10
1.3 SOUČASNÁ LEGISLATIVA KE VZDĚLÁVÁNÍ ŽÁKŮ SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI ...	14
1.4 SPOLUPRÁCE S PEDAGOGICKO – PSYCHOLOGICKOU PORADNOU A SPECIÁLNĚ PEDAGOGICKÝM CENTREM	16
1.5 PODMÍNKY PRO VZNIK SPECIÁLNÍ TŘÍDY NA BĚŽNÉ ZÁKLADNÍ ŠKOLE	18
1.6 ŽÁCI NAVŠTĚVUJÍCÍ SPECIÁLNÍ TŘÍDU NA BĚŽNÉ ZÁKLADNÍ ŠKOLE	20
1.7 SHRNUĆÍ.....	23
2 INTEGRACE.....	24
2.1 INTEGRACE V ČESKÉ REPUBLICĚ A JEJÍ VÝVOJ	25
2.2 INTEGRACE A PRÁVO NA VZDĚLÁNÍ.....	27
2.3 ZPŮSOBY ZAJIŠTĚNÍ INTEGRACE ŽÁKŮ SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI NA ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH.....	29
2.3.1 <i>Formy školské integrace</i>	29
2.3.2 <i>Faktory, podílející se na úspěšnosti integrace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami</i>	31
2.4 SHRNUĆÍ.....	35
3 PŘÍSTUP K ŽÁKŮM SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI	36
3.1 INDIVIDUÁLNÍ VZDĚLÁVACÍ PLÁN	37
3.2 HODNOCENÍ ŽÁKŮ SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI	38
3.3 VZDĚLÁVÁNÍ PEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍKŮ	39
3.4 SHRNUĆÍ.....	40
4 VÝZKUMNÁ ČÁST	41
4.1 CÍLE PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	41
5 DESIGN VÝZKUMU A ZDROJE DAT	43
5.1 METODA SBĚRU DAT	43
5.2 ZDROJE DAT	44
5.2.1 <i>Specifikace výzkumného souboru</i>	45
5.3 ANALÝZA DAT.....	45
6 SPECIÁLNÍ TŘÍDA NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE.....	46
6.1 PŘEDPOKLADY VZNIKU SPECIÁLNÍ TŘÍDY NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE	48
6.2 VYBAVENÍ SPECIÁLNÍ TŘÍDY	48
6.3 PRÁCE S ŽÁKY VE SPECIÁLNÍ TŘÍDĚ.....	49
6.4 TVORBA INDIVIDUÁLNÍHO VZDĚLÁVACÍHO PLÁNU PRO ŽÁKY SPECIÁLNÍ TŘÍDY.....	50
6.5 SROVNÁNÍ VZDĚLÁVÁNÍ VE SPECIÁLNÍ TŘÍDĚ PŘI ZŠ A NA ŠKOLE PRAKTICKÉ.....	50
6.6 SHRNUĆÍ.....	52
7 POHLED RODIČŮ A ŽÁKŮ BĚŽNÉ ZŠ NA INTEGRACI ŽÁKŮ SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI.....	54
7.1 POHLED RODIČŮ NA INTEGRACI ŽÁKŮ SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI.....	54
7.1.1 <i>Složení respondentů dle pohlaví a jejich věku</i>	55
7.1.2 <i>Osobní data respondentů</i>	56
7.1.3 <i>Umísťování postižených dětí do škol</i>	58
7.2 NÁZOR ŽÁKŮ ZÁKLADNÍ ŠKOLY NA INTEGRACI ŽÁKŮ SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI	75

Diplomová práce

7.2.1 Složení respondentů.....	76
7.2.2 Dotazníkové šetření.....	77
7.3 SHRnutí DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ.....	82
7.4 ZPŮSOBY JAK ELIMINOVAT NEGATIVNÍ POHLED SPOLEČNOSTI NA ŽÁKY SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI	84
7.5 ZHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ.....	85
DISKUZE	88
ZÁVĚR	90
SOUHRN	92
POUŽITÁ LITERATURA.....	94
TABULKA POUŽITÝCH POJMŮ A ZKRATEK.....	100
SEZNAM TABULEK.....	101
SEZNAM GRAFŮ	102
SEZNAM PŘÍLOH.....	103
PŘÍLOHY:	104
ANOTACE	117

Úvod

V září 2011 se na Základní škole ve Zlatých Horách nově otevřela speciální třída pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Žáci umístění do této třídy měli různé potíže, které se projevovaly hlavně ve vzdělávání. Někteří žáci měli pouhé vývojové poruchy učení, další potvrzenou lehkou mentální retardaci a jeden žák měl speciálním pedagogickým centrem potvrzen autismus. Je nutno ještě dodat, že třída je jednotřídní. Žáci, kteří ji v té době navštěvovali, patřili každý do jiného ročníku, ale zároveň byli vzdělávání podle odlišných vzdělávacích plánů. Jedna část žáků se vzdělávala podle osnov běžné základní školy s individuálním vzdělávacím plánem a druhá část žáků byla vzdělávána podle vzdělávacích osnov školy praktické. Třída měla od svého počátku určenou hranici šesti žáků. Tyto žáky vedla od samého počátku jedna speciální pedagožka, která byla zároveň třídní učitelkou a pomoc při výuce jí zajišťovala jedna asistentka pedagoga.

Práce ve speciální je velice zajímavá, a tak byla možnost nastoupit ve školním roce 2013/2014 jako druhý asistent pedagoga do této speciální třídy velkou výzvou. Je však nutno podotknout, že nikdy nepracovali dva asistenti společně, stále zde byl jeden speciální pedagog s jedním asistentem. První asistent pracoval s dětmi ve speciální třídě první tři vyučovací hodiny a druhý asistent s nimi pracoval od čtvrté vyučovací hodiny, až do konce šesté vyučovací hodiny. Třída byla stále jednotřídní. Žáci, kteří jí v loňském školním roce navštěvovali, byli v rozmezí od prvního ročníku až po ročník šestý. Počet žáků se v loňském školním roce zvýšil na deset. Důvodem zvýšení počtu žáků byla žádost několika rodičů o přijetí jejich dětí, které do tohoto školního roku navštěvovali Praktickou školu v nedalekém Jeseníku, do speciální třídy, která je součástí Základní školy v jejich bydlišti. Aby se počet udržel na hranici deseti žáků, bylo třeba rozhodnout, pro které žáky je vzdělávání ve speciální třídě nutností, neboť jejich výuka probíhala podle vzdělávacího plánu pro školy praktické a nemohli tedy být integrováni v klasické třídě ZŠ. Z toho důvodu byli žáci, kteří se vzdělávali podle vzdělávacího plánu základní školy s upraveným individuálním plánem nuceni přejít zpět do svých kmenových tříd, ve kterých se před jejich zařazením do speciální třídy vzdělávali.

Práce ve speciální třídě s žáky, kteří mají různé typy postižení je velice poučná, s klasickou výukou v běžné třídě na základní škole se to prakticky nedá srovnat. Většina žáků sice nebyla schopna samostatně, bez pomoci cokoliv vypracovat nebo vytvořit, ale

byli vstřícní a snažili se, aby jejich výsledky byly co nejlepší. Zájem o speciální třídu se projevil ve výběru tématu na diplomovou práci. Proto tedy téma diplomové práce „Speciální třída jako součást Základní školy s běžným vzdělávacím programem ZŠ“, které je určitě velice zajímavé.

Tato práce se zaměřuje na vznik a fungování speciální třídy v rámci běžné základní školy. V části teoretické je definice žáka se speciálními vzdělávacími potřebami a srovnání vzdělávání těchto žáků v minulosti, kdy byli odkázáni pouze na vzdělávání ve školách zvláštních a současnosti, když je klasickým základním školám dána možnost vytvořit v rámci základní školy speciální třídu nebo tyto žáky dle jejich možností integrovat přímo v běžných třídách s vytvořením individuálního vzdělávacího plánu. V další kapitole je zjednodušeně zmapovaný legislativní rámec pro speciální vzdělávání na základních školách, který se po dobu dvaceti let postupnými úpravami paragrafů měnil až do dnešní podoby. Nedílnou součástí integrace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, které je věnována jedna z podkapitol je práce pedagogických poraden a speciálních pedagogických center, které po přešetření žáků a jejich diagnostice mají jako jediní možnost na základě tohoto vyšetření doporučit pedagogům nejvhodnější formy pomoci při vzdělávání (individuální vzdělávací plán), který by měl být sestaven přímo pro potřeby daného žáka. Návrh na umístění žáků do speciální třídy jsou však oprávněná vydávat pouze speciální pedagogická centra. Další část je věnována podmínkám, které musí splňovat Základní škola, aby jí bylo umožněno otevřít novou speciální třídu pro žáky s různým typem postižení.

Druhá kapitola se zabývá integrací jako takovou. Obsahuje vysvětlení samotného pojmu integrace. Dále se věnuje postupnému vývoji integrace v České republice a připomíná práva všech žáků na vzdělání. Důležitou součástí této kapitoly jsou způsoby, jakými je zajištěna integrace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a v neposlední řadě také formy a faktory, které jsou pro její úspěšnost velmi důležité. Formám faktorům integrace v českém školství jsou věnovány samostatné podkapitoly.

Třetí část tvoří popis přístupů k žákům se speciálními vzdělávacími potřebami, individuální vzdělávací plán, jeho tvorba a v neposlední řadě také rozdíly v hodnocení těchto žáků. Poslední částí třetí kapitoly je vzdělávání pedagogických pracovníků, které je pro porozumění a práci s integrovanými žáky velmi důležité.

Praktická část diplomové práce je zaměřena přímo na danou speciální třídu, která je součástí běžné základní školy. Jsou zde použity poznatky a zkušenosti pramenící z práce ve speciální třídě. Vybavení třídy, práce s žáky, hodnocení a tvorba

individuálních vzdělávacích plánů přesně podle potřeb jednotlivých žáků. V poslední části této kapitoly je rozbor žáků, kteří danou speciální třídu navštěvují, jejich věkový rozsah, způsoby výuky v jednotřídce a potřeby tvorby individuálních vzdělávacích plánů. Poslední část této kapitoly je věnována přímo žákům, kteří se vzdělávají ve speciální třídě. Součástí je jejich porovnání mezi speciální třídou a školou praktickou.

Pro zjištění postojů rodičů k integraci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami na základní škole byly vypracovány dotazníky, ze kterých byly získány informace o tom, jaký pohled má zákonný zástupce (rodič) na možnost připojit žáky se speciálními vzdělávacími potřebami k běžnému vzdělávání na základních školách. Důležitá je otázka, zda by rodičům vadilo, kdyby byl ve třídě, do které chodí i jejich dítě přítomen žák, který má nějaký druh postižení. Zajímavý je také názor, do jaké míry, a jaký druh postižení by byli schopni nebo ochotni u jakkoliv postiženého žáka v běžné třídě základní školy tolerovat. Toto zjištění přiblíží hranici, kterou rodiče spatřují v potřebě zařazení žáka do speciální třídy.

Aby byly zjištěny také postoje žáků páté třídy ZŠ a druhého stupně ZŠ vůči zmiňované integraci, tak pro ně byla připravena v rámci předmětu „Člověk a společnost“ vyučovací hodina zaměřená přímo na téma integrace žáků se SPU do běžných ZŠ. Na konci vyučovací hodiny žáci odpovídali na jednoduché otázky. Pro upřímnější odpovědi žáků byly zvoleny otázky, položené ústně, na které pak žáci odpovídali písemně do předem připravených formulářů.

Poslední částí diplomové práce je snaha najít způsoby, jak eliminovat negativní pohled společnosti na žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.

Srovnání všech postojů by mohlo být vyzdvižením integrace žáků se SPU, která je v současnosti v České republice tolik diskutována.

Jedním cílem praktické části bylo zjistit postoje rodičů žáků ZŠ vůči integraci. K tomu byly předem stanoveny výzkumné otázky:

- 1) Mají rodiče žáků ZŠ zkušenosti se zařazováním žáků se SPU do škol a školských zařízení?
- 2) Pokud by bylo v rodině postižené dítě, volili by rodiče raději integraci v běžné třídě nebo zařazení do speciální třídy, která je součástí spádové ZŠ školy?
- 3) Vadila by rodičům zdravého dítěte přítomnost postiženého žáka ve třídě, kterou by navštěvovali společně?

4) Dokážou rodiče žáků najít pozitiva, která by mohla přinést přítomnost postiženého žáka v běžné třídě nebo vidí pouze negativní vlivy?

Druhým cílem bylo zjistit, jaké názory mají na integraci samotní žáci ZŠ:

- 1) Přišel jsi už do styku s postiženým?
- 2) Vadila by ti přítomnost postiženého žáka ve třídě?
- 3) Souhlasíš s názorem, že každý žák by měl mít možnost chodit do běžné třídy nebo si myslíš, že někteří patří jedině do speciální třídy?

Výzkum byl vypracován formou dotazníkového šetření, které řadíme mezi výzkum kvantitativní. Dotazníkové šetření bylo vybráno pro jeho menší časovou náročnost při sběru dat a možnost oslovení většího množství respondentů.

1 Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami je zaměřeno přímo na žáky, kteří vykazují ve svém vzdělávání určité problémy, trpí například některým druhem postižení, jsou sociálně znevýhodněné nebo na druhou stranu nadané či dokonce mimořádně nadané. Legislativně je vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami ukotveno ve vyhlášce č. 73/ 2005 Sb. (<<http://tvp.cz>, Metodický portál, 2014, [online])

1.1 Žák se speciálními vzdělávacími potřebami

Žákem se speciálními vzdělávacími potřebami je žák, se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním nebo sociálním znevýhodněním a dále také žák nadaný nebo mimořádně nadaný. Zdravotním postižením je podle zákona MŠMT 561/2004 Sb. §16 chápáno mentální, tělesné, zrakové nebo sluchové postižení, vady řeči, souběžné postižení více vadami, autismus a vývojové poruchy učení. (Friedl, 2005)

Zdravotním znevýhodněním je považováno zdravotní oslabení, dlouhodobá nemoc nebo lehčí zdravotní poruchy vedoucí k poruchám učení a chování, které vyžadují zohlednění při vzdělávání. (Pipeková, 2006)

Sociálním znevýhodněním je označováno nevhodné rodinné prostředí, ohrožení sociálně patologickými jevy, nařízená ústavní výchova nebo ochranná výchova, ale také vzdělávání žáků azylantů, kteří mají jazykovou bariéru. Průcha ve svém Pedagogickém slovníku z roku 1995 definuje sociálně znevýhodněného žáka jako „*žáka, který má v důsledku svého sociálního postavení omezený přístup ke společenským a materiálním statkům.*“ (Bartoňová, 2006, s. 42) I tito žáci mají právo na vzdělávání, jehož metody formy a obsah odpovídají jejich potřebám a schopnostem.

Žáci se zdravotním postižením mají při vzdělávání právo bezplatně užívat speciální učebnice, didaktické a kompenzační učební pomůcky, které jim poskytne škola. Dále mají právo na vytvoření podmínek, které jim toto vzdělávání umožní a také na poradenskou pomoc jak školy, tak i školského poradenského pracoviště, které jako jediné může u žáků potvrdit nebo vyvrátit poruchy, ovlivňující jejich vzdělávání. Žákům se speciálními vzdělávacími potřebami je potřeba podle zákona č. 561/2008 Sb. na školách vytvořit vhodné podmínky, které budou odpovídat jejich vzdělávacím potřebám. (<<http://info.edu.cz>, Portál o školství a vzdělávání, 2011, [online])

Pro žáky národnostních menšin zajišťuje vzdělávání obec, kraj, popřípadě

ministerstvo školství, které umožňuje těmto žákům vzdělávat se v jejich mateřském jazyce, a to v obcích, v nichž byl v souladu se zvláštním právním předpisem zřízen výbor pro národnostní menšiny. Dále může ředitel školy se souhlasem zřizovatele stanovit ve školním vzdělávacím programu předměty nebo jejich části, v nichž se vzdělávání uskutečňuje dvojjazyčně. Jednou z možností je také zajištění asistenta pedagoga, který je schopen podle zákona č. 561/2008 Sb. žákovi při vyučování pomáhat svou znalostí cizího jazyka. (<<http://www.msmt.cz>, 2014, [online])

Školy a školská zařízení musí vytvářet také podmínky pro vzdělávání žáků nadaných a mimořádně nadaných. K tomuto rozvíjení je používána rozšířená výuka některých předmětů. Žákům sportovně nadaným a vykonávajícím sportovní přípravu může ředitel upravit organizaci vzdělávání tak, aby měl možnost se na svůj sport pravidelně připravovat. Nadaný nebo mimořádně nadaný žák může být na žádost zákonného zástupce přeřazen do vyššího ročníku, ovšem podmínkou tohoto přeřazení je vykonání zkoušek z učiva, které žák nebude v průběhu vzdělávání absolvovat. Obsah těchto zkoušek stanoví podle zákona č. 561/2008 Sb. §17 ředitel školy. (<http://www.vzdelavacisluzby.cz/>, Legislativa, 2014, [online])

Na rozdíl od zdravotních postižení, která jsou patrná na první pohled, jsou různé formy specifických poruch učení v předškolním věku prakticky nepostřehnutelné. Tyto poruchy lze objektivně diagnostikovat až v průběhu pravidelné školní docházky. Rozpoznat je můžeme podle dispozic mezi školními výsledky a obecnými schopnostmi dítěte. Specifické poruchy učení mají specifický komplex symptomů. Při rozpoznávání těchto poruch by se mělo vycházet z teorie, že objektivní projevy poruchy učení vznikají v závislosti na procesech učení a určitými strategiemi učení jsou do jisté míry ovlivnitelné. Při postižení specifickými poruchami učení, kde je možnost přizpůsobením vzdělávacích metod do určité míry ovlivnit úspěšnost ve vzdělávání těchto žáků, jsou těžší formy specifických poruch u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami často bez šancí na minimalizaci vzdělávacích problémů. (Bartoňová, 2005)

1.2 Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v minulosti a současnosti

V minulosti probíhalo vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami pouze ve speciálních (zvláštních) školách. Zde se podle tehdejšího školského zákona č.29/1984 Sb. „vzdělávali žáci s takovými rozumovými nedostatky, pro které se nemohou

s úspěchem vzdělávat v základní škole, ani v základní škole pro mládež vyžadující zvláštní péči, podmínkou bylo, že tito žáci byli schopni osvojit si alespoň některé prvky vzdělávání.“ (Müller, 2001, s. 18)

Velkým nedostatkem ve vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v minulosti byla hlavně jejich segregace neboli odloučení od zdravých jedinců navštěvujících běžné základní školy ve spádových oblastech. Jednoznačně však nelze říci, že vše, co v tomto období pro vzdělávání žáků se speciálními potřebami bylo vytvořeno, nemělo žádná pozitiva. Na jedné straně byla segregace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, ovšem na druhé straně je třeba zmínit například vysokou úroveň studijních materiálů, které byly vytvořeny přímo pro žáky se smyslovým a jiným postižením. (Müller, 2001)

Změny ve vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami se začaly vytvářet až od druhé poloviny 20. století, a to v celé Evropě. Většina ministerstev školství se v té době začala zabývat segregací žáků, kteří potřebují individuální přístup. Tito žáci byli svou potřebou ve většině případů vytrženi ze svého přirozeného prostředí, ve kterém vyrůstali a byla tak narušena jejich socializace. (Monatová, 2004)

Tak jako ve většině Evropských zemí se tedy i v České republice do konce 20. století vzdělávání žáků dělilo na dva proudy. Jedním proudem bylo vzdělávání zdravých žáků bez fyzických a mentálních postižení, kteří se vzdělávali v běžných základních školách. Do druhého proudu patřili žáci, kteří vykazovali fyzické či psychické odlišnosti. Podle „*Michalíka v některých případech stačilo, aby dítěti chyběl například jeden prst a již mohlo být vyloučeno z běžného základního vzdělávání.*“ (Michalík, 2002, s. 20) Tak málo tedy podle jeho tvrzení někdy stačilo k tomu, aby žák byl zařazen do zvláštní školy dnes školy praktické.

V České republice dochází k prvním změnám v 90. letech 20. století, kdy proběhla novelizace stávajících právních norem upravující řízení a obsah organizace vzdělávání na základních školách. Mezníkem bylo přijetí vyhlášky o základních školách v roce 1991, která zmiňovala možnost začlenění dětí s postižením do běžných škol. (<<http://www.msmt.cz>, 2014, [online])

Od té doby došlo ve vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami k mnoha změnám, které se postupně neustále vyvíjely.

V roce 2005, kdy vyšly jedny z posledních právních úprav ve vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, začaly vznikat školy, ve kterých probíhá vedle

základního vzdělávání také vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. (<<http://www.msmt.cz>, 2005, [online]) Jejich množství se postupně zvyšuje.

Pro začleňování žáků se speciálními vzdělávacími potřebami je v České republice využíváno několik typů integrace, která různými způsoby omezuje jejich segregaci. Segregací žáků se speciálními vzdělávacími potřebami je myšleno jejich vyloučení z okruhu vrstevníků žijících v jejich přirozeném prostředí, ke kterému dříve ve vzdělávání těchto žáků se speciálními vzdělávacími potřebami běžně docházelo. Tito žáci tedy byli jinými slovy nuceni navštěvovat zvláštní školy mimo své bydliště, do kterých ve většině případů museli dojíždět. Při větších vzdálenostech byli tito žáci odkázáni na Zvláštní školy s internátem, kde zůstávali pod dohledem vychovatelů po celý školní týden a do svého bydliště jezdili pouze na víkendy. Tím docházelo k jejich úplnému vytržení ze sociálního prostředí, ve kterém žili. Žáci tím ztratili blízký kontakt se svou rodinou i svými vrstevníky a ztratili tak většinu svých kamarádů. Ve větších městech sice žáci měli možnost do školy dojíždět, ale i tento způsob narušoval jejich sociální vazby s vrstevníky a okolím. Neměli většinou šanci navštěvovat běžnou spádovou školu pro jejich městskou část. (Michalík, 2002)

V roce 2006 došlo ke změnám v RVP ZV. V tomto roce byl hlavní dokument upřesňující vzdělávání všech žáků v ČR rozšířen o část upřesňující vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. To bylo impulsem pro Základní školy, které dodatek o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami zakotvily i ve svých Školních vzdělávacích plánech a tak jim byla poskytnuta možnost věnovat se v rámci běžné Základní školy také žákům, kteří potřebují individuální přístup. (<<http://rvp.cz/>, Informace/dokumenty, 2010, [online])

Na základních školách probíhá v dnešní době integrace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami několika způsoby. Jednou z možností je otevření speciální třídy, která bude součástí běžné ZŠ. Při zařazování žáků se speciálními vzdělávacími potřebami vždy záleží na druhu a míře postižení žáků. Žáci jsou buď vzděláváni pouze ve své kmenové třídě, kterou je v tomto případě přímo třída speciální nebo mají možnost v rámci výuky pracovat společně s vrstevníky ze tříd, kde je výuka vedena podle vzdělávacích osnov pro základní vzdělávání. Toto se však u žáků s mentální retardací nebo těžší formou postižení většinou týká pouze některých vyučovacích hodin, jako je například hudební výchova, výtvarná výchova nebo pracovní činnosti. V těchto vzdělávacích předmětech se postižení žáci ve většině případů dokážou výkonem vyrovnat ostatním žákům ve třídě. (Bartoňová, 2005)

Další možností je integrovat jednotlivé žáky podle jejich dovedností a schopností v běžné třídě. V tomto případě mají žáci ve výuce možnost používat různé kompenzační pomůcky, jako jsou například pomocné tabulky, karty, kalkulačky a pokud to jejich vzdělávání vyžaduje, tak mají nárok na přítomnost asistenta pedagoga, který jim během výuky pomáhá s plněním zadaných úkolů. (Pipeková, 2006)

Cílem moderního školství České republiky se podle Vítkové stává vytvoření takového školního prostředí, které bude poskytovat všem žákům naprosto stejné šance, které povedou k dosažení odpovídajícího stupně vzdělání a zajistí právo na rozvoj jejich individuálních předpokladů. (Vítková, 2004)

Proto je v dnešní době viditelná snaha integrace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do všech typů školských zařízení a škol. Česká republika mapuje reálný stav integrativního školství formou dílčích analýz, kterými jsou zkoumány podmínky realizace samotné integrace vzhledem k jednotlivým typům postižení. (Pipeková, 2006)

Většina těchto analýz je zaměřena přímo na dané pracoviště (Základní školu se speciální třídou) v určitém regionu. Analýzy šetření potvrdily, že školy zapojené po delší dobu do procesu integrace mají lepší architektonické podmínky než školy, jejichž integrační zkušenost je kratší. Dále bylo výzkumem zjištěno, že třídní učitelé integrovaných žáků kladou větší důraz na zabezpečení podmínek personálních než materiálně technických. Spolupráci s poradenskými centry hodnotila většina dotázaných spíše kladně. Za pozitivní se ve výzkumu bralo zjištění optimistického postoje většiny pedagogů na integraci žáka s tělesným postižením do jejich třídy. Postižení mentální vyžaduje v mnoha případech spíše zabezpečení výuky ve speciální třídě, která vede vzdělávání podle osnov praktické školy. Vedle teoretických modelů jsou pro integrativní vzdělávání přínosné také výzkumné metody, ve kterých se zkoumají jednotlivé podmínky, využívané pro integraci žáků s různým druhem postižení do běžných základních škol a školských zařízení. Výzkum se také zajímá o sociální klima v integrovaných třídách. (Pipeková, 2006)

Jednou z možností jak můžeme přispět k úspěšnému vzdělávání žáků se SPU je podle Valihorové a Jajčiakové zřízení funkce školního psychologa přímo na školách. Přítomnost by mohla mít význam nejen pro dostupnost integrovaným žákům, kteří by ho navštěvovali při reedukační péči, ale mohl by být prospěšný i při řešení některých konfliktních situací mezi dětmi. (Valihorová, Lajčiaková, 2014)

1.3 Současná legislativa ke vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

Základní normou upravující základní vztahy ve školství je zákon ČNR č. 564/1990 Sb. **o státní správě a samosprávě ve školství**. Tento zákon zakotvil v oblasti integrace hned několik oprávnění a povinností jak pro školy, tak i pro rodiče dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. Za klíčové zde můžeme považovat ustanovení 3 zákona, který potvrzuje, že ředitel školy rozhoduje „o *zařazení dětí do speciálních mateřských škol a speciálních základních škol, základních škol, zvláštních škol, pomocných škol a školských zařízení jim sloužícím.*“ (Müller, 2001, s. 23)

V další větě citovaného odstavce se stanovuje povinnost přijímat do základních škol přednostně žáky, pro které je tato škola spádovou. To doporučuje i většina odborníků na speciální pedagogiku, jako jsou například Pipeková, Müller, Michalík. Dále stanovuje tento zákon povinnost okresnímu úřadu zvýšit finanční příspěvek pro školu o nezbytné náklady, které jsou spojeny s výukou zdravotně postižených dětí. Samotnému ministerstvu se tímto zákonem ukládá koordinace předpisů spojených s navrhováním a výstavbou budov se zřetelem na možnost integrace zdravotně postižených dětí. (<<http://www.msmt.cz>, 1990, [online])

Nezájem o postižené žáky v prostředí běžných základních škol prolomila vyhláška MŠMT č. 291/1991 Sb. o základní škole. Tato vyhláška jako první dala možnost základním školám přijmout do školy žáka se zdravotním postižením. Podle jejího znění je dána řediteli základní školy možnost zřizovat speciální třídy pro žáky s různým postižením. Jsou zde také stanoveny podmínky, které musí být pro práci ve speciální třídě dodrženy. (<<http://www.msmt.cz>, 1991, [online])

Problematikou zaměřenou přímo na speciální třídy se dále zabývala vyhláška MŠMT ČR č. 399/1991 Sb., později novelizována vyhláškou MŠMT ČR číslo 127/1997 Sb., „*O speciálních školách a speciálních mateřských školách*“, ve které byly také stanovena pravidla pro vznik speciálních tříd se zaměřením na žáky se speciálními vzdělávacími potřebami a různými druhy postižení včetně mentálního. Část této vyhlášky je věnována činnostem speciálně pedagogických center. (Müller, 2001)

Novým zněním zákona podle novel č. 132 a 258/2000 Sb. ministerstvo prakticky ztratilo možnosti ovlivňovat procesy školské integrace na školách. (<<http://www.msmt.cz>, 2000, [online])

Všechna opatření týkající se speciálních tříd byla dále upřesněna ve směrnici MŠMT ČR č. 13710/2001 ze dne 6. 6. 2002. Odlišnou formou speciální třídy je třída specializovaná, která je určena především pro žáky se specifickými vývojovými poruchami učení. (Michalík 2002, <<http://www.msmt.cz>, 2001, [online])

Současná legislativa pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami neboli integrativní vzdělávání je v České republice upravena zákonem č. 561/2004 Sb. „*O předškolním, základním, středním a vyšším odborném vzdělávání*“ (Školský zákon) ze dne 24. září 2004. Účinnosti tento zákon nabyl 1. ledna 2005. (Pipeková, 2006)

Na tento zákon navazuje řada vyhlášek o poskytování poradenských služeb ve školských zařízeních, o vzdělávání žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami, vzdělávání nadaných žáků. Mezi žáky se speciálními vzdělávacími potřebami jsou zařazeni žáci se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním, sociálním znevýhodněním, nadaní a mimořádně nadaní žáci. (<<http://www.msmt.cz>, 2004, [online])

Pro ředitele Základních škol, kteří mají zájem zřídit ve své škole speciální třídu je směrodatná vyhláška MŠMT ČR č. 73/2005 Sb. o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními potřebami a žáků mimořádně nadaných. Paragraf 3 a odstavec 3, této vyhlášky praví: „*Skupinovou integrací se rozumí vzdělávání žáka ve třídě, oddělení nebo studijní skupině zřízené pro žáky se zdravotním či jiným postižením v běžné škole nebo ve speciální škole určené pro žáky s jiným druhem postižení.*“ (<<http://www.msmt.cz>, 2005, [online]) Tímto odstavcem je dána možnost zřídit třídu pro žáky, kteří mají různé formy postižení, jak zdravotního, tak i mentálního. Organizační formu takových tříd upřesňuje paragraf 8 a 10. Tyto paragrafy upravují především počet výukových hodin pro jednotlivé ročníky, počet žáků ve třídách, výuku žáků více ročníků v jedné třídě, integraci těchto žáků v běžné třídě při výuce některých předmětů.

Podle internetového zdroje již základní škola na základě vyhlášky č. 147/2011 Sb. nemůže odmítnout vzdělávání žáků formou individuální integrace. Škola musí vyjít vstříc žákovi v zajištění jeho individuálních potřeb, její povinností je „*přizpůsobit svoje prostředí i personální obsazení potřebné ke vzdělávání žáků a studentů s postižením.*“ (<<http://www.msmt.cz>, 2011, [online])

Nově dne 30. května 2014 vyšla vyhláška 103/2014 Sb., která mění znění vyhlášky č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských zařízeních. Dále mění znění vyhlášky č. 73/2005 Sb. a č. 116/2011 Sb. o vzdělávání

dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí žáků a studentů nadaných a mimořádně nadaných ve znění vyhlášky č. 147/2011 Sb. (<<http://www.msmt.cz>, 2014, [online])

Nová vyhláška č. 103/2014 Sb. nabyla účinnosti dne 1. září 2014 a stanovuje, že speciální třídu, určenou pro žáky nějakou formou znevýhodněné můžou navštěvovat pouze žáci, kteří mají prokázanou lehkou mozkovou dysfunkci, autismus nebo jiné zdravotní postižení. Tato vyhláška dále upravuje povinnost pravidelného přešetření žáka se speciálními vzdělávacími potřebami v pedagogicko-psychologické poradně nebo speciálně - pedagogickém centru. (<<http://www.msmt.cz>, 2014, [online])

Jedním z velmi důležitých a závazných dokumentů určených přímo do oblasti vzdělávání je Rámcový vzdělávací program základního vzdělávání, který byl vydán s úpravami v roce 2005 společně s přílohou upravující vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. (<<http://www.msmt.cz>, 2005, [online])

Tento státní kurikulární dokument je východiskem pro tvorbu Školních vzdělávacích programů, které si vytváří všechny školské zařízení, zabývající se vzděláváním. Rámcový vzdělávací program vymezuje představy státu o zaměření, obsahu a výsledcích různých druhů a stupňů vzdělávání. Tento program určuje přesný prostor, kde se bude škola (pedagogičtí pracovníci) při realizaci vzdělávání pohybovat. RVP ZV podporuje pedagogickou samostatnost škol a pedagogů, dává prostor pro různé přístupy k výuce základního vzdělávání v souladu s individuálními potřebami žáka. RVP ZV klade hlavně důraz na smysl a cíle vzdělávání, které mají žáka vybavit klíčovými kompetencemi podle jejich vlastních možností. Výsledkem by měla být připravenost žáka na další vzdělávání a jeho uplatnění ve společnosti. (<<http://rvp.cz>, 2010, [online])

Vzdělávání má probíhat v souladu se speciálními vzdělávacími potřebami každého žáka.

1.4 Spolupráce s Pedagogicko – psychologickou poradnou a Speciálně pedagogickým centrem

Pedagogicko - psychologická poradna a Speciálně pedagogické centrum jsou instituce, které se zabývají problematikou vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Spolupráce PPP a SP centra se školským zařízením, jakož i povinnosti společně s náplní těchto speciálních pedagogických center „*upravuje Školský zákon*

č. 561/2004 Sb., Vyhláška č. 73/2005 Sb. a její novela Vyhláška č. 147/2011 Sb., zejména pak Vyhláška č. 72/2005 Sb. a její novela Vyhláška č. 116/2011 Sb.“ (MP RVP 2012) Úpravy této vyhlášky jsou součástí nové vyhlášky č. 103/2014 Sb. (<<http://www.msmt.cz>, 2014, [online])

Náplní práce PPP a SPC je diagnostika žáků se speciálními vzdělávacími potřebami nebo zdravotním postižením, vedení evidence dětí s postižením, poradenské nebo metodické činnosti pomáhající dětem ve výuce, zajišťování speciálně pedagogické výchovné vzdělávací činnosti a poskytování ambulantních služeb včetně návštěv v rodinách i školách integrovaných žáků. (Müller, 2001)

Pedagogicko-psychologická poradna je pracoviště, které „*poskytuje odborné psychologické a speciálně pedagogické služby a konzultace žákům*“ trpícím speciálními vývojovými poruchami učení. (<<http://www.skolskykomplex.cz>, Pedagogicko-psychologická poradna, 2014, [online]) K nejznámějším vývojovým poruchám učení patří dyslexie, dysgrafie, dysortografie, dyskalkulie a různé další vývojové poruchy ovlivňující vzdělávání žáků. PPP ve své zprávě doporučuje nejvhodnější metody edukační péče a doporučení pro tvorbu individuálního plánu, podle kterého se má žák nadále vzdělávat.

Speciální pedagogické centrum se na rozdíl od psychologicko-pedagogické poradny věnuje žákům, kteří trpí mentální retardací nebo jiným druhem postižení a zdravotním znevýhodněním. SP centra zpracovávají na základě vyšetření žáka odborný posudek, kde jsou uvedeny důležité informace a vhodná doporučení, podle kterých se má žák nadále vzdělávat. Ve vyjádření je uveden druh a stupeň zdravotního postižení žáka, závažnost jeho postižení a v neposlední řadě návrh na formu jeho integrace. Pro pedagogy je ve zprávě uveden konkrétní popis vzdělávacích potřeb žáka a postupy, kterými by se měl pedagog řídit. (<<http://rvp.cz>, Metodický portál, 2011, [online])

Spolupráce mezi PPP, SPC a školou je důležitou součástí vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Na základě specifických příznaků je pedagog povinen zaslat žáka do PPP nebo SPC, kde je žák vyšetřen odborníky a podle výsledků vyšetření posléze diagnostikován. (příloha č. 1) Pedagog do formuláře pro PPP nebo SPC vyplní veškeré údaje, které pracovníkům v těchto centrech napoví, na kterou vzdělávací oblast se při vyšetření má zaměřit. Do formuláře se zapisují také postřehy a domněnky pedagoga o postavení žáka ve třídě, jeho chování v kolektivu, o přístupu rodičů a jejich péči o žáka, dále také spolupráce s jeho rodinou. V další části se uvádí

výsledky vzdělávání v jednotlivých předmětech, které jsou doprovázeny hodnocením pedagoga pro daný předmět. V poslední části se zde pedagog musí uvést, co od PPP nebo SPC očekává. Každé vyšetření je podmíněno souhlasem zákonného zástupce dítěte, který musí s vyšetřením souhlasit a písemně svůj souhlas potvrdit. (příloha č. 2) Vyšetření v těchto speciálních pedagogických centrech je pro hledání nejvhodnějších forem ve vzdělávání nezbytné.

Iniciátorem žádosti o vyšetření žáka v PPP nebo SPC může být i samotný rodič, pokud má podezření na nějaký problém, který by mohl ovlivňovat vzdělávání jeho dítěte. Jde především o specifické vývojové poruchy učení. Ovšem i v těchto případech je žádán odborným pracovištěm o vyjádření pedagoga, který žáka vyučuje, neboť jeho postřehy jsou pro tyto speciální pedagogická centra velmi důležité. (<<http://www.msmt.cz>, 2014, [online])

Ve zprávě, kterou vypracovalo odborné pedagogické pracoviště je uvedena diagnostika žáka a doporučení pro minimalizaci jeho problémů ve vzdělávání (kompenzační pomůcky, doučování). K vyhodnocení vyšetření tato pedagogická centra používají především výkony, které žák při práci na jimi zadaných úkolech podal, a jak na nich pracoval. Jedině tato centra mohou doporučit vytvoření individuálního vzdělávacího plánu, podle kterého je pak žák vzděláván a stanovit vhodnou reedukační péči v jeho vzdělávání, včetně speciálně pedagogické a psychologické péče během školní docházky. Pokud jde o žáka s postižením, které je neslučitelné s běžným vzdělávacím programem ZŠ, pak SPC doporučí zařazení žáka do speciální třídy. Dále lze na základě doporučení PPP a SPC přijmout asistenta pedagoga, který ve vyučovacích hodinách žákovi pomáhá s plněním zadaných úkolů. PPP i SPC také může navrhnout snížení počtu žáků ve třídě. Stanovují dobu platnosti odborného posudku žáka. Doba této platnosti je podřízena hlavně prognóze vývoje zdravotního stavu žáka, bere vždy ohled na konkrétní případ a typ postižení. (Bartoňová, 2006, <<http://www.msmt.cz>, 2014, [online])

1.5 Podmínky pro vznik speciální třídy na běžné Základní škole

Vznik speciální třídy, která bude součástí základní školy s běžným vzdělávacím programem ZŠ je podřízen především snaze Ministerstva školství ČR, integrovat žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Snaha integrovat všechny žáky a dát jim možnost navštěvovat běžnou spádovou školu společně s vrstevníky je však v některých

případech omezen schopností žáka, který má prokázanou lehkou mentální retardaci a jeho schopnosti mu brání individuálně se integrovat v běžné třídě ZŠ.

Legislativní podmínky pro zařazování žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do základních škol byly poprvé uvedeny ve vyhlášce ČNR č. 390/1991 Sb. Problematikou speciálních tříd se zabývala vyhláška MŠMT ČR č. 127/1997 Sb., která stanovovala pravidla pro vznik speciálních tříd, určených pro žáky s různými druhy postižení včetně mentálního. (<<http://www.msmt.cz>, 1997, [online])

Opatření pro vznik speciální třídy jsou dále zakotvena ve směrnici MŠMT ČR č. j. 13710/2001-24 ze dne 6. 6. 2002 věnované přímo integraci dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do škol a školských zařízení. (<<http://www.msmt.cz>, 2002, [online])

Otevření speciální třídy na základní škole doprovází důležité zákony a vyhlášky ministerstva školství. Zřízení speciální třídy na běžné základní škole schvaluje krajský školský úřad. Ten reaguje na žádost ředitele školy a tuto žádost vyhodnocuje. Vznik speciální třídy je finančně velice náročný nejen pro základní školu, ale také pro krajský nebo okresní úřad, který poskytuje škole na speciální třídu potřebné finanční prostředky a příplatky na nezbytné náklady spojené s výukou integrovaného žáka. Tento územní orgán poskytuje příplatky na základě podkladů a požadavků školy. Úřad se snaží vyplatit finanční náhradu co nejdříve, bez zbytečných odkladů. Úřad předtím, než škole vyplatí finanční prostředky, posoudí její oprávněnost žádosti o příspěvek, na základě prostudování doporučení pedagogického centra s ohledem na náročnost a rozsah péče, která je žákovi věnována. Příplatek je poskytován na mzdové prostředky pedagogů a dalšího pomocného pedagogického personálu, který pomáhá integraci zajišťovat, dále také na nákup pomůcek potřebných při vzdělávání, speciálních učebnic a kompenzačních pomůcek. (<<http://www.msmt.cz>, 2014, [online])

Integrace žáků do speciálních tříd vyžaduje právní legislativu a podmínky, které musí škola pro získání souhlasu pro otevření speciální třídy dodržet.

Mezi podmínky pro vznik speciální třídy patří mimo legislativní rámec především:

- příprava a uspořádání třídy, školy;
- odborná znalost a připravenost pedagogů;
- přijetí žáka spolužáky či kolektivem třídy;
- příprava kolektivu na jeho příchod žáka;
- spolupráce s rodinou;
- zajištění potřebného materiálu a pomůcek;

- nižší počet žáků ve třídě;
- souhlas rodičů, ředitele dané školy a doporučení poradenského pracoviště.

Speciální třídu vede vždy zkušený speciální pedagog. Mezi základní kompetence učitele ve vzdělávání žáků s různým postižením řadíme především:

- používání reedukačních metod a postupů při působení na jedince s využitím kompenzačních pomůcek;
- seznámení spolužáků a ostatních učitelů se způsoby výuky a vytvoření příznivého klimatu třídy;
- dovednost rozpoznání skutečných vědomostí, dovedností a znalostí žáka, znalost speciálně pedagogické diagnostiky;
- měl by žáka motivovat a vycházet z toho, v čem je úspěšný;
- snaží se žákovi vysvětlit, z čeho pramení jeho potíže;
- musí se snažit zamezit stresovým situacím, které by žáka nepříznivě ovlivňovaly a citlivě vnímat jeho reakce;
- vždy se řídí platnými vyhláškami a zákony;
- snaží se vytvořit podmětnou spolupráci s rodinou integrovaného dítěte;
- pro integrované dítě zajišťuje základní podmínky a speciálně pedagogický přístup;
- spolupracuje s výchovným poradcem a poradenským pracovištěm.

Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami je vždy specifické, záleží na druhu a stupni postižení. (Pipeková, 2006)

1.6 Žáci navštěvující speciální třídu na běžné Základní škole

Legislativní podmínky pro zařazování žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do základních škol byly poprvé uvedeny ve vyhlášce ČNR č. 390/1991 SB.

Do speciální třídy jsou podle nové vyhlášky č. 103/2014 Sb., která nabyla účinnosti 1. 9. 2014, zařazováni pouze žáci s různými druhy postižení. Většinu těchto žáků tvoří skupina s prokázanou mentální retardací a autismem. (<<http://www.msmt.cz>, 2014, [online]) žáka lze do speciální třídy zařadit pouze se souhlasem zákonného zástupce. (příloha č. 3)

V důsledku mentální retardace dochází u žáků k zaostávání vývoje rozumových schopností, k odlišnosti ve vývoji některých psychických vlastností a k poruchám v adaptačním chování. (Pipeková, 2006)

U mentálně retardovaných je omezena především schopnost logického myšlení. Mezi typické znaky mentálně retardovaných jedinců patří *„omezenější potřeba zvědavosti a upřednostňování podmětového stereotypu, závislost na zprostředkování informací. Náročná je pro ně orientace v běžném prostředí, nedokážou vyhodnotit významné a nevýznamné znaky jednotlivých situací, často nechápou jejich vzájemné vztahy. Svět se jim jeví jako ohrožující neboť je pro ně málo srozumitelný. Ve většině případů jsou na někom závislí, tato osoba je pro ně prostředníkem mezi ním a okolním světem. Mentálně retardovaní jedinci dosáhnou v případě myšlení maximálně úrovně konkrétních logických operací. Tím, že nechápou souvislosti je postižen i jejich verbální projev a to ve formální složce i obsahové složce. Jejich omezená slovní zásoba jim často neumožňuje porozumět předkládané informaci. Schopnost učení je vždy nějakým způsobem omezena, mají problém udržet pozornost a uložit si předkládané informace do paměti.“* (Vágnerová, 2000, s. 80)

Mezi základní potřeby mentálně retardovaných patří především potřeba stimulace a srozumitelnost informací, které dostávají. „Mentálně postižený člověk se řídí hlavně emocionálními impulsy, na situaci, které nerozumí a nedokáže ji vyřešit, může reagovat až agresivně.“ (Fišer, Škoda, 2008) V životě potřebují tito lidé pocit jistoty a bezpečí.

Seberealizace je u těchto jedinců spíše „mechanická akceptace názoru dospělého jedince. Mentálně retardovaní jedinci často nechápou pojem budoucnost, neumí si tento pojem s ničím spojit, a proto je jejich budoucnost ani příliš nezajímá. (Vágnerová, 2000)

Jednou z důležitých výchov dětí s LMR je podle odborníků pracovní činnost, která uchovává jejich kompetence a zároveň dává jejich životu smysl. Integrace mentálně retardovaných žáků v běžné třídě ZŠ je vzhledem k jejich vzdělávacím schopnostem spíše nemožná. Tito žáci musí být většinou vzděláváni podle vzdělávacího programu pro školy praktické, neboť splňuje požadavek na intelektuální schopnosti žáků a činnostní vzdělávání. „*Při realizaci výchovně-vzdělávacího procesu u dětí s mentálním postižením je třeba zohledňovat určitá specifika, jimiž se jedinci s mentálním postižením vyznačují.*“ (Bendová, Zikl, 2011, s. 18)

Dalšími žáky zařazovanými do speciálních tříd jsou žáci s autismem, kteří potřebují vzhledem k jejich postižení specifický přístup. Autismus definuje Howlin jako celoživotní, devastující postižení, které ovlivňuje oblast života postiženého. (Howlin,

2005) Tito žáci většinou trpí poruchou socializace, poznávání a narušení orientace v prostředí, poruchou rozvoje řeči a komunikační funkce. Podle vyjádření Howlina jim chybí schopnost porozumění a komplex faktorů nutných pro navázání vztahů. (Howlin, 2005) Autistické děti odmítají sociální kontakt a nenavazují citový vztah, proto je velmi narušena jejich socializace. Myšlení takto postižených dětí je ovlivněno hlavně neschopností vyvozovat důsledky jejich jednání. *„Tyto děti nejsou schopné plánovat nebo odložit nějakou činnost. Koncentrace na komplexní podněty je pro ně naprosto nemožná, své okolí dokážou vnímat pouze v omezeném rozsahu. Je velmi těžké tyto děti motivovat, neboť pro ně úspěch a uznání nic neznamena. Reagují pouze na materiální odměny.“* (Vágnerová, 2000, s. 85)

Zjednodušeně tedy můžeme říci, že autistické děti žijí ve svém vlastním světě. Jsou chudobné na neverbální komunikace. (Burgoine, 1983) Každé narušení jejich stereotypu je většinou vyvede z klidu. I když je autistickými dětmi odmítán emoční kontakt, tak dokážou citově reagovat. Obvykle však svými emočními projevy vyjadřují svůj nesouhlas se zátěží, se kterou se nedokážou vyrovnat. Většina aktivit dětí postižených autismem je pouze rituálem, který je pro ně velice důležitý, neboť je uspokojuje. Každé narušení stereotypu tyto jedinci silně odmítají. Na bezvýznamný podnět mohou reagovat až afektivním výbuchem hněvu. (Pipeková, 2006) Svým vymezením autismu v odborném článku „Identifical triplets with aspergers syndrome“ se L. Wing a E. Burgoine s J. Pipekovou shodují na základních znacích autismu:

- nedostatek empatie;
- nízká a jednostranná interakce;
- neschopnost navazovat přátelství;
- používání jednotvárné řeči;
- malá neverbální komunikace;
- nemotornost. (<<http://www.portal.cz/>, Burgoine E, Wing L., 2005, [online])

Žák je do speciální třídy zařazen na základě vyšetření a diagnostiky Speciálně pedagogického centra, které se zabývá převážně diagnostikou dětí s různým postižením a doporučuje nejvhodnější formy jejich integrace. Přijetí žáků do dané školy závisí především na rozhodnutí ředitele školy. Ředitel školy svým rozhodnutím reaguje na žádost rodičů „o přijetí dítěte ke vzdělávání“. *Zařadit dítě do speciální školy nebo třídy bez souhlasu rodičů není v žádném případě možné.*“ (Michalík, 2002, s. 14)

Speciální třídy při ZŠ jsou pro postižené žáky šancí na vzdělávání ve spádové škole, kterou navštěvují i vrstevníci žijící v jejich okolí. Přístup ke vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami vyžaduje speciální postupy, metody práce, formy práce a vybavení třídy kompenzačními pomůckami. (<<http://www.msmt.cz>, 2014, [online])

1.7 Shrnutí

Tato kapitola je věnována teoretické části, která se zabývá problematikou vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Přibližuje nám pojem „žák se speciálními vzdělávacími potřebami“ a důvody jejich odlišného vzdělávání. V části „vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v minulosti a současnosti“ se věnuje hlavně rozdílům v přístupu k těmto žákům v průběhu let. Součástí jsou dnešní možnosti, které se ve vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami nabízí. Hlavní rozdíl je zde spatřován v dřívější segregaci těchto žáků a dnešní možnosti integrovat je do základních škol s běžným vzdělávacím programem. Jednu část této kapitoly tvoří legislativní rámec, který je pro integraci žáků do běžných základních škol nezbytný. Je zde uveden první zákon, který se zabýval vzděláváním žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a další zákony zabývající se přímo vznikem speciálních tříd, spoluprací škol a speciálních pedagogických center. Poslední uvedená vyhláška vyšla v letošním roce 2014 a částečně upravuje nebo mění předešlé vyhlášky vztahující se k integraci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Důležitou částí je pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami také spolupráce pedagogicko - psychologických a speciálních pedagogických center se školou nebo školským zařízením, která je upravena ve vyhlášce č. 103/2014 Sb. Tato vyhláška upřesňuje povinnosti a možnosti těchto speciálně pedagogických center, které jsou pro integraci nezbytné. V poslední části je uveden příklad žáků, kteří jsou integrováni na běžných základních školách, ve speciálních třídách, určených pro žáky s různým postižením. Ve většině případů jsou do těchto speciálních tříd zařazováni žáci, kteří mají prokázanou mentální retardaci nebo nějaký druh postižení, které mu znemožňuje integraci v běžné třídě ZŠ.

2 Integrace

Integraci můžeme definovat jako vyšší stupeň adaptace. Je to začlenění jedince s jakýmkoliv postižením do majoritní společnosti. Jedinec tak cítí, že je majoritní společností přijat, dovede v ní bez větších problémů žít a identifikovat se v ní. (Kucharská, 1999)

Školská integrace je Michalíkem definována jako „*složitého systému skládající se z psychologických, sociologických, pedagogických a speciálně pedagogických aspektů.*“ (Michalík, 2002, s. 27) Velkou roli zde podle odborné veřejnosti sehrává také právní legislativa integrativního procesu.

Jesenský definuje integraci jako „*dynamický, postupně se rozvíjející pedagogický jev, ve kterém dochází k partnerskému soužití postižených a intaktních na úrovni vzájemně vyvážené adaptace během jejich výchovy a vzdělávání, při jejich aktivním podílu na řešení výchovně vzdělávacích situací.*“ (Jesenský, 1998, s. 25)

Vedle pojmu integrace se v dnešní době můžeme setkat s pojmem inkluze. „*Inkluze je chápána jako integrace všech žáků do běžných základních škol, zároveň se spojuje s odmítnutím etiketování žáků s transformací speciálních zařízení a speciální pedagogiky.*“ (Bartoňová, 2005, s. 7)

Podle slov Slowíka je inkluze „*nikdy nekončící proces, ve kterém se postižení lidé mohou v plné míře zúčastňovat všech aktivit společnosti stejně jako lidé bez postižení.*“ (Slowík, 2007, s. 32) Stejně vysvětlení pojmu inkluze nalezneme i v literatuře od J. Pipekové a J. Michalíka.

Rozdíl mezi integrací a inkluzí je především ve způsobu vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Zatím co integrovaný žák sice navštěvuje běžnou školu, jsou při jeho vzdělávání používány speciální pomůcky a postupy. U inkluzivního vzdělávání je naopak žák zapojován do všech činností stejným způsobem, jako ostatní žáci v běžné třídě ZŠ. (Vítková, 2004)

Pro předpoklad integrace je důležitá přiměřená sociální adaptabilita žáka a také dostatečná míra volných vlastností, které jsou nutné, aby byl žák schopen překonávat překážky. Neméně důležité jsou i rozumové schopnosti žáka. (Pipeková, 2006)

Základem pro úspěšnou integraci žáka se zdravotním znevýhodněním nebo postižením je podle většiny autorů odborné literatury zaměřené na integrativní vzdělávání hlavně zajištění dobře připraveného personálu a pomůcek.

Každý druh postižení potřebuje specifický odborný přístup. Před integrací žáka do běžné třídy musí být provedeno pedagogicko-psychologické nebo speciálně pedagogické vyšetření, které vypovídá o možnostech jeho vzdělávání a doporučuje nejvhodnější vzdělávací metody. Vždy se musí vycházet z komplexního přístupu, který dbá na individuální zvláštnosti a osobní specifika integrovaného žáka. (Vítková, 2003, Bartoňová, 2005, Školský zákon 561/2004 Sb., Zákon o pedagogických pracovnících 563/2004 Sb.)

Úspěšná integrace vede k intelektuálnímu vývoji postiženého žáka, který se učí kooperaci, týmové práci komunikaci a dovednostem sociálního soužití. Na vědomí je na druhou stranu bráno i to, že přítomnost jedince s postižením v intaktní skupině spolužáků má pozitivní vliv na jejich chování. Žáci se podle předpokladů v přítomnosti postiženého jedince učí být tolerantní a respektovat odlišnosti svých spolužáků. (<<http://rvp.cz>, RVP ZV, 2006, [online])

„Cílem školství v České republice je vytvořit školní prostředí, které bude poskytovat všem žákům stejné šance na dosažení odpovídajícího stupně vzdělání, zajistí právo na rozvoj jejich individuálních předpokladů.“ (Bartoňová, 2005, s. 26) Snahou současného školství se stává integrovat všechny žáky, kteří mají speciální vzdělávací potřeby do všech typů škol a školských zařízení.

2.1 Integrace v České republice a její vývoj

V České republice se v minulých letech nacházel velmi rozvinutý systém různých institucí a forem zabývajících se speciálním vzděláváním dětí s různým druhem postižení. Tento systém měl jeden velký nedostatek, a tím byla segregace postižených žáků. Postižení žáci byli umístěni do speciálních škol, které se vzděláváním žáků s určitým druhem postižení zabývaly. O rozvoji systému integrovaného vzdělávání můžeme v České republice mluvit až ke konci minulého století a začátku tohoto století, kdy se začala objevovat snaha o budování speciálních vzdělávacích institucí.

Obsahovou a institucionální formu vzdělávání postižených žáků můžeme zaznamenat po roce 1950, kdy došlo k mohutnému rozvoji speciálního školství společně s budováním relativně samostatné pedagogické disciplíny – speciální pedagogiky. (Müller, 2001)

Při zakládání speciálních škol a ústavů se vycházelo z názoru, že kombinací postižených dětí a speciálních pedagogických metod lze nejlépe splnit práva dětí

s postižením na vzdělávání. Tím došlo k rozdělení školství na dva proudy, kdy se tedy jedním proudem vzdělávaly děti zdravé a druhým proudem děti s postižením. (Monatová, 1998)

Do roku 1989 se tedy se vzděláváním postiženého dítěte v běžné základní škole setkáváme pouze výjimečně. Tyto výjimky byly většinou vyvolány přáním rodičů. Často to bylo spíše nouzové řešení „*vynucené především nedostupností speciální školy, která nebyla v blízkosti bydliště dítěte.*“ (Kudláček, Machová, 2008, s. 30)

Musíme také zmínit fakt, že stejně, jako se v minulosti dělilo vzdělávání dětí s postižením a bez postižení, dělilo se i vzdělávání samotných pedagogů na vzdělávání žáků základních škol a vzdělávání žáků škol speciálních. (Michalík, 2001)

K postupnému začleňování dětí s postižením do základního vzdělávání se setkáváme až na začátku 90. let dvacátého století. Přijímání žáků s postižením do běžných základních škol muselo být legislativně upraveno ve školních vzdělávacích programech. První vyhláška, která umožňovala začlenění dětí s postižením do běžné třídy, byla vydána v roce 1991. (<<http://www.msmt.cz>, 2014, [online])

Velký přínos pro rozvoj integrace u nás mělo přijetí metodických pokynů MŠMT v roce 1994. Pozvolný proces zavádění integrace umožnil hledání optimálních způsobů, které byly nezbytné v procesu integrace jednotlivých dětí. (<<http://www.msmt.cz>, 2014, [online])

Finanční zabezpečení integrace mělo být z počátku řešeno formou zvláštních příplatků (normativ). Normativ, který dostávaly školy, byl vypočítán na každého žáka. V dnešní době je příplatek za integraci žáka vyplácen pouze za práci, kterou vyučující odvádí mimo běžné vyučování. Škola však tyto zvýšené prostředky na integraci musí prokázat, a teprve pak je dostane vyplacené. (Müller, 2001)

Finanční prostředky určené na integraci jsou poskytovány:

- na mzdy pedagogů;
- mzdy dalších odborníků, kteří se podílejí na vzdělávání postiženého dítěte;
- na pořizování speciálních učebnic nebo učebních pomůcek.

Postupně vydávané zákony a vyhlášky, které stanovují pravidla integrace, byly v současné době upravené a ukotvené do vyhlášky MŠMT č. 103/2014 Sb. (<<http://www.msmt.cz>, 2014, [online])

V dnešní době se školství řídí pravidlem individuálního přístupu ke speciálně pedagogickým potřebám každého integrovaného žáka. V současnosti je pro integraci

žáků se speciálními vzdělávacími potřebami používáno několik možných forem vzdělávání. Formám školské integrace je věnována samostatná kapitola.

2.2 Integrace a právo na vzdělání

Pro předpoklad integrace je nutná přiměřená sociální adaptabilita žáka plus dostatečná míra volných vlastností, které jsou nutné pro překonávání překážek. Velmi důležité jsou také rozumové schopnosti žáka. „*Pokud je integrace úspěšná, potom tedy vede k intelektuálnímu rozvoji postiženého jedince. Jedinec se tak učí kooperaci, práci v týmu, komunikaci a sociálním dovednostem.*“ (Pipeková, 2001, s. 14)

Dalším předpokladem úspěšné integrace je druh a stupeň postižení. Současné podmínky pro integraci jsou vhodnější pro lehčí postižení, a to hlavně z důvodu technických podmínek, které komplikují dopravu i pobyt ve školách. Handicapem je dítě nějakým způsobem omezené, je jím charakterizována i odlišnost chování společně se získáváním sebedůvěry. Škola napomáhá socializaci jedince v jeho prostředí, a to se neobejde bez konfrontace postojů mezi rodinou a školou. Sociální učení však vede žáky k poznávání sociálních vzorců chování a také k sebedůvěře. Základem pro úspěšnou integraci žáka se zdravotním znevýhodněním či postižením je hlavně zajištění dobře připraveného personálu. (Pešová, Šmalík, 2006)

Každý druh postižení potřebuje specifický odborný přístup. Před integrací žáka musí být vykonáno pedagogicko-psychologické nebo speciálně pedagogické vyšetření, které vypovídá o tom, zda je integrace pro daného žáka vhodná. Vždy se musí vycházet z komplexního přístupu, který dbá na individuální zvláštnosti a osobní specifika integrovaného žáka. (Vítková, 2003, Bartoňová, 2005, Školský zákon 561/2004 Sb., Zákon o pedagogických pracovnících 563/2004 Sb.)

Úspěšná integrace vede k intelektuálnímu vývoji postiženého žáka, který se učí kooperaci, týmové práci komunikaci a dovednostem sociálního soužití. Na vědomí je na druhou stranu bráno i to, že přítomnost jedince s postižením v intaktní skupině spolužáků má pozitivní vliv na jejich chování. Žáci se v přítomnosti postiženého jedince učí být tolerantní a respektovat odlišnosti svých spolužáků. (<<http://rvp.cz>, Dokumenty RVP ZV, 2006, [online])

Integrované vzdělávání vždy závisí hlavně na konkrétních činnostech učitele v dané třídě. Tyto činnosti jsou ovlivněny především jeho připraveností na práci s integrovaným žákem, zkušenostmi a přístupy, které mají na vzdělávání těchto žáků

stejnou váhu jako faktory působící mimo školu. Učitel zavádějící inkluzivní vzdělávání do každodenní praxe je v tomto vzdělávacím procesu nejdůležitějším faktorem. (Pipeková, 2001)

Mezi základní kompetence učitele ve vzdělávání žáků s různým postižením řadíme především:

- používání reedukačních metod a postupů při působení na jedince s využitím kompenzačních pomůcek;
- seznámení spolužáků a ostatních učitelů se způsoby výuky a vytvoření příznivého klimatu třídy;
- dovednost rozpoznání skutečných vědomostí, dovedností a znalostí žáka, znalost speciálně pedagogické diagnostiky;
- měl by žáka motivovat a vycházet z toho, v čem je úspěšný;
- snaží se žákovi vysvětlit, z čeho pramení jeho potíže;
- pedagog se musí snažit zamezit stresovým situacím, které by žáka nepříznivě ovlivňovaly a citlivě vnímat jeho reakce;
- vždy se řídí platnými vyhláškami a zákony;
- snaží se vytvořit podmětnou spolupráci s rodinou integrovaného dítěte;
- pro integrované dítě zajišťuje základní podmínky a speciálně pedagogický přístup;
- spolupracuje s výchovným poradcem a poradenským pracovištěm. (Pipeková, 2006)

Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami je specifické, záleží nejen na druhu, ale také na stupni postižení. (Čadová a kol., 2012)

Dnešní společnost má za úkol „*uznávat rovnost šancí všech žáků na vzdělání společně s vytvořením prostředí vzájemného porozumění a akceptace mezi lidmi.*“ (Pipeková, 2006, s. 15), a to bez ohledu na skutečnost, zda jsou postiženi nebo ne. Základním právem každého dítěte je právo na vzdělání se zajištěním všech odpovídajících speciálních potřeb tak, aby jeho vzdělávání mohlo probíhat společně s jeho vrstevníky ve spádové škole podle místa bydliště.

2.3 Způsoby zajištění integrace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami na základních školách

Integrace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami je zajišťována několika způsoby. Při jejich třídění se většinou dělí z hlediska zařazení dítěte se speciálními vzdělávacími potřebami do vzdělávacího procesu na integraci přímou a integraci nepřímou. Už samotné základní rozdělení napovídá o míře začlenění žáka do běžné třídy základní školy. Smyslem přímé integrace je zařazení žáka do kolektivu, kde probíhá vzdělávání podle vzdělávacího plánu základní školy a žák tedy absolvuje všechny předměty společně se svou kmenovou třídou. Takto zařazení žáci mají stejné předměty, ale na jejich výkony je nahlíženo s určitou tolerancí. (Branná, 2011)

Hodnocení žáků se speciálními vzdělávacími potřebami vychází především ze znalostí jejich postižení, uplatňováno je ve všech předmětech, ve kterých má postižení na výkon žáka vliv. Směrodatný je i posudek, který vypracovala pedagogicko-psychologická poradna nebo speciálně pedagogické centrum. U přímé integrace musí být ostatní žáci ve třídě vhodným způsobem o výjimkách hodnocení tohoto žáka třídním učitelem informováni. (<<http://www.nuov.cz/>, Způsob hodnocení žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, 2008, [online])

V dalším případě je možné žáka integrovat v běžné základní škole, se zařazením do speciální třídy. V tomto případě žák navštěvuje běžnou základní školu, ale není plně integrován. Jeho vzdělávání probíhá odděleně a ve většině případů podle vzdělávacích plánů školy praktické. Podle možností se někdy přistupuje k začleňování těchto žáků do běžných tříd základní školy v některých předmětech, jako jsou například pracovní činnosti, výtvarná výchova nebo hudební výchova. Podmínkou zařazování žáků ze speciálních tříd do hodin mezi žáky běžné třídy základní školy je ovšem přítomnost asistenta pedagoga, který na tyto žáky dohlíží a pomáhá jim při práci. (<<http://rvp.cz>, Metodický portál, 2014, [online])

2.3.1 Formy školské integrace

V současné době probíhá integrace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami několika možnými způsoby:

1) Postižené dítě žijící v běžném rodinném prostředí navštěvuje speciální třídu, která je součástí běžné základní školy. Dítě tedy navštěvuje spádovou školu, kterou navštěvují i jeho vrstevníci z blízkého okolí. Vzdělávání však probíhá podle

vzdělávacích plánů školy praktické a všechny předměty žák absolvuje pouze v kmenové speciální třídě. Speciální třídy je možno zřizovat pro všechny druhy postižení. Rozhodnutí o schválení otevření speciální třídy závisí na krajském školním úřadě, který s tím musí souhlasit. (Mravcová, Hampl, < <http://projekty.osu.cz>, 2012, [online])

2) Postižené dítě je umístěno ve speciální (kooperativní) třídě, která je součástí běžné základní školy. Jeho vzdělávání probíhá podle vzdělávacích plánů školy praktické, ale některé předměty (většinou jsou to různé výchovy, jako je například hudební výchova, pracovní výchova, výtvarná výchova) absolvuje žák v běžné třídě základní školy. Dítě se tak během výuky dostává do kontaktu s ostatními žáky základní školy, kteří jsou ve většině případů ve stejném věku. Ve většině případů je podmínkou pro občasnou integraci žáků speciální třídy v kolektivu žáků běžné třídy ZŠ přítomnost pomocného pedagogického dozoru (asistenta pedagoga), který na žáky ze speciální třídy dohlíží a při práci jim pomáhá. (Bartoňová, 2005)

3) Dítě se speciálními vzdělávacími potřebami je v přirozeném komunitním prostředí a vzdělává se podle vzdělávacích plánů určených pro základní vzdělávání. Žák je tedy v běžné třídě základní školy a na některé vyučovací hodiny je ve třídě přítomna speciálně pedagogická podpora (asistent pedagoga, který pomáhá v problémových předmětech integrovanému dítěti. Pro pomoc ve vzdělávání a kompenzaci problémů ve výuce je vypracován individuální vzdělávací plán, který se připravuje vždy pro daného žáka podle jeho potřeb. (Bartoňová, 2005)

4) Dítě, které má speciální vzdělávací potřeby je integrováno v běžné třídě ZŠ bez podpůrného pomocného pedagogického pracovníka. Vzdělává se podle vzdělávacího programu pro základní školy s ohledem na vytvořený individuální vzdělávací plán. Tomuto vzdělávání říkáme „*inkluzivní*.“ (Slowík, 2012)

„*Inkluze je nikdy nekončící proces, ve kterém se lidé s postižením mohou v plné míře zúčastňovat všech aktivit společnosti ve stejné míře jako lidé bez postižení.*“ (Slowík, 2007, s. 32) Stejně vysvětlení inkluze nám přináší také J. Pipeková v knize Kapitoly speciální pedagogiky. (2006)

Integraci tedy můžeme v dnešní době dělit na přímou a nepřímou.

- **Přímou integrací** rozumíme přímou cestu společného života a učení v běžné třídě základní školy.
- **Nepřímá integrace** je vedena cestou speciální pedagogiky. Demokratická společnost dnešní doby nemá jinou možnost, než garantovat stejnou účast všech

členů společnosti, kterou zajišťuje ústava, i když se sociální realita postižených osob v mnoha oblastech liší od zákona. (Vítková, 2014)

Cíle společné integrace osob s postižením by měly mít širokou podporu na bázi demokratické ústavy. „*Dítě není do školy přijímáno proto, a není ani smyslem integrace, aby bylo „znormalizováno“. Podstatou a základním předpokladem úspěšné integrace je naopak poskytnutí odpovídajících prostředků speciálněpedagogické podpory.*“ (Valenta, 2003, s. 35.)

Mnoho společenských oblastí je integraci otevřena, zvláště pak systém výchovy a vzdělávání. Možnost vzdělávání jedinců s postižením v běžných základních školách je důležitým tématem 21. století. „*Inkluze je chápána jako přímá integrace všech žáků do běžných základních škol a zároveň se spojuje s odmítnutím etiketování žáků s transformací speciálních zařízení a speciální pedagogiky.*“ (Bartoňová, 2005, s. 7)

2.3.2 Faktory, podílející se na úspěšnosti integrace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

Nejdůležitějším faktorem, který ovlivňuje úspěšnost školské integrace je samotný žák. Ten je však samotným aktérem procesu a nikoliv jeho faktorem. Mezi základní faktory ovlivňující školskou integraci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami patří zejména. (Müller, 2001)

rodiče a rodina pečující o integrovaného žáka;

- škola, kterou žák navštěvuje;
- učitelé, kteří se na vzdělávání žáka podílí;
- poradenství a diagnostika pedagogických a speciálně pedagogických center;
- prostředky speciálně pedagogické podpory žáka;
- další faktory.

Rodiče a rodina mají v péči o dítě podle právních norem výsadní postavení. „*Rodiče mají ve výchově dítěte rozhodující roli.*“ (Michalík, 2002, s. 43) Toto postavení rodičů je stejné, vůbec nezáleží na tom, zda je dítě zdravé nebo trpí nějakým druhem postižení. V potaz se však musí brát fakt, že péče o dítě s postižením je pro celou rodinu daleko náročnější a obtížnější.

Podle obecného schématu prochází rodiče postiženého dítěte několika fázemi, které se vyvíjí postupně od prvotního šokujícího sdělení diagnózy lékařem. V první fázi

je rodič „šokován“ a nechápe, jak se mohlo narodit postižené dítě právě jemu. Zpráva, se kterou se musí vyrovnat je pro něj zpočátku neuvěřitelná. Zde je také veliký rozdíl v tom, jestli se dítě postižené již narodí nebo během růstu onemocní a právě tato nemoc je pak příčinou postižení, které přichází až po určitých letech, kdy rodiče vychovávali zcela normální zdravé dítě. Další fází, kterou si rodiče prochází je „zavržení“ neboli popření diagnózy. Je to období, kdy se rodiče brání faktu, že je jich dítě postižené a věří ve špatnou diagnózu lékaře. Po přijetí diagnózy dítěte přichází „bolest“, která je dlouhodobá a neustále se v určitých intervalech opakuje. Po této fázi přichází „pochopení“ rodičů o nezvratnosti diagnózy. Nelze říci, že jsou rodiče s postižením smířeni, ale spíš se snaží poznat a pochopit postižení, kterým dítě trpí. Až v poslední fázi rodiče začnou „přijímat“ fakt, že dítě není v pořádku a trpí nějakým druhem postižení. Teprve tehdy, když se rodiče smíří a vyrovnají s postižením dítěte, jsou schopni brát v úvahu jeho mezení a potřeby. Pro úspěšnost integrace postižených dětí je podpora a pomoc rodičů při vzdělávání velmi důležitá. (Pipeková, 2006, Michalík, 2002)

Škola, do které je přijato dítě se speciálními vzdělávacími potřebami by měla být nejbližší místu bydliště. „Do základních škol se přednostně zařazují děti, které mají trvalý pobyt ve spádovém obvodu školy.“ (Müller, 2001, s. 24) Toto pravidlo by podle Müllera mělo platit pro všechny děti stejně.

Školní zařízení, které přijme ke vzdělávání žáka s postižením, by mělo splňovat alespoň minimální požadavky. Mezi základní podmínky patří dobrá školní atmosféra. Tu ovlivňuje z největší části pedagogický sbor, který by měl být tvůrčí a také schopný bez předsudku prodiskutovat problematiku přijetí postiženého žáka do jejich školy. Vedle pedagogů ovlivňuje školní atmosféru také sociokulturní zázemí žáků. Žáci by měli být schopni brát ohled a přizpůsobit své chování integrovanému žáku v jejich kmenové třídě. Dobré vztahy ve třídě ovlivňují hlavně pedagogičtí pracovníci svým přístupem a otevřeností k žákům. (Čadová a kol., 2012)

Vedle atmosféry školy je třeba myslet také na kompenzační pomůcky, architektonické bariéry a postupné vzdělávání pedagogů v oblasti speciální pedagogiky, a to minimálně ve formě různých odborných kurzů. „Některé pedagogické fakulty nabízí studijní obory, kde je speciální pedagogika doplňována aprobačním předmětem.“ (Michalík, 2002, s. 46)

Pedagogičtí pracovníci jsou tím nejdůležitějším faktorem při vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Úspěšnost a spokojenost žáka, který potřebuje

individuální přístup je hodně závislý na empatii a pochopení pedagogického pracovníka. Postoje pedagoga jsou směřované nejen pro prospěch a spokojenost žáka, ale odráží se také na chování celého kolektivu vůči tomuto žákovi. Stranou zatím zůstává požadavek na speciálně pedagogickou kvalifikaci pedagoga. (Müller, 2001, MŠMT, Bartoňová, 2005) Přítomnost žáka se specifickou poruchou učení ve třídě je náročný nejen na přímou práci, ale hlavně na přípravu učitele do výuky.

Jedním z faktorů úspěšné integrace jsou poradenská pracoviště. Tato pracoviště provádí diagnostiku dětí, u kterých je z důsledků školního neúspěchu podezření na specifickou vývojovou poruchu učení. (Pipeková, 2006)

Opět je třeba připomenout práci pedagogicko - psychologické poradny, která se věnuje především žákům, kteří mají specifické poruchy učení (dyslexie, dysgrafie, dysortografie). Toto pedagogické centrum navrhuje s ohledem na diagnostiku potíží tu nejvhodnější cestu, která povede ke snížení obtíží ve vzdělávání žáka se speciálními vzdělávacími potřebami umístěného v běžné třídě základní školy. (<<http://www.msmt.cz>, 2014, [online])

Odborným pracovištěm, které se zabývá problémovým chováním žáků, včetně diagnostiky je středisko výchovné péče. Seznam těchto středisek najdeme na stránkách Ministerstva školství. (<<http://www.msmt.cz>, 2014, [online])

Speciální pedagogická centra se věnují především žákům s postižením. Všechna zmiňovaná centra jsou pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami velice důležitá, kompenzují a navrhují podpůrnou reedukační péči a formy vzdělávání. Tato péče by měla pomáhat žákům k jejich úspěšné integraci. „*Jejich seznam nalezneme na stránkách krajského úřadu vašeho kraje.*“ (Vrbová, 2012, s. 13)

Mezi prostředky speciálně pedagogické podpory žáka většinou řadíme podpůrná opatření při vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami. V praxi to znamená využití speciálních metod, postupů, forem a také prostředků vzdělávání. Do této kategorie patří i používání kompenzačních učebních a rehabilitačních pomůcek, speciálních učebnic a didaktických materiálů. (Michalík, 2012)

Míra podpůrných opatření je stanovena podle individuálních potřeb žáka. Speciální metody, postupy a formy vzdělávání volí pedagog tak, aby zajistil efektivitu vzdělávacího procesu. „*Využití možností daných úpravami učebních plánů a osnov.*“ (Michalík, 2002, s. 50) Při úpravách se snaží vycházet z doporučení psychologicko - pedagogických a speciálně pedagogických center. Vytvoření individuálního

vzdělávacího plánu je podle Michalíka i Pipekové ve vzdělávání žáka se SPU velice důležité. (Michalík, 2002, Pipeková, 2006) Tomuto tématu však bude podrobněji věnována jedna z následujících kapitol.

Kompenzační, rehabilitační a učební pomůcky pořizuje škola podle individuálních potřeb žáka. Každé postižení si vyžaduje jiný přístup a jiné kompenzační pomůcky. Učebnice, které žáci ve vyučování používají, jsou dány většinou vzdělávací osnovou, podle které se žáci vzdělávají (škola základní, praktická, speciální). Kompenzační pomůcky slouží především ke zlepšení stavu žáka od uvědomění si souvislostí, názorného pochopení učiva až po rehabilitační pomůcky, které žáci ke svému vývoji potřebují. V dnešním školství se ve velké míře využívá jako kompenzační pomůcka počítačová technika, i-Pady a různé další technické vynálezy, které dokážou kompenzovat potřeby žáků ve vzdělávání a pomáhat se zvládnutím učiva. (Pipeková, 2006)

Další možnosti podpory žáků se speciálními vzdělávacími potřebami je podpůrný učitel nebo asistent pedagoga.

Podpůrný učitel je pedagog, který pomáhá při vzdělávacím procesu žáků s těžším stupněm postižení. Možnost dalšího učitele ve třídě se objevila ve vyhlášce z roku 1997 o speciálních školách. Vyhláška č. 73/2005 Sb. dokonce umožňuje působení až tří pedagogů v jedné třídě. (<<http://www.msmt.cz>, 2014, [online])

Asistent pedagoga je důležitý prostředek speciálně-pedagogické podpory. Do vzdělávacího procesu, který pomáhá úspěšnému vzdělávání žáka se speciálními vzdělávacími potřebami, se většinou zařazuje až po vyčerpání všech možností běžné podpory. Asistent pracuje ve třídě vždy na základě posouzení a doporučení odborného pracoviště (školský zákon č. 561/2004 Sb.) Pedagogicko – psychologická poradna nebo speciálně pedagogické centrum stanovuje na základě diagnostiky dítěte nezbytný časový rozsah, pro pokrytí jeho potřeb. Přítomnost asistenta pedagoga ve třídě schvaluje na žádost ředitele školy příslušný krajský úřad. „*Hlavní činnosti asistenta pedagoga definuje vyhláška č. 73 ze dne 9. února 2005, o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných.*“ (<<http://www.msmt.cz>, 2005, [online], Michalík, 2012, s. 30)

Hlavní činnost asistenta pedagoga zahrnuje především:

- individuální pomoc při začleňování a přizpůsobování se kolektivu;
- individuální pomoc při zprostředkování učební látky;

- pomáhá pedagogickým pracovníkům při výchovné a vzdělávací činnosti;
- pomáhá při vzájemné komunikaci pedagogů se žáky a také žáků mezi sebou;
- pomáhá při spolupráci se zákonnými zástupci žáka. (Teplá, 2010)

2.4 Shrnutí

Pohled odborníků na integraci je odborníky na speciální pedagogiku ve většině případů brán pozitivně. Je v ní spatřována především snaha o úplné začlenění postiženého do běžného života. Integrací v běžné třídě se žák socializuje a získává větší sebedůvěru. Postižený má pocit, že je majoritní společností přijat a sžívá se s ní. Stejně velký význam má pro žáka přijetí do speciální třídy spádové školy.

Tato kapitola pojednává o integraci, popisuje smysl integrace a její vývoj od konce minulého století. Jedna část kapitoly je věnována integraci a právu na vzdělání. Každé dítě bez rozdílu má právo na vzdělání. Při vzdělávání by mělo být přihlíženo k jeho možnostem a individuálním zvláštnostem.

Dalším tématem je způsob, jakým může být integrace zajištěna. Popisuje možnosti, kterými může být žák integrován.

Formy zajišťující integraci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami jsou v diplomové práci seřazeny od integrace nepřímé, tedy vzdělávání ve speciální třídě bez zapojení žáka do vyučování v běžné třídě až po integraci těchto žáků v běžné třídě ZŠ.

Nezanedbatelnou částí jsou faktory, které samotnou integraci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami ovlivňují. Vedle prostředí, ve kterém žáci žijí (rodina) je to také klima školy a třídy, pedagogičtí pracovníci, asistenti pedagoga a další speciální prostředky používané ve vyučování.

3 Přístup k žákům se speciálními vzdělávacími potřebami

Přístup k žákům se speciálními vzdělávacími potřebami je individuální. Vždy musí vycházet z výsledků vyšetření a doporučení speciálně poradenského centra. Doporučení těchto center by mělo být východiskem v přístupu pedagoga k žáku se speciálními vzdělávacími potřebami. Každý žák vyžaduje zcela jiný přístup, vždy záleží především na druhu a míře postižení. (Pipeková, 2006)

Odlišný přístup vyžadují žáci, kteří mají diagnostikovány pouze speciální vývojové poruchy učení (dysgrafie, dysortografie, dyskalkulie atd.) Žáci, kteří mají různé druhy vývojových poruch, jsou ve většině případů integrováni v běžné třídě ZŠ. Tito žáci nevyžadují odlišný přístup ve velké míře, často je dostačující zohledňovat jejich práci a hodnocení jejich práce. Důležité je poskytnout jim dostatek času na plnění zadaných úkolů s možností používání potřebných podpurných pomůcek. (<http://www.jablko.cz/>, Specifické poruchy učení, 2013, [online])

U žáků s potvrzenou dysgrafií (specifická porucha psaného projevu, která postihuje především úpravu psaného projevu) je brán zřetel na neúhlednost psaného textu. Žák by neměl psát dlouhé zápisy a na svou práci musí mít dostatek času. (Pipeková, 2006)

Směrodatným ukazatelem je pro pedagoga diagnostika společně s doporučením z pedagogicko-psychologické poradny. Tyto podklady slouží k vytvoření individuálního vzdělávacího plánu, vytvořeného přímo pro potřeby daného žáka. (<<http://majinato.cz>, Jak podpořit sociálně znevýhodněné děti na ZŠ, 2014, [online])

Odlišný přístup ve vzdělávání potřebují především žáci s různým druhem postižení (tělesným, zrakovým, sluchovým, mentálním). Vzdělávací program těchto žáků se řídí doporučením a diagnostikou speciálně pedagogického centra, které se zaměřuje přímo na žáky s postižením. Při jejich vzdělávání musí být brán ohled na druh a míru postižení, které je ve vzdělávání určitým způsobem velmi omezuje. (Pipeková, 2006)

V běžných třídách ZŠ jsou integrováni pouze ti žáci, kteří se svými schopnostmi můžou vyrovnat ostatním žákům ve třídě. Určité druhy postižení nejsou natolik omezující, aby žák nebyl schopen navštěvovat běžnou třídu ZŠ. Tito žáci se vzdělávají podle vzdělávacího programu ZŠ s individuálním vzdělávacím plánem, který informuje všechny zainteresované pedagogy o potřebách žáka. (Bartoňová, 2005)

Do speciálních tříd jsou v současnosti zařazováni žáci s lehkou mentální retardací, středně těžkou mentální retardací nebo autismem. Vzdělávání v těchto třídách probíhá podle vzdělávacího programu školy praktické. Hlavním rozdílem je ve vzdělávacích programech složení výukových předmětů. Žáci ve speciální třídě, vzdělávající se podle školy praktické mají navýšený počet hodin pracovního vyučování. Velký důraz se při vzdělávání těchto žáků klade především na kladný vztah k práci a vybudování pracovních návyků. Dle Reotierové je učení neúčinnější terapií na mentální retardaci. (Reotierová et al., 2006) Tito žáci mají podle svých potřeb vypracovaný individuální vzdělávací plán, který musí odpovídat přesně potřebám každého žáka. (<<http://www.msmt.cz>, Legislativa, 2014, [online])

Pro obě formy integrace tedy musí být vypracován individuální vzdělávací plán, podle kterého vzdělávání těchto žáků probíhá. Jediným rozdílem je rozsah vzdělávacího plánu určeného pro jednotlivé žáky, který musí vždy odpovídat potřebám každého žáka. (Assenza, 2007)

3.1 Individuální vzdělávací plán

Individuální vzdělávací plán je sestavován podle individuálních vzdělávacích potřeb žáka. (příloha č. 4) IVP je zpracován na základě vyšetření v PPP nebo SPC. „*Může být zpracován pro jakýkoli předmět, a může se radikálně lišit od výuky v daném ročníku.*“ (Müller, 2001, s. 81) Vzdělávání musí plnit individuální potřeby žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

Vytvořením individuálního vzdělávacího plánu jsou upraveny vzdělávací podmínky „*učební plány a osnovy.*“ (Michalík, 2002, s. 50) Po sestavení IVP musí pedagog požádat zákonného zástupce o písemný souhlas, kterým je povoleno s žákem podle tohoto plánu pracovat. (příloha č. 5)

Sestavování IVP je společnou prací, na které se podílí:

- třídní učitel (na vyšším stupni učitelé pro dané předměty);
- pracovník příslušného školského poradenského pracoviště;
- rodiče, kteří musí být s IVP seznámeni a svým podpisem souhlas stvrdit;
- ředitel školy, který za zpracování IVP zodpovídá. (Zítková, 2010)

IVP je součástí dokumentace žáka a musí obsahovat:

- obsah, rozsah, průběh a způsob individuální psychologické nebo speciálně pedagogické péče i se zdůvodněním;
- cíl vzdělávání žáka, obsah rozvržení učiva, způsoby zadávání a plnění úkolů, způsob hodnocení;
- vyjádření, zda je potřebný další pedagogický pracovník, který bude při práci žákovi pomáhat;
- kompletní seznam všech potřebných kompenzačních a učebních pomůcek, speciálních učebnic a didaktických materiálů;
- jméno pedagogického pracovníka, se kterým bude škola při zajišťování vzdělávacích potřeb spolupracovat;
- návrhy poradenského pracoviště na snížení počtu žáků ve třídě;
- předpokládanou potřebu pro navýšení finančních prostředků nutných k zajištění potřebné péče o žáka;
- závěry z pedagogicko-psychologického nebo speciálně pedagogického vyšetření. (<http://rvp.cz>, Metodický portál, 2011, [online])

3.2 Hodnocení žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

Hodnocení žáků se speciálními vzdělávacími potřebami se řídí pokynem MŠMT ČR č. j. 23 472/92–21 „*O specifických vývojových poruchách učení v základních školách.*“ Dále také pokynem MŠMT ČR č. j. 17 228/93-22 „*užívání širšího slovního hodnocení.*“ (<http://www.msmt.cz>, 2011, [online])

Pro hodnocení žáků se SPU je používána známka nebo slovní hodnocení. Známkou je v české republice hodnocena většina všech žáků ZŠ a slovní hodnocení je často jenom jako doplňující zhodnocení za daný měsíc nebo čtvrtletí. Pokud se žáci na běžné základní škole hodnotí slovním hodnocením, pak k tomu ZŠ potřebuje písemný souhlas rodičů dítěte. (příloha č. 6)

Žáci navštěvující speciální třídu jsou většinou hodnoceni kombinací obou uvedených forem hodnocení. Známkou se hodnotí všechny výchovy a slovně všechny odborné předměty. Hodnocení slovní vyjadřuje přesné vyjádření o vědomostech a dovednostech, které už žák zvládl, a kde by měl naopak přidat, aby byl výsledek lepší. Zároveň však poskytuje základní informace o cílech vzdělávání pro další období.

Žák musí vždy vědět, v čem bude vzděláván, kdy, jakým způsobem a podle jakých předem stanovených pravidel bude hodnocen. Při hodnocení vždy posuzujeme

individuální pokrok, který žák udělal, při respektování individuálních předpokladů, nikdy žáky mezi sebou nesrovnáváme. (<<http://www.zskolowratska.cz>, Hodnocení a klasifikace, 2014, [online])

3.3 Vzdelávání pedagogických pracovníků

Vzdelávání pedagogických pracovníků je nezbytnou součástí dnešního školství. Každý pedagogický pracovník je po dobu své pedagogické činnosti povinen se dále vzdělávat, a to z důvodu, aby si obnovil, udržel nebo doplnil kvalifikaci. Vzdelávání pedagogických pracovníků se uskutečňuje:

- na vysokých školách v daném rozšiřujícím studijním programu na základě akreditace, která byla vysoké škole udělena ministerstvem školství;
- ve školicích střediscích zabývajících se dalším vzděláváním pedagogických pracovníků, kde pedagog získá osvědčení vydané vzdělávací institucí;
- samostudiem. (<<http://www.msmt.cz>, Vyhlášky, 2012, [online])

Další vzdělávání pedagogických pracovníků je zakotveno ve vyhlášce č. 317/2005. (<<http://www.msmt.cz>, Vyhlášky, 2005, [online])

Vzdělávací kurzy pro pedagogické pracovníky má možnost plánovat také ředitel příslušné školy, a to především s ohledem na využití dalšího vzdělání v rámci školy a na finanční možnosti školy.

Většina pedagogických pracovníků běžných ZŠ v posledních letech prošla DVPP pro práci s žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Pedagogičtí pracovníci potřebují v dnešní době, kdy jsou tito žáci běžně integrováni na ZŠ, dostatečné vědomosti o tom, jak nejlépe s těmito žáky pracovat. Toto vzdělávání probíhá na různých vzdělávacích úrovních. Pedagogové se můžou přihlásit ke studiu na vysokých školách, které nabízí příslušné akreditované studium nebo můžou využít formu školení často nabízené pracovníky některých SPC, kde se seznámí s kompletní problematikou vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Na školeních si pedagogové většinou sami na sobě vyzkouší, jak se takovému žákovi pracuje a přiblíží si vnímání těchto žáků formou různých činností. Pracovníci SPC informují na svých školeních pedagogy o možnostech reedukace a o dostupných podpůrných prostředcích, které může pedagog při práci s žákem využívat. Tato doporučení jsou většinou v rozsahu od různých druhů cvičení, až po pomůcky určené přímo do vyučování. Výhodou těchto školení je většinou časová náročnost, a to, že s problematikou práce s těmito žáky

pedagogy seznamuje pracovník, který žáky diagnostikuje a zároveň provádí nápravu různých vývojových poruch učení. (<<http://www.msmt.cz>, Vyhlášky, 2005, [online])

3.4 Shrnutí

Tato část diplomové práce se zabývá přístupem k žákům se SPU. Tento přístup se liší především s ohledem na potřeby žáků. Odlišný přístup může být ve způsobu zadávání samostatných prací, plnění zadaných úkolů, prověřování osvojených vědomostí a v neposlední řadě v hodnocení výkonů žáka. Na všechny tyto aspekty musí brát vyučující ohled. Pro objektivní přístup, kdy si vyučující může být jistý tím, co by žák zvládnout mohl, je důležité tohoto žáka lépe poznat. To však není možné během pár dní, vše potřebuje svůj čas.

Každý žák, který má problémy ve vzdělávání, které by mohly souviset s poruchou učení je odeslán se souhlasem rodičů do Pedagogicko-psychologické poradny nebo do Speciálně pedagogického centra, kde je vyšetřen a diagnostikován. Na základě doporučení těchto center se pro žáka musí vypracovat individuální vzdělávací plán do vyučovacích hodin a zároveň je nutné stanovit přesný den a hodinu, kdy bude pravidelně probíhat reedukační péče. IVP je vypracován pro každého žáka se SPU s ohledem na jeho potřeby.

V další části jsme se okrajově zaměřili na hodnocení žáků se SPU. Toto hodnocení může probíhat podle pokynů MŠMT ČR dvojím způsobem. Častěji používanějším způsobem je hodnocení známkou, které je pro rodiče a žáky přehlednější. Méně používaný způsob je slovní hodnocení. Toto hodnocení má stejnou vypovídací hodnotu, jako běžná známka. Musí jasně zhodnotit zvládnutí daného učiva i doporučení, kde by měl žák přidat. Vypracování slovního hodnocení je oproti hodnocení známkou daleko složitější na vypracování.

Vzdělávání pedagogů je pro přístup k žákům se SPU velmi důležité. Studium na vysokých školách probíhá pro základní vzdělávání a speciální pedagogiku odděleně, proto je třeba toto vzdělávání doplňovat. Často se vzdělávání pedagogických pracovníků uskutečňuje formou DVPP.

4 Výzkumná část

Výzkumná část diplomové práce se ve své úvodní kapitole zabývá problematikou vzniku speciální třídy na běžné základní škole, jejím vybavením, přístupem a prací s žáky této konkrétní třídy i tvorbou IVP. V závěru kapitoly je krátké porovnání vzdělávání na škole praktické a ve speciální třídě při ZŠ, které provedli sami žáci speciální třídy. Při vypracování této části byly využity zkušenosti a poznatky, získané působením v konkrétní speciální třídě na Základní škole.

Další kapitola praktické části je věnována realizaci, popisu a vyhodnocení dotazníkového šetření, které proběhlo v průběhu měsíce prosince 2014 až února 2015. Pro získání informací byli dotazníkem osloveni rodiče žáků ZŠ a samotní žáci ZŠ. Informace získané tímto kvantitativním způsobem byly zpracovány do přehledných tabulek a grafů. Předposlední podkapitola je věnována shrnutí dat získaných dotazníkovým šetřením a poslední je věnována analýze získaných dat.

4.1 Cíle práce a výzkumné otázky

Cílem této práce je přiblížit problematiku zařazování žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do běžných škol a školských zařízení. Hlavním cílem integrace žáků se SPU je jejich zařazení do běžného vzdělávacího procesu. Školská integrace je v České republice upravena příslušnými školskými zákony a vyhláškami. Tyto vyhlášky upravují současné integrativní vzdělávání a právo žáků se speciálními vzdělávacími potřebami na vzdělání. (Michalík 2001, Pipeková 2006, <<http://www.msmt.cz> Legislativa, [online])

Hlavním cílem diplomové práce je zjistit postoje a názory rodičů na integraci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do běžných tříd základních škol a speciálních tříd, které jsou součástí běžných ZŠ. Snaží se najít pozitivní pohled na integraci žáků do běžných škol a školských zařízení.

Dalším cílem je zjistit, jaký postoj vůči začleňování žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do běžných tříd ZŠ a speciálních tříd mají samotní žáci navštěvující ZŠ.

Výzkumné hypotézy použité v praktické části diplomové práce byly zaměřeny na jedné straně na postoje rodičů a na druhé straně na názory žáků běžné ZŠ. Dotazování bylo směřováno přímo na integraci žáků se speciálními vzdělávacími

potřebami do běžných tříd základních škol a speciálních tříd, které jsou součástí běžných základních škol. Odpovědi na předem stanovené hypotézy jsme získali analýzou dat z dotazníkového šetření, provedeného mezi rodiči žáků běžné ZŠ a mezi žáky páté třídy a druhého stupně ZŠ.

Při vypracovávání výzkumných hypotéz jsme vycházeli z předpokladů:

H1) Předpokládáme, že většina rodičů má větší zkušenosti se vzděláváním zdravých žáků než se vzděláváním žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

Tato hypotéza vychází především z předpokladu, že většina žáků základní školy nemá žádné problémy se vzděláváním. Proto se domníváme, že rodiče nemají přehled o problematice doprovázející zařazování žáků se SPU do běžné základní školy.

H2) Rodiče žáka se SPU upřednostňují integraci svého dítěte do běžných tříd ZŠ na rozdíl od integrace dětí jiných rodičů.

Tato hypotéza vychází z poznatků pracovníků ZŠ, kteří řeší problematiku žáků se speciálními vzdělávacími potřebami zařazených v běžných třídách ZŠ.

H3) Žáci integrovaní do běžných ZŠ jsou kolektivem k úspěchu ve vzdělávání motivovanější, než žáci navštěvující speciální školy.

Tato hypotéza vychází ze současného pohledu společnosti na integraci žáků.

H4) Předpokládáme, že do běžné třídy ZŠ lze lépe integrovat žáka s lehčím stupněm postižení než žáka s těžším stupněm postižení.

Tato poslední hypotéza vychází z předpokladu, že dítě s těžším stupněm postižení často není schopno vzdělávání v běžné škole bez speciálního přístupu odborných pracovníků.

Výzkumné otázky:

Lze jednoznačně říct, že je integrace pro žáky se SPU přínosem?

Je integrace vhodná pro všechny žáky se SPU?

Mají rodiče žáků ZŠ na integraci žáků se SPU pouze negativní pohled?

Cílem praktické části diplomové práce je zjistit pohled rodičů žáků ZŠ na integraci žáků se SPU do škol a školských zařízení, společně s pohledem žáků ZŠ na stejnou problematiku.

5 Design výzkumu a zdroje dat

Mezi metody, které byly použity pro psaní výzkumné části této diplomové práce, patří výzkum kvantitativní i kvalitativní. Jedná se tedy o design smíšený.

Kvantitativní výzkum byl proveden formou dotazníkového šetření mezi náhodně vybraným vzorkem zákonných zástupců žáků běžné ZŠ, kterým byly formou dotazníků pokládány otázky zjišťující jejich postoj k integraci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do běžných škol.

V další části byl proveden řízený dotazníkový výzkum mezi žáky druhého stupně a páté třídy běžné základní školy, kteří písemně odpovídali na ústně kladené otázky zaměřené na integraci žáků se SPU do běžných tříd ZŠ.

Výzkum formou dotazníkového šetření byl zvolen především pro jeho časovou úsporu, možnost oslovení většího množství respondentů a tím nejdůležitějším je anonymita získaných dat.

Kvalitativní část výzkumu byla provedena formou spontánního rozhovoru s žáky speciální třídy, která je součástí běžné ZŠ. Rozhovoru na téma porovnání mezi speciální třídou na ZŠ a klasickou speciální školou (školou praktickou) se zúčastnili žáci speciální třídy, kteří před vznikem speciální třídy na místní Základní škole každodenně dojížděli do speciální školy. Výsledky tohoto rozhovoru jsou součástí první kapitoly pojednávající o speciální třídě.

5.1 Metoda sběru dat

K potřebnému sběru dat bylo využito dotazníkové šetření. Dotazníky byly zaměřené na vzorek určité populace, především na rodiče žáků základní školy. Dotazník byl rodičům předložen většinou v tištěné formě, výjimečně ve formě elektronické s upozorněním, že se jedná o anonymní šetření a získaná data budou použita pouze pro vypracování uvedené diplomové práce. Dotazníkového šetření se zúčastnilo 80 % oslovených respondentů.

Pro žáky páté třídy a druhého stupně ZŠ byl připraven řízený rozhovor, který proběhl formou vyučovací hodiny. V rámci předmětu „Člověk a společnost“ byla celá vyučovací hodina věnována samotné integraci žáků se SPU do běžných tříd ZŠ a speciálních tříd ZŠ. Na konci hodiny žáci jednotlivých tříd vyplnili dotazníky zaměřené na integraci žáků do škol a školských zařízení. Tohoto dotazníkového šetření se zúčastnilo 100% oslovených žáků ZŠ.

Podobnou formou byly získány také informace od žáků, kteří navštěvují speciální třídu, jenž je součástí této ZŠ. Spontánní rozhovor s žáky speciální třídy byl zaměřen na téma porovnání vzdělávání ve škole praktické a ve speciální třídě. Žáci speciální třídy jsou od běžných žáků ZŠ oslabeni v domýšlení a formování psané odpovědi, a proto byl pro zjištění jejich názorů zvolen spontánní rozhovor.

„Dotazování je výzkumný postup, při kterém jsou pomocí pokládání otázek zaznamenávány odpovědi, které slouží pro získávání informací o jedné či více skupinách lidí. Dotazník lze použít všude tam, kde chceme získat data pro statistickou analýzu.“
(Veselý, Nekola 2007, s. 170)

Samotný sběr dat k uvedenému výzkumu, proběhl v prosinci roku 2014 až únoru 2015. Na základě všech zjištěných informací byla provedena statistická analýza získaných dat. Vše provedl autor diplomové práce.

5.2 Zdroje dat

Informace potřebné pro zpracování praktické části diplomové práce byly získány pomocí dotazníkového šetření mezi rodiči žáků ZŠ a samotnými žáky běžné ZŠ, kteří navštěvují pátou třídu a druhý stupeň ZŠ. Dotazníkové šetření probíhalo během měsíce prosince 2014 až února roku 2015. Data získaná z těchto dotazníků byla využita pro zpracování diplomové práce na téma „Speciální třída jako součást základní školy s běžným vzdělávacím programem ZŠ“, která se zabývá integrací žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do běžných škol a školských zařízení.

Dotazník pro rodiče se skládal ze tří částí. První část byla zaměřena na získání informací o samotných rodičích a rodině. Druhá část se zaměřila na názory rodičů přímo na integraci žáků se SPU a jejich zařazování do běžných tříd ZŠ. Poslední třetí část se zabývala pohledem rodičů na integraci žáků se SPU v běžné třídě, vliv samotné integrace na kolektiv třídy a samotné žáky se SPU společně s přínosem, který má pro žáka se SPU.

Dále byly vyhotoveny jednoduché dotazníky pro žáky běžných tříd ZŠ. Vyplňování dotazníku předcházela diskuze na téma integrace, ve které měli žáci možnost zeptat se, a společně diskutovat o významu, výhodách a nevýhodách zařazování žáků se SPU do běžných tříd základních škol.

Posledním zdrojem informací byl spontánní rozhovor s žáky speciální třídy, na téma porovnání kladů a záporů mezi školou praktickou a speciální třídou při ZŠ.

5.2.1 Specifikace výzkumného souboru

Skupina oslovených rodičů byla vybrána náhodně. Dotazníky byly rozdány v počtu deseti kusů v jednotlivých třídách. Žáci zajistili doručení dotazníků do svých rodin a zpět do školy.

Druhá část dotazníkového šetření, která proběhla mezi žáky běžné ZŠ, byla záměrně připravená pro žáky druhého stupně ZŠ. Tento výběr byl záměrný hlavně z důvodu schopnosti vlastního rozhodování a zhodnocení situace, na kterou museli žáci reagovat. K tomu, aby žáci dokázali diskutovat, rozhodovat se a odpovídat na určité téma potřebují odpovídající vědomosti a zkušenosti. Hlavně z tohoto důvodu byli vybráni právě žáci druhého stupně ZŠ.

Žáci páté třídy se připojili na vlastní žádost. Jejich zájem vyplynul především z neustále probíhajících preventivních programů, do kterých se zapojuje celá škola. Když žáci sami projeví zájem zúčastnit se našeho dotazníkového šetření, tak nebyl důvod je odmítnout.

Žáci speciální třídy byli vybráni záměrně, neboť jsme potřebovali takové žáky, kteří mají zkušenosti se vzděláváním ve škole speciální i ve speciální třídě, která je součástí ZŠ. Tito žáci si vyzkoušeli rozdíly, které provází vzdělávání na speciální škole a ve speciální třídě při ZŠ, a proto je dokázali také sami vyslovit.

5.3 Analýza dat

Analýza dat se zabývá rozbořem a využitím získaných dat ze všech dokumentů se sociální realitou. Provedení této metody bylo v první části diplomové práce zaměřeno na analýzu odborných dokumentů, právních norem a předpisů týkajících se školské integrace a vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. (Petrusek a kol., 1996)

Druhá část, tedy část praktická byla zaměřena na analýzu dat získaných dotazováním a dotazníkovým šetřením, které připravil a provedl autor práce.

6 Speciální třída na základní škole

První kapitola praktické části je věnována konkrétní speciální třídě, která vznikla před čtyřmi lety na Základní škole ve Zlatých Horách. Do praktické části je zařazena z důvodu přiblížení problematiky, která otevření třídy pro žáky se SPU běžně provází.

Dále popisuje vybavení třídy, které se odvozuje od potřeb žáků, kteří tuto třídu navštěvují, způsoby práce v hodinách a tvorbu IVP pro žáky speciální třídy. Poslední část kapitoly „speciální třída na ZŠ“ obsahuje srovnání žáků, kteří v prvních letech školní docházky museli dojíždět do školy praktické mimo své bydliště.

V úvodu diplomové práce je uvedeno, že hlavním cílem této práce je malé přiblížení vzdělávání žáků ve speciální třídě, která je součástí běžné základní školy. Je třeba si uvědomit, že speciální třída otevřená na ZŠ je pouze jednou z mnoha možností forem integrace žáků se SPU. Třída, která se stala inspirací pro vznik této diplomové práce, byla otevřena v roce 2011, jako součást běžné Základní školy ve Zlatých Horách, odkud žáci s vážnějšími problémy ve vzdělávání museli po mnoho let dojíždět do Školy praktické, která je od jejich místa bydliště vzdálená 25 km.

Plán na otevření speciální třídy se zrodil v hlavě bývalé ředitelky zdejší ZŠ. Důvodem nebyl pouze klesající počet žáků v ZŠ, ale především snaha usnadnit vzdělávání žákům s těžšími vývojovými poruchami učení a lehkou mentální retardací, kteří museli každodenně dojíždět 25 kilometrů, aby si splnili svou povinnou školní docházku. O schválení otevření speciální třídy, která by se zabývala vzděláváním žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, se snažila několik let. Důvodem pro negativní postoje krajského školského pracoviště byly především finanční náklady, které speciální třídy pro svůj provoz vyžadují. Její úsilí však nakonec přece jen zvítězilo a třída určená pro žáky se SPU byla otevřena.

Na začátku svého vzniku sloužila nejen jako speciální třída pro mentálně postižené žáky, ale také jako vyrovnávací třída, kterou navštěvovalo několik žáků s potřebou individuálního přístupu se sníženým počtem žáků ve třídě. Od svého počátku měla tato třída několik ročníků. V této době ji navštěvovali pouze žáci prvního stupně, ovšem s rozdílnými vzdělávacími programy.

V prvním roce po otevření třídu navštěvovalo celkem 6 žáků prvního stupně. Byli zde žáci s lehkou mentální retardací, kteří se vzdělávali podle osnov školy praktické společně se žáky, kteří potřebovali individuální přístup v kolektivu, kde je snížen počet žáků na minimum, přičemž jejich vzdělávání probíhalo podle vzdělávacích

osnov ZŠ. O chod třídy se v této době staral zkušený speciální pedagog a jeden asistent pedagoga určený hlavně k chlapci s podezřením na poruchu autistického centra.

Postupně se však počet žáků zvyšoval a o přijetí si zažádali i rodiče dětí, které ještě stále dojížděli do 25 kilometrů vzdálené školy praktické. Zvyšování počtu žáků vedlo k přehodnocení nutnosti umístění žáků s běžnými vývojovými poruchami do této třídy. Tři žáci byli následně se souhlasem rodičů převedeni zpět do běžných tříd, kde se nadále úspěšně vzdělávají.

Ve školním roce 2013/2014 již tuto speciální třídu navštěvovalo 10 žáků od první do šesté třídy. V této době zde byli už jen dva žáci, kteří se vzdělávali v režimu ZŠ a nebyli schopni přejít do běžné třídy. Ostatní žáci ve třídě měli vzdělávací programy upravené podle osnov školy praktické. Změnou bylo rozšíření rozsahu tříd z prvního stupně i na stupeň druhý. Z tohoto důvodu byl do třídy přibrán ještě jeden asistent pedagoga. Neznamená to však, že pracovali společně, jeden asistent s žáky pracoval do čtvrté vyučovací hodiny a druhý asistent se žákům věnoval od čtvrté vyučovací hodiny do konce vyučování, což byla u starších žáků šestá vyučovací hodina.

Poslední rozhodující vyhláška MŠMT ČR č. 103/2014 zabývající se složením žáků ve speciální třídě, která nabyla účinnosti v září 2014, sjednotila vzdělávací program ve třídě. (<<http://www.msmt.cz>, Legislativa, 2014, [online]) Podle znění této vyhlášky mohou speciální třídu navštěvovat pouze žáci s nějakým druhem postižení. K těmto žákům se řadí především žáci trpící mentální retardací nebo poruchou autistického centra.

V současné době tuto třídu navštěvuje celkem 11 žáků prvního a druhého stupně. Deset žáků má prokázanou lehkou nebo střední mentální retardaci a jeden žák má poruchu autistického centra. Všichni žáci se vzdělávají podle vzdělávacího programu školy praktické, kde je kladen důraz hlavně na hodiny pracovních činností, ve kterých se mají žáci připravit na život v současné společnosti. Oproti žákům v běžných třídách ZŠ, kteří mají týdně jednu hodinu pracovních činností, absolvují žáci speciální třídy v každém týdnu šest hodin pracovních činností. V letošním školním roce byl na rozdíl od předchozích let do třídy přidělen na doporučení SPC ještě jeden asistent pedagoga, který se věnuje pouze chlapci s poruchou autistického centra. Celkem tedy speciální třídu vede jeden speciální pedagog a dva asistenti pedagoga.

Vzdělávání žáků ve speciální třídě je pravidelně konzultováno s příslušným SPC. Spolupráce mezi školou a SPC je velice důležitá. Žáci jsou pravidelně jednou

ročně vyšetřeni a diagnostikováni pracovníkem SPC, na jehož základě se upravují individuální vzdělávací plány každého žáka.

6.1 Předpoklady vzniku speciální třídy na základní škole

Speciální třída může být na základní škole otevřena jedině na žádost ředitele příslušné školy a se souhlasem krajského školského úřadu. Podmínkou pro vznik speciální třídy je minimální počet žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, vhodné podmínky pro samotnou speciální třídu a speciální pedagog, který tuto třídu povede.

Vznik a provoz speciální třídy je finančně velice náročný. Nedostatek financí je hlavní důvod neochoty krajských úřadů ke kladnému posouzení žádostí ředitelů ZŠ pro otevření speciální třídy určené pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.

Provoz této třídy není pouze o vhodném a potřebném zařízení samotné třídy, jde především o dostupnost pomoci při plnění zadaných úkolů, a to je bez asistenta pedagoga, který samostatně s některými žáky pracuje prakticky nemožné. Zde je třeba si uvědomit schopnosti těchto žáků samostatně plnit úkoly.

Finanční náročnost lze porovnat především s provozem běžné třídy, kterou navštěvuje minimálně 20 žáků, je zde jeden vyučující pedagog a nemusí se pořizovat drahé speciální pomůcky do výuky. Všechny didaktické materiály si běžné třídy mezi sebou postupně předávají.

Naproti tomu je ve speciální třídě 10 až 12 žáků, jeden zkušený speciální pedagog a minimálně jeden asistent pedagoga. Dále je nutné pořídit speciální učebnice, které se dokupují podle počtu a potřeb žáků. Žáci speciální třídy většinou nenavštěvují stejný ročník, proto je třeba učební pomůcky neustále obměňovat a podle potřeb dokupovat. Další nákladnou investicí je nákup speciálních pomůcek, které žákům pomáhají během vzdělávacího procesu s pochopením učiva. Názornost je pro tyto žáky potřebná ve všech hodinách i předmětech.

6.2 Vybavení speciální třídy

Tato konkrétní speciální třída je vybavena nejen běžným školním nábytkem, ale také pomůckami, které jsou pro zdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami potřebné. Pro tyto žáky se musely nakoupit nové učebnice a odpovídající pracovní sešity, neboť se oproti žákům běžné základní školy vzdělávají podle osnov školy praktické. Dále bylo zapotřebí pořídit potřebné kompenzační pomůcky, které žáci

potřebují pro lepší pochopení souvislostí. Do třídy byly nakoupeny různé druhy stavebnic, na kterých si žáci procvičují montáž a demontáž, sestavování zadaných obrazců. Pořízeny byly také společenské hry, které je motivují k procvičování různých dovedností, jako je například sčítání, vyhledávání stejných obrazců a spojitostí. Třída dále disponuje šesti počítači, na kterých si žáci procvičují probrané učivo pomocí zakoupených školních vzdělávacích programů.

Odlíšné by bylo vybavení speciální třídy, kterou navštěvují žáci s jiným druhem postižení, než mentálním. Třída určená pro žáky s různými druhy postižení musí být přizpůsobena k jejich potřebám. Mezi běžné vybavení tříd, které navštěvují například tělesně postižení žáci, patří také rehabilitační pomůcky potřebné ke cvičení, speciální nábytek a bezbariérový přístup.

6.3 Práce s žáky ve speciální třídě

Práce s žáky ve speciální třídě se většinou dělí podobným způsobem, jako na malotřídní škole. Jednotlivý žáci během vyučovací hodiny pracují pod přímým vedením pedagoga nebo asistenta pedagoga a po probrání požadovaného tématu pracují samostatně v pracovních sešitech nebo na počítačích. Tímto stylem se výuka střídá v průběhu celé vyučovací hodiny. Každý žák v hodině pracuje jak pod vedením pedagoga, tak i samostatně při plnění úkolu, vybraného s ohledem na schopnosti žáka.

Žáci ve speciální třídě potřebují vedení pedagoga nebo asistenta během všech vyučovacích hodin. Jejich schopnosti samostatného úsudku a rozhodnosti jsou na velmi nízké úrovni. Bez názorné ukázky většinou nejsou schopni nic vypracovat ani vytvořit. Každodenní opakování učiva často vůbec neznamená, že si ho žák v případě potřeby vybaví. Žáci ve speciální třídě trpí krátkodobou pamětí a velice těžko si vybavují hlavně abstraktní poučky a pojmy. Navýšení hodin pracovních činností je pro tyto žáky opravdu potřebné. Při práci v těchto hodinách si vytvářejí různé pracovní návyky, které ve svém dalším životě dokážou zhodnotit určitě víc než všechna pravidla, která si musí vyvodit pouze v myšlenkách.

V hodinách se žáci musí neustále při práci motivovat. Nejlepší motivací je pro ně jednoduchá soutěž, která je nějakým způsobem ohodnocená. Soutěže můžeme využívat ve všech předmětech, ale určitě nelze soutěžit celé hodiny. Velice oblíbenou soutěží se pro tyto žáky stalo například vyhledávání různých míst na mapě. Pak stačí začít rozdělovat body za rychlost a rázem se zapojí většina dětí ze třídy.

Práce s těmito žáky je velice náročná na přípravu a přesnou promyšlenost každé vyučovací hodiny. Odměnou je však snaha těchto žáků o splnění zadaného úkolu a jejich otevřenost.

6.4 Tvorba individuálního vzdělávacího plánu pro žáky speciální třídy

Ve speciální třídě je pro každého žáka vytvořen vzdělávací plán přesně podle jeho potřeb. Individuální vzdělávací plány se neustále mění tak, aby omezily neúspěch těchto dětí ve vzdělávání. Většinou se IVP přepracovává před začátkem nového školního roku, rodiče žáka s ním musí být po jeho vypracování seznámeni a svůj souhlas musí potvrdit svým podpisem.

IVP však může být přepracován a upraven i během školního roku. Často je změna IVP ovlivněna přešetřením a diagnostikou žáků v SPC. Přepracován může být také na základě zjištění nových potřeb žáka, které vidí sám vyučující přímo v hodině. Přešetření a diagnostika současného stavu a předpokládaného vývoje žáka probíhá pravidelně jednou za školní rok. (příloha č. 7) Výsledky Speciálně pedagogického centra jsou podkladem pro úpravu IVP, který je utvářen hlavně s ohledem na současný stav dítěte.

Požadavky na IVP:

- IVP by měl respektovat schopnosti žáka a jeho individuální tempo, aby nebyl stresován;
- vypracovaný IVP učiteli umožňuje soustavně podle něj postupovat;
- nespovídá učitele k úlevám, ale určuje dané cíle, kterých by měl žák dosáhnout;
- slouží k minimalizaci problémů ve vzdělávání žáků.

6.5 Srovnání vzdělávání ve speciální třídě při ZŠ a na Škole praktické

Toto porovnání provedli žáci, kteří dříve navštěvovali školu praktickou a později byli zařazeni na žádost rodičů do speciální třídy, která je součástí běžné ZŠ. Tito žáci do školy praktické dojížděli několik let a jejich zkušenosti jsou velmi zajímavé.

Největší výhodu tito žáci spatřují v „dostupnosti školy“, kterou v současné době navštěvují. Dva žáci museli do školy praktické dojíždět už od své první třídy. Každý den museli ráno vstávat nejpozději v 5:45, neboť jim již v 6:30 odjížděl autobus. Ze

školy domů se vraceli autobusem kolem 13:30 hod. Sami tvrdí, že to dojíždění bylo hrozné.

Druhou věcí, kterou hodnotili, byli „spolužáci a jejich chování vůči nim“. Školu praktickou, do které každodenně dojížděli, navštěvují často převážně romské děti. Tito spolužáci, kteří tvořili většinu žáků školy, se k nim chovali spíš nepřátelsky. Podle jejich vyprávění jim často vulgárně nadávali a posmívali se jim. Bez dovolení jim brali věci a svačiny. Jak sami říkají, už by se tam nikdy vrátit nechtěli. Na otázku, proč se neobrátili na pedagogy, odpověděli, že si mockrát stěžovali, ale vůbec to nepomohlo. I když byli spolužáci potrestáni, tak si z toho stejně nic nedělali, nevadilo jim to a udělali to stejně znovu. Tak to jsou slova žáků, kteří několik let neměli jinou možnost, plnění povinné školní docházky, než dojíždět mimo své bydliště.

Vysvětlení jejich zkušeností je nejspíš jednoduché, největším problémem bylo, že ve třídě byly skoro samé romské děti a najít si mezi nimi kamaráda nebo kamarádku, bylo prakticky nemožné. Můžeme říct, že sice byly v kolektivu věkově stejných žáků, ale vlastně sami. A lepší to pro ně prakticky nebylo ani v místě bydliště, neboť dojížděním do jiné školy tady taky moc kamarádů neměli. To potvrzuje jejich vyčlenění z kolektivu vrstevníků, neboť i když se s nimi znali už z mateřské školy, tak dojíždění mimo bydliště je o tento kontakt a cenné kamarádství připravilo.

Na otázku, jestli „je vyučování lepší ve speciální třídě, kterou v současné době navštěvují nebo to bylo lepší ve škole praktické“, do které dojížděli, odpověděli „tady ve třídě, do které v současnosti docházíme je to daleko lepší. V bývalé škole se o nás moc nestarali. Tady si pani učitelka s námi povídá a je tady i legrace, tam si nás učitelé moc nevšímalí.“

Rozdíl ve srovnání obou škol nejspíš nebude způsobený přístupem vyučujících, ale hlavně složením třídy, které je pro žáky v tomto případě nejspíš přínosem. Ve škole praktické byli ve třídě žáci ve stejném věku a přístup ke všem žákům byl prakticky stejný. Třída speciální, kterou v současné době navštěvují je jiná už tím, že ji navštěvují žáci různých ročníků v rozsahu prvního i druhého stupně. Proto je i přístup ke všem žákům v této třídě úplně jiný. Starší žáci často pracují společně se svými mladšími spolužáky. Tím, že jsou zde i mladší žáci, tak si starší žáci zvykli pomáhat jim při většině činností. To znamená, že když si splní svoje úkoly, tak se připojí k mladším žákům a pomáhají jim plnit některé úkoly. Společně si ve volném čase můžou zahrát nějakou hru, která je pro ně motivační a poučná nebo si například poskládat puzzle. Zapojení starších žáků do výuky a práce mladších spolužáků jim dává pocit užitečnosti.

Srdcem celé této třídy je zkušený speciální pedagog, který si s těmito žáky nejen rád popovídá, ale umí se s nimi také zasmát.

Tím nejcennějším, co však tyto děti získali, jsou kamarádi, se kterými je můžeme vidat i ve volném čase venku mimo školu. Žáci se ve škole každodenně setkávají i s dalšími dětmi z ostatních ročníků běžných tříd ZŠ. V loňském školním roce měli žáci ze speciální třídy hudební výchovu a pracovní výchovu společně s žáky běžné třídy ZŠ, což pro ně bylo velkým přínosem.

Letošní školní rok je nastavený trochu jiným způsobem, neboť je víc žáků z této třídy už na druhém stupni, a tím přišli o možnost připojení k běžným třídám v hodinách výchov. To však neznamená, že se s žáky z běžných tříd nedostanou do kontaktu. Vždy, pokud mají chuť a čas se mohou připojit k jiným třídám ZŠ a například si zahrát sportovní hru, jsou to přece děti, jako každé jiné.

Pro žáky, kteří mají možnost navštěvovat speciální třídu při ZŠ je velkým přínosem především kontakt s vrstevníky z okolí. Nyní už nejsou mezi stejně starými dětmi z okolí bydliště cizinci. Přínosné je pro ně i dobré klima třídy a vztahy mezi žáky a pedagogy na zdejší škole.

6.6 Shrnutí

Kapitola „Speciální třída na základní škole“ přibližuje problematiku, která provází vznik speciální třídy na základní škole. Seznamuje čitatele se vznikem a provozem speciální třídy na konkrétní základní škole. Částečně přibližuje také předpoklady, které musí škola splňovat, aby získala souhlas krajského školského úřadu pro otevření speciální třídy, která bude součástí běžné základní školy.

Dále popisuje vybavení třídy, které se odvozuje od potřeb žáků, kteří tuto třídu navštěvují. Třída je přizpůsobená práci s žáky s lehkou nebo střední mentální retardací a poruchou autistického centra.

V další části uvádí způsoby práce s žáky speciální třídy ve vyučovacích hodinách.

Přibližuje také tvorbu IVP, které jsou pro žáky speciální třídy velice důležité. Na rozdíl od vzdělávacích plánů žáků běžné třídy ZŠ se tyto plány často mění i během školního roku, vždy s diagnostikou a doporučením SPC, které probíhá pravidelně minimálně jednou ročně.

Diplomová práce

Poslední část kapitoly „speciální třída na ZŠ“ obsahuje srovnání žáků, kteří v prvních letech školní docházky museli dojíždět do školy praktické mimo své bydliště. Toto porovnání bylo vypracováno na základě spontánního rozhovoru s žáky konkrétní speciální třídy.

7 Pohled rodičů a žáků běžné ZŠ na integraci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

Pro získání informací o pohledu veřejnosti na téma integrace žáků se SPU, byli dotazníkem osloveni rodiče žáků ZŠ. Tito lidé byli osloveni proto, aby měli možnost vyjádřit se ke vzdělávání v dnešním školství, které klade důraz na integraci všech žáků do běžných základních škol. Dotazník nebyl zaměřen pouze na zařazování žáků do speciálních tříd záměrně, neboť speciální třída, která je součástí základní školy patří pouze k jedné formě integrace žáků se SPU a podle zkušeností pedagogů mají rodiče prvotní zájem na integraci jejich dítěte v běžné třídě ZŠ.

Pohled veřejnosti je tedy pohledem rodičů a zákonných zástupců, kteří se k problematice integrace žáků se SPU vyjádřili formou dotazníkového šetření. Dotazníky byly rodičům doručeny prostřednictvím jejich dětí, žáků běžné ZŠ.

Na začátku dotazníku byli respondenti seznámeni s anonymitou těchto dotazníků a jejich využitím pouze pro účely vypracování uvedené diplomové práce. (Příloha č. 8) Své odpovědi zaznamenávali do záznamových archů několika způsoby.

Většina odpovědí byla připravena formou uzavřených otázek, kdy dotazovaní pouze zakroužkovali jimi zvolenou odpověď. U některých otázek však měli respondenti možnost uzavřenou otázku doplnit o svůj názor. Otevřené otázky se sice vyhodnocují složitějším způsobem, ale rodiče se tak svěří se svými pohledy na danou problematiku z trochu širšího hlediska. Jejich názory pro nás můžou být nenahraditelným přínosem informací, které by nám v osobním rozhovoru nejspíš nikdy nesdělili. (příloha č. 9)

Dalšími oslovenými aktéry byli samotní žáci navštěvující druhý stupeň ZŠ. Pro žáky byla v rámci předmětu „Člověk a společnost“ připravena celá vyučovací hodina, ve které byli seznámeni s úkoly a principy školské integrace. Žáci se během této hodiny mohli ptát na informace k tématu „integrace žáků se SPU“, které jim nebyly zcela jasné. Na konci hodiny žáci vyplnili jednoduchý dotazník, který byl zaměřen právě na zmiňovanou integraci žáků se SPU. (příloha č. 10)

7.1 Pohled rodičů na integraci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

Forma dotazníku byla pro rodiče vybrána pro jeho menší časovou náročnost a možnost oslovit větší množství dotazovaných. Dotazníkem byly získány vlastní

názory a odpovědi respondentů týkající se integrace žáků se SPU, jejich zařazování do běžných tříd ZŠ a speciálních tříd, které jsou součástí běžných ZŠ.

7.1.1 Složení respondentů dle pohlaví a jejich věku

Samotného výzkumu se zúčastnilo celkem 104 rodinných příslušníků. Z toho bylo 90 žen a 14 mužů. Před samotným dotazníkovým výzkumem byly řešeny následující otázky: „Jaký způsob zvolit pro zpracování získaných dat? Bude vhodnější všechny výsledky interpretovat dle pohlaví, věku nebo vzdělání respondentů?“ Nakonec bylo rozhodnuto, že nejschůdnější interpretací bude věk respondentů, rozdělený do dvou základních věkových skupin pro jejich větší vypovídací hodnotu.

Jak již bylo řečeno, samotného výzkumu se zúčastnilo celkem 104 osob z okolí rodin žáků ZŠ. Při porovnání počtu 90 žen a 14 mužů, se nám jeví jasná odpověď, že dětem a jejich školní docházce se v rodině ve většině případů věnuje žena (matka).

Tabulka č. 1 – Složení respondentů dle pohlaví a jejich věku.

Pohlaví	Věk respondentů				Celkem
	do 25 let	26 – 30 let	31 – 35 let	nad 36 let	
Muži	0	1	5	8	14
Ženy	2	4	24	60	90
Celkem	13	22	11	31	104
Rozdělení do skupin k vyhodnocení výzkumu					
Věk respondentů	do 35 let			nad 36 let	
Počet respondentů	36			68	

Zdroj: vlastní šetření.

Z tabulky vyplývá, že na dotazníky odpovídali spíše rodiče nad 36 let, můžeme tedy předpokládat, že jsou to rodiče starších žáků ZŠ. Jednoznačně můžeme určit, který z rodičů doma s dítětem řeší běžné školní povinnosti a tráví s ním víc času. Tento rodič má určitě větší přehled o školství a škole, kterou žák navštěvuje. Složení respondentů ukazuje na fakt, že o dítě a jeho školní docházku se v rodině stará spíše matka, než otec.

K vyhodnocení dotazníku tedy byly použity dvě skupiny respondentů, rozdělené podle jejich věku. Všechna získaná data budou zpracována ve formě tabulek a grafů dle

uvedeného rozdělení, ale interpretována jako celek neboť se jedná o kvantitativní výzkum a počet respondentů je relativně nízký.

Při zpracovávání vyplněných dotazníků byly jednotlivé otázky rozčleněny do tematických bloků, týkajících se:

- osobních dat respondentů;
- umístování postižených dětí do škol;
- důsledku přítomnosti postiženého žáka na třídu.

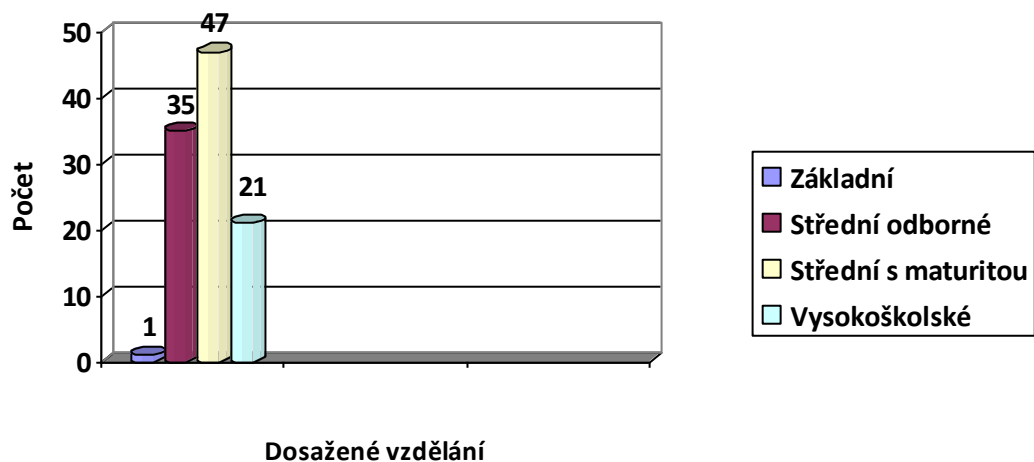
7.1.2 Osobní data respondentů

Tato část práce se zabývá osobními daty respondentů, ve kterých nás bude zajímat nejvyšší dosažené vzdělání rodičů, počet dětí v rodinách a výskyt postiženého dítěte v rodině nebo jejím okolí.

První otázkou z okruhu osobních dat je zjištění nejvyššího dosaženého vzdělání rodičů, které by mohlo mít velký vliv na jejich očekávání úspěšnosti dítěte ve vzdělávání a také na snahu dát dítěti kvalitní vzdělání. Oba tyto faktory určitě ovlivňují pohled rodičů na integraci žáků se SPU.

Respondenti na otázku nejvyššího dosaženého vzdělání odpovídali výběrem z předem připravených možností.

Graf č. 1 – Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů.

Zdroj: vlastní šetření.

Z grafického znázornění je jasné vidět, že většina dotazovaných má až na výjimku minimálně střední odborné vzdělání. Nejvyšších hodnot v tomto grafu dosáhlo střední odborné vzdělání zakončené maturitní zkouškou.

Graf č. 2 – Počet dětí v rodinách respondentů.

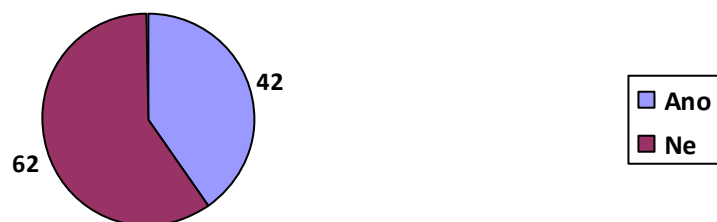

Zdroj: vlastní šetření.

Z grafu nám jednoznačně vyplývá, že většina dotazovaných rodin má právě dvě děti. Tyto rodiny jsou mezi dotazovanými zastoupeny nejčastěji. Druhou skupinu tvoří rodiny s jedním dítětem. Na třetím místě se umístily rodiny se třemi dětmi a hned za nimi máme rodiny se čtyřmi a více dětmi.

Další otázkou v dotazníku byla zaměřena na zjištění, zda se přímo v rodině nebo jejím okolí vyskytuje dítě s postižením. Na tuto otázku nám respondenti odpovídali výběrem ze dvou možností.

Graf č. 3 – Dítě s postižením v rodině nebo okolí.

Zdroj: vlastní šetření.

Podle grafu můžeme jednoznačně říct, že většina rodin nemá ve svém středu, ani ve svém okolí postižené dítě. Tím se potvrdila hypotéza č. 1, že většina rodin má zkušenosti spíše se vzděláváním zdravých dětí, než žáků se SPU, neboť se v jejich rodině ani okolí takové dítě prakticky nevyskytuje.

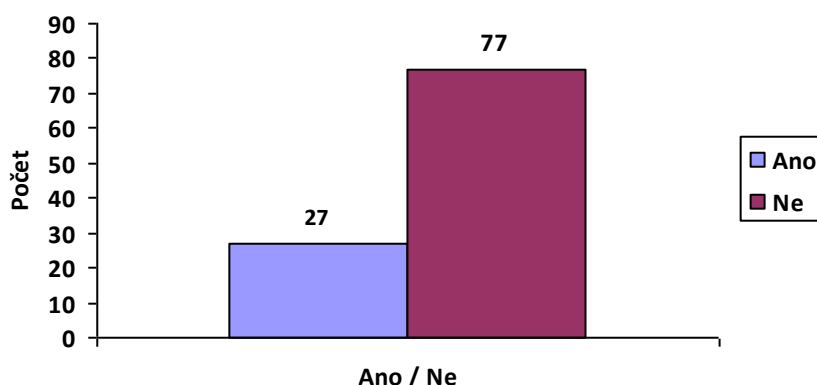
7.1.3 Umístování postižených dětí do škol.

Uvedená část práce se zabývá zařazováním dětí s postižením do škol a školských zařízení s ohledem na jejich potřeby a schopnosti. Předpokládáme, že rodiče, kteří mají zkušenost s umístěním vlastního postiženého dítěte do školy, budou školskou integraci a vznik speciálních tříd, které umožní jejich dětem navštěvovat spádovou školu v místě trvalého bydliště prosazovat určitě víc, než rodiče, kteří tuto problematiku řešit vůbec nemusí. Pokud jsou v rodině zdravé děti a rodiče nemusí složitě řešit jejich vzdělávání, pak je integrace prakticky nezajímá. Zájem v nich vzbudí pouze předložený fakt, když by do třídy, kterou navštěvuje i jejich dítě byl zařazen žák s postižením.

a) Zkušenosti se zařazováním dětí s jakýmkoliv postižením do běžné základní školy.

Zkušenosti, které by získala rodina s postiženým dítětem při jeho umístování k základnímu vzdělávání je ve většině případů pouze poznatkem samotné rodiny, která tento problém musela řešit.

Graf č. 4 – Zkušenost se zařazováním postižených dětí do základní školy.

Zdroj: vlastní šetření.

Z přiloženého grafu můžeme jednoznačně vyčíst, že většina rodin nemá se zařazováním postižených dětí k základnímu vzdělávání žádnou zkušenost. Tím se

potvrdila naše hypotéza o minimálním počtu rodin, které v současnosti mají vlastní zkušenost se zařazováním žáka se SPU ke vzdělávání. Tyto zkušenosti většinou rodič získá pouze tehdy, pokud má postižené dítě doma. Rodina v tomto případě stojí před nelehkým rozhodnutím, neboť musí zvážit všechny možnosti umístění postiženého dítěte a zároveň musí zhodnotit i schopnosti dítěte. To ovšem není vše, rodina musí brát v potaz i to, jak školní docházka ovlivní její každodenní život, a co všechno budou muset například pro úspěšnou integraci v běžné třídě ZŠ rodiče podstoupit.

Nemůžeme ovšem říci, že rodina nemá nikoho, kdo by jí mohl poradit a zároveň přiblížit problémy, které by eventuelně při zařazení postiženého žáka do běžné ZŠ mohly nastat. Poradenství a pomoc těmto rodinám poskytuje příslušné SPC, které se věnuje přešetření a diagnostice postižených dětí. Před vstupem do školy toto poradenské zařízení vypracovává odborný posudek, s návrhem na IVP. Tyto dokumenty jsou pro budoucí úspěšné vzdělávání dítěte zásadní.

b) *Rozhodnutí rodičů zda zařadit své postižené dítě do běžné či speciální třídy na základní škole.*

Rodiče postiženého dítěte stojí před jeho zařazením do školy před složitým rozhodnutím, kdy musí zvážit všechny možnosti vzdělávání svého dítěte. Toto rozhodnutí je pro rodiče velice náročné. Musí se rozhodnout, do jaké školy dítě umístit, přičemž musí zhodnotit také schopnosti dítěte a nároky školní docházky na život celé rodiny.

V dnešní době mají rodiče hned několik možností, mezi kterými si mohou vybírat. Jednou z možností je zažádat si o integraci v běžné třídě ZŠ a další možností je žádost o přijetí do speciální třídy, která je v některých případech součástí těchto běžných ZŠ.

Nejhorší situace pro rodinu nastává, pokud si je vědoma, že dítě není schopné být integrováno v běžné třídě ZŠ a zároveň v nejbližším okolí není škola, ve které by byla v provozu speciální třída. Dítě je pak odkázáno na školu praktickou, do které musí každý den dojíždět. Dojíždění žáka se SPU do vzdálenějších míst je náročné nejen pro samotného žáka, ale také pro jeho rodinu. Představa, že je dítě nějakým způsobem znevýhodněné a zároveň odkázané pouze samo na sebe, musí být pro rodiče velice nepříjemná. Tato možnost je sice v některých případech tou jedinou, ovšem zároveň lze pochybovat o tom, zda se dá brát i za tu nejhodnější, a to hlavně pro děti mladšího školního věku.

Naši respondenti se rozhodují pouze mezi možnostmi zařadit dítě do běžné třídy ZŠ nebo speciální třídy, která je součástí této ZŠ.

Graf č. 5 – Rozhodnutí rodičů zda zařadit postižené dítě do běžné nebo speciální třídy.

Zdroj: vlastní šetření.

Z grafu nám jednoznačně vyplývá, že rodiče, pokud by v rodině měli postižené dítě, tak by raději volili integraci v běžné třídě ZŠ místo zařazení do speciální třídy. To svědčí o tom, že rodiče si pro svoje děti přejí spíš náročnější a kvalitnější vzdělání, při kterém si děti osvojí víc vědomostí a dovedností. Je zde brán rodiči určitě také zřetel na možnosti žáků, které se jim otevírají po ukončení povinné devítileté docházky. Každá z těchto dvou nabízených možností vzdělávání má své klady i zápory.

c) *Souhlas rodičů na zařazení jakkoliv postiženého dítěte do běžné třídy základní školy, kterou by navštěvovalo společně s jejich dítětem.*

Rodiče zdravých dětí mají často obavu z toho, že pokud by ve třídě bylo integrováno postižené dítě, tak by to mělo vliv na kvalitu výuky jejich zdravého dítěte. Zde je důležité uvědomit si především náročnost kladená hlavně na vyučujícího, který se musí věnovat všem žákům stejně a mít k nim individuální přístup.

Možností, jak rodiče uklidnit a vysvětlit jim situaci, která nastane s příchodem postiženého žáka je společná schůzka, kde si všichni zúčastnění v klidu promluví. Většina rodičů se uklidní už sdělením, že ve třídě bude například asistent pedagoga, který se bude postiženému žákovi věnovat a nebude tak ovlivněna možnost pedagoga pracovat dle potřeby s ostatními dětmi ve třídě.

Podobná diskuse, avšak na jiné úrovni musí proběhnout i s žáky ve třídě, do které by postižený žák přicházel. Žáci musí mít přehled o pravidlech, možnostech a ohledech, které budou s přítomností postiženého žáka ve třídě nastaveny.

Tabulka č. 2 – Souhlas rodičů se zařazením jakkoliv postiženého dítěte do třídy, kterou navštěvuje jejich dítě.

Odpovědi	Respondenti podle jejich věku		
	do 35 let	nad 35 let	Celkem
Ano	4	3	7
Spíše ano	5	4	9
Spíše ne	23	16	39
Ne	28	21	49

Zdroj: vlastní šetření.

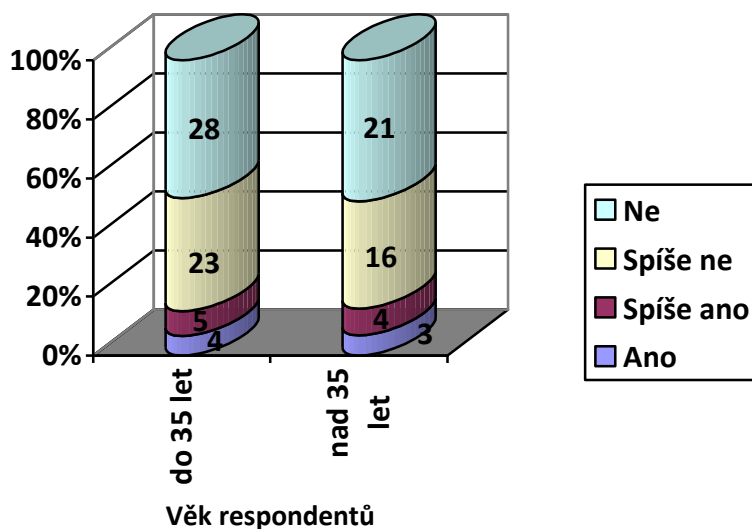
Tabulka nám potvrzuje názor, že rodiče mají z přítomnosti postiženého žáka ve třídě, kterou by navštěvoval společně s jejich dítětem obavu. Toto vyhodnocení jednoznačně dokazuje naše mínění, že rodiče mají obavu z narušení běžného vzdělávání postiženým žákem a zaneprázdnění vyučujícího, který by musel věnovat většinu času právě tomuto žákovi, na úkor jejich dítěte.

Zajímavé v tomto případě je především zjištění, že rodiče by pro své dítě raději volili integraci v běžné třídě ZŠ, ale v případě, pokud by se jednalo o zařazení cizího dítěte do běžné třídy, kterou navštěvuje i jejich dítě by se jejich názor na integraci změnil spíše v postoj negativní. To potvrzuje naši hypotézu č. 2, že rodiče upřednostňují integraci svého dítěte do běžné třídy na rozdíl od integrace dítěte jiných rodičů.

To nasvědčuje o skutečnosti, že si rodiče pro své dítě přejí co nejlepší vzdělání a nemíní trpět opomíjením jejich dítěte na úkor integrovaného žáka, který by svou přítomností mohl narušit chod celé třídy.

Uvedené tvrzení nejlépe dokládá následující grafické znázornění, které je rozdělené podle věku a názorů respondentů k samotné integraci jakkoli postiženého žáka v běžné třídě ZŠ.

Graf č. 6 – Souhlas rodičů se zařazením jakkoliv postiženého dítěte do třídy, kterou navštěvuje jejich dítě. (Graf znázorňuje procentuální porovnání hodnot k celkovému součtu.)

Zdroj: vlastní šetření.

Graf potvrzuje mínění, že rodiče by s umístěním postiženého žáka do třídy, kterou by navštěvoval společně s jejich dítětem, spíše nesouhlasili. Pouze malá část rodičů vyslovila svůj souhlas se zařazením žáka s postižením do běžné třídy, kterou by tento žák navštěvoval společně s jejich dítětem.

Výpověď tohoto grafu však může být také známkou malé informovanosti, která je veřejnosti o integraci žáků se SPU předkládána. O integraci se sice v dnešní době mluví opravdu hodně, ale jak by měla probíhat a hlavně jaké bude její zajištění, se nikde prakticky pořádně nedočteme. Pokud v tomto směru nemá jasno vedení celého školství, tak jak v tom může mít jasno rodič, který má zájem na tom, aby jeho dítě dostalo odpovídající vzdělání a nebylo díky svým schopnostem znevýhodněno.

Problematiku s integrovaným žákem často řeší samotná škola. Proto je velmi důležité ještě před příchodem postiženého žáka domluvit si schůzku se všemi rodiči a vše jim v klidu vysvětlit, pokud bude potřeba, tak adekvátně odpovědět na jejich dotazy. Rodiče mají právo vědět, jakým způsobem bude celá výuka upravena, a co bude přítomnost postiženého žáka ve třídě pro jejich dítě znamenat, neboť jak nám jednoznačně z grafu vyplývá, určitě jim není jedno, jak bude vyučování zabezpečeno.

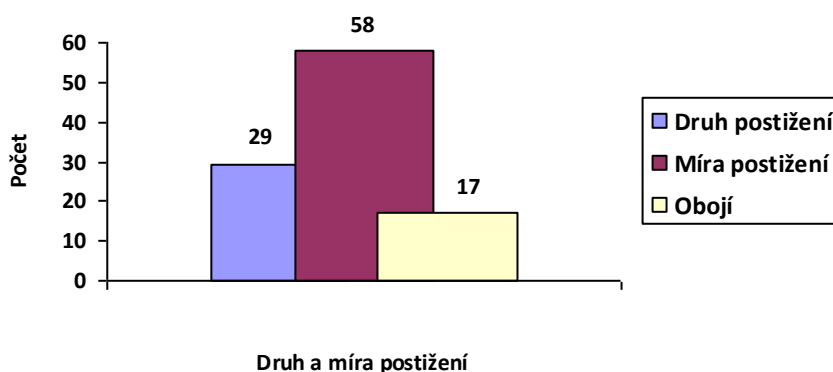
Tímto způsobem lze předejít nechtěným rozporům především mezi rodiči žáků a samotnou školou. Škola musí být v tomto případě vstřícná a ochotná podat rodičům veškeré možné informace, aby se konfliktů vyvarovala. Kladný postoj rodičů je zároveň kladným postojem budoucích spolužáků integrovaného žáka.

d) Co má dle rodičů vliv na rozhodnutí o umístění postiženého dítěte do běžné třídy základní školy.

Otázka „co by mohlo mít vliv na rozhodnutí, zda postižené dítě umístit do běžné třídy ZŠ“ nám má odhalit, kdy rodiče ještě považují, jako vhodné zařadit dítě do běžné třídy. Jaká je pro rodiče hranice, která rozhoduje o tom, zda je žák schopný navštěvovat běžnou třídu ZŠ nebo je už nutností umístit ho do speciální třídy či speciální školy? Mají vůbec rodiče představu, kde by tato hranice měla být stanovena? Může být pro rodiče rozhodující druh postižení, míra postižení nebo je to kombinace obou možností? Co si rodiče myslí o hranici, která by měla být nastavena pro integraci postižených žáků do běžných tříd, by mohla hodně ovlivnit právě jejich zkušenost, kterou by získali, pokud například v okolí žije rodina s postiženým dítětem. Avšak pro rodiče, kteří nikdy do styku s postiženým dítětem nepřišli, je to otázka těžká. Nedokážou si totiž ve většině případů vůbec představit, co všechno může postižení u dítěte ovlivňovat.

Mezi respondenty jsou určitě i názory, že integrace pro žáky se SPU nemá žádný smysl a nemá tedy cenu přemýšlet, jakou míru nebo druh postižení lze tolerovat. Na druhou stranu nám však už rodiče potvrdili, že pokud by měli možnost rozhodnout se, kam zařadit své dítě při vzdělávání, tak by to byla právě integrace v běžné třídě ZŠ.

Graf č. 7 – Co má dle rodičů vliv na rozhodnutí o umístění postiženého dítěte do běžné třídy základní školy.

Zdroj: vlastní šetření.

Z odpovědí respondentů vyjádřených přiloženým grafem je zřejmé, že rozlišují mezi druhem postižení a mírou postižení. Pouze malá část dotazovaných kombinuje míru a druh postižení. Jednoznačně vidíme názor rodičů na označení míry postižení, jako rozhodující pro možnost umístění žáka do běžné třídy ZŠ.

Lze tedy konstatovat, že pokud by žák měl jakékoliv postižení lehčí formy, tak by podle rodičů byl schopný navštěvovat běžnou třídu na ZŠ. V potaz bereme skutečnost, že například tělesné postižení v určité míře není natolik omezující pro úspěšnost integrovaného žáka ve vzdělávání na běžné základní škole.

Z vyhodnocení tedy můžeme říci, že pokud by dítě bylo postiženo těžší formou postižení, pak by mělo být zařazeno mimo běžnou třídu, tedy do třídy speciální.

Ojedinele se respondenti vyjádřili, že míra a druh postižení jdou ruku v ruce a jedno ovlivňuje určitě i to druhé. S tímto názorem musíme v některých případech souhlasit. Může se jednat o různé kombinace postižení, které se navzájem ovlivňují.

Schopnost vzdělávání v běžné třídě většinou dokáže odhalit už předškolní vyšetření ve speciálních pedagogických centrech, které se věnují přímo péči o postižené žáky. Tady je ovšem nutné uvědomit si, že úspěšnost ve vzdělávání těchto žáků má ve svých rukou ve velké míře rodina, která se s dítětem musí každý den připravovat a kontrolovat jeho plnění zadaných úkolů. Právě rodina je tou nejdůležitější součástí úspěšné integrace žáka. Bez její pomoci by žák se SPU měl pouze velmi malou šanci na zdárné a bezproblémové vzdělávání.

e) *Druh postižení u dětí, které rodiče respektují pro zařazení do běžné třídy základní školy.*

Otázka, jaké druhy postižení by rodiče respektovali při zařazování postiženého žáka do běžné třídy ZŠ, nám měla poskytnout přehled o jejich pohledu na různé druhy postižení. Při posuzování druhů postižení, které by na vzdělávání žáka nemusely mít podle rodičů velký dopad, měli respondenti možnost vyjádřit se dle vlastního uvážení. Tato podotázka byla otevřená a rodiče tak nebyli omezeni pouze výběrem z předem připravených možností. Mezi těmito druhy se nejspíš objeví lehké formy SPU, které spíše řadíme do vývojových poruch učení, vyskytujících se u dětí v dnešní době čím dál tím častěji.

Tabulka č. 3 – Druh postižení u dětí, které rodiče respektují pro zařazení do běžné třídy základní školy.

Druh postižení	Počet odpovědí	
	Počet	v %
Nesoustředěnost, Hyperaktivita	4	3,8
Lehký druh obrny	4	3,8
Vada řeči	6	5,8
Poruchy učení	5	4,8
Tělesné postižení	25	24,0
Vady zraku a sluchu	8	7,7
Lehká mentální retardace	5	4,8
Dysfunkce	4	3,8
Jakékoliv postižení	2	1,9
Nevím	24	23,1
Celkem odpovědí	87	83,65

Zdroj: vlastní šetření.

Zbytek respondentů do celkem 104 tj. 100% neodpovědělo.

Z tabulky zpracované dle odpovědí respondentů je zřejmé, že by rodiči byly tolerovány lehčí formy postižení a specifické vývojové poruchy. Největší procento dotazovaných by akceptovalo postižení tělesné, což potvrzuje naše mínění, že děti s tělesným postižením jsou ve většině případů schopny vyrovnat se svými znalostmi zdravým spolužákům. Jediným omezením těchto žáků často bývá jejich pohyblivost. Úlevy tedy většinou mívají pouze na hodiny tělesné výchovy. Svým postižením nejsou tedy podle respondentů až takovou zátěží pro běžný kolektiv žáků ZŠ, jako například děti, které potřebují neustálý dohled a pozornost vyučujícího.

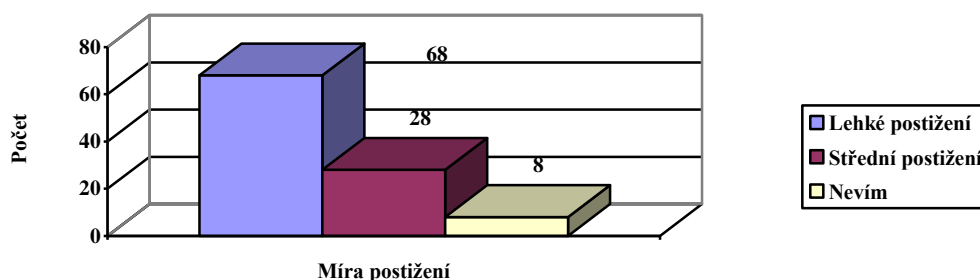
Druhem postižení, které by mohlo být pro vzdělávání žáka v běžné třídě velmi problematickým, by podle dotazovaných mohla být především mentální retardace.

Část dotazovaných rodičů nebyla schopna vybrat mezi různými druhy postižení příklad toho, co by pro jejich souhlas se zařazením žáka se SPU do běžné třídy mohlo být respektováno. Často odpovídali, že to dle svých zkušeností nedokážou posoudit a nebudou se tedy k otázce raději vyjadřovat.

f) ***Jaká míra postižení je akceptovatelná pro rodiče, aby souhlasili se zařazením dítěte do běžné třídy základní školy.***

Posouzení míry postižení žáka, kterou by rodiče akceptovali při jeho zařazení do běžné třídy, bude především známkou jejich všeobecného přehledu. Odpověď na tuto otázku se bude nejspíš lépe hledat rodičům, kteří mají alespoň minimální zkušenosti s výchovou postiženého dítěte, byť z okolí svého bydliště. Pohled na to jaký vliv má míra postižení jedince na jeho okolí je individuální. Každý z nás má úplně jiné sociální cítění. Jsme si vědomi toho, že se v naší společnosti nachází i lidé, kteří by nesouhlasili ani s tím, aby se byť lehce postižení vůbec pohybovali na ulici. A naopak jsou lidé, kteří jako překážku neberou ani těžší formu postižení a jsou schopni tyto spoluobčany plně respektovat a podat jim pomocnou ruku.

Graf č. 8 – Jaká míra postižení je akceptovatelná pro rodiče, aby souhlasili se zařazením dítěte do běžné třídy základní školy.

Zdroj: vlastní šetření.

Z příloženého grafu lze jednoznačně vyčíst, že rodiče by při zařazování postiženého dítěte brali ohled spíš na lehký stupeň postižení, než na střední stupeň postižení. Vyjádření respondentů je nejspíš důsledkem jejich uvědomění si zátěže pro celý třídní kolektiv, kterou by mohlo přinášet zařazení žáka s těžším stupněm postižení do jejího středu. Rodiče mají pořád na vědomí, jak zařazení tohoto postiženého žáka do třídy ovlivní vzdělávání jejich vlastního dítěte. Na vědomí často berou fakt, že lehká míra postižení nemusí být znatelná a postižený žák nebude pro běžnou třídu velkou zátěží.

Malá část dotazovaných se nemohla rozhodnout, jaká míra postižení by měla být rozhodující pro zařazení žáka se SPU do běžné třídy.

g) ***Přítomnost postiženého dítěte v běžné třídě ZŠ má na spolužáky negativní vliv.***

Další dotaz, který byl rodičům předložen, se týká jejich pohledu na to, jestli si myslí, že by přítomnost postiženého žáka v běžné třídě mohla mít negativní vliv na třídu jako celek.

Tato otázka se skládala ze dvou částí. Jednou částí byla uzavřená otázka, na kterou rodiče odpovídali výběrem ze dvou možností.

Ve druhé části se rodiče vyjadřovali na otevřenou otázku, jak by se podle nich tento negativní vliv na třídu mohl projevit. Jsme si vědomi toho, že otevřené odpovědi se daleko hůře vyhodnocují, ale zároveň mají úplně jinou vypovídací hodnotu než otázka uzavřená. Údaje, které nám poskytují otevřené otázky, jsou pro vyjádření vlastního názoru rodičů tou nejlepší možností. Rodiče se u těchto otázek nepohybují pouze v omezených možnostech výběru. Zároveň jsme si vědomi, že bychom se z uzavřených otázek k některým informacím nikdy nedostali, neboť ani při rozhovoru by se nám rodiče s některými postoji nikdy nesevěřili.

Tabulka č. 4 – Přítomnost postiženého dítěte v běžné třídě ZŠ má na spolužáky negativní vliv.

Respondenti podle jejich věku	Odpovědi respondentů		
	Ano	Ne	Celkem
Do 35 let	3	33	36
Nad 35 let	18	50	68
Respondenti podle jejich vzdělání	Ano	Ne	Celkem
Základní vzdělání	-	1	1
Střední odborné	5	30	35
Úplné střední s maturitou	10	37	47
Vysokoškolské	6	15	21
Celkem	21	83	104

Zdroj: vlastní šetření.

Z přiložené tabulky jednoznačně vyplývá, že zařazení postiženého žáka do běžné třídy ZŠ podle rodičů nebude mít negativní vliv na žáky ve třídě.

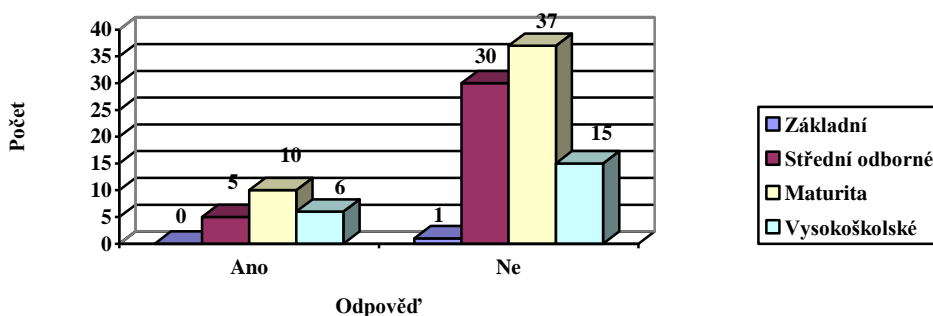
Z tabulky lze dále usoudit, že s přibývajícím věkem a vyšším vzděláním je tolerance vůči integraci žáků do běžných tříd ZŠ o něco nižší. Potvrzuje se tak názor, že rodiče s vyšším vzděláním mají na své děti větší nároky a to se týká také požadavků

spojených s jejich vzděláváním. Tolerance se nejspíš snižuje právě s obavou o zájem a čas vyučujících, který jsou v případě integrovaného žáka ve třídě schopni věnovat jejich dítěti. K tomuto závěru nás vede také zkušenost s doplňujícími dotazy k zařazování žáků se SPU do běžných tříd.

Jednu skupinu žáků se SPU tvoří žáci se sociálním znevýhodněním. Tato skupina dětí měla u dotazovaných velmi negativní ohlas. Bohužel v některých případech musíme souhlasit s obavou rodičů, že tato část žáků může být ve třídním kolektivu velmi zatěžující. Problém dotazování nevidí ani tak v žácích, jako v postojích a životním stylu jejich rodin, které se pro dítě stávají normou. Často se stává, že rodiče těchto žáků nemají ani snahu posílat dítě pravidelně do školy. Skluz ve znalostech, dovednostech a neochota přizpůsobit se pravidlům třídy pak může ovlivnit celou třídu. Ovšem zážející je, že pokud mezi rodiči s vyšším dosaženým vzděláním zmíníme skupinu žáků se sociálním znevýhodněním, tak prakticky okamžitě reagují negativně. Pod tímto pojmem totiž často automaticky vidí děti s problémových a nepřizpůsobivých rodin.

Tento negativní postoj je ve většině případů způsobený přímo vlastní špatnou zkušeností s méně přizpůsobivými rodinami, které zanedbávají péči o své děti.

Graf č. 9 – Přítomnost postiženého dítěte v běžné třídě ZŠ má na spolužáky negativní vliv.

Zdroj: vlastní šetření.

Graf, který nám vyhodnocuje názor rodičů, zda by přítomnost žáka se SPU mohla mít negativní vliv na žáky ve třídě, dokazuje jejich většinový nesouhlas s touto hypotézou. Většina respondentů v zařazení žáků se SPU do běžné třídy žádá negativa, která by mohl mít na třídu, nevidí.

Část dotazovaných naopak projevila spíš obavu negativního vlivu, který by mohli mít žáci běžné třídy na žáka s postižením. Mezi tyto obavy zařadila část dotazovaných především segregaci žáky přímo v kolektivu nebo posměch spolužáků, které by mohly negativně znevýhodněného žáka ovlivnit.

Následující tabulka obsahuje názory rodičů na to, jakým negativním způsobem by se mohla přítomnost žáka se SPU v běžné třídě ZŠ projevit.

Tabulka č. 5 – Negativní vlivy na spolužáky související se zařazením postiženého dítěte do běžné třídy.

Negativní vlivy:	Počet odpovědí	
	Počet	v %
Posměch, šikana	9	8,65
Odlišnost	5	4,8
Zdržování výuky	7	6,73
Diskriminace	3	2,9
Větší péče pedagoga postiženému dítěti	3	2,9
Méně času na výuku	5	4,8
Obava z nákazy	7	6,73
Celkem odpovědí	39	37,5

Zdroj: vlastní šetření.

Tabulka znázorňující obavy z možných negativních vlivů způsobených zařazením žáka se SPU do běžné třídy ukazuje především na posměch a šikanu. Avšak posměch a šikana patří především k obavám, které jsou ze strany rodičů směřující spíš k žákům se SPU než k třídnímu kolektivu.

Zdržování výuky je vyslovením oprávněné obavy, která by mohla nastat při nezařazení asistenta pedagoga do některých vyučovacích hodin, pokud je ve třídě žák s touto podpůrnou potřebou.

Překvapující je obava z nákazy, ale tento názor je vyjádřením spíš ke skupině žáků se sociálním znevýhodněním. To je jediná skupina spadající pod název SPU, ke které měli respondenti výhrady. Podle toho, jak se část dotazovaných vyjádřila v otevřených otázkách, můžeme usoudit, že postižené dítě jim v běžné třídě ZŠ určitě

nevadí, ale dítě se sociálním znevýhodněním by ve třídě, kterou by navštěvovalo společně s jejich dítětem, rodičům na obtíž nejspíš bylo. Přitom právě tato skupina je naprosto běžně do vzdělávání na základních školách integrována.

Mezi další negativa zařazení žáka se SPU do běžné třídy ZŠ rodiče řadí odlišnost žáků, diskriminaci, málo času na výuku a více času, který by pedagog na úkor ostatních žáků věnoval integrovanému žákovi. Tady se nám stále promítá obava rodičů z opomíjení potřeb jejich vlastního dítěte.

h) Přítomnost postiženého dítěte v běžné třídě ZŠ má na spolužáky pozitivní vliv.

Dalším úkolem pro respondenty bylo pokusit se najít pozitiva, která by přítomnost postiženého žáka v běžné třídě mohla přinést. Základním dotazem bylo, zda by přítomnost postiženého žáka mohla mít pozitivní vliv na ostatní žáky. Tady měli rodiče opět možnost vyjádřit se nejen výběrem z předem připravených odpovědí, ale součástí byla také otevřená podotázka, na kterou respondenti mohli odpovídat dle vlastního úsudku bez výběru předem připravených možností.

Jsme si vědomi, že vyhodnocování otevřených otázek je daleko složitější, ovšem pro vyjádření rodičů a zjištění jejich názoru na integraci a zařazování žáků se SPU do škol a školských zařízení jsou důležité. I u tohoto dotazu platí, že odpověď se bude lépe hledat rodičům, kteří ve svém okolí mají dítě s nějakým znevýhodněním.

Tabulka č. 6 – Přítomnost postiženého dítěte v běžné třídě ZŠ má na spolužáky pozitivní vliv.

Respondenti podle jejich věku	Odpovědi respondentů		
	Ano	Ne	Celkem
Do 35 let	27	9	36
Nad 35 let	52	16	68
Respondenti podle jejich vzdělání	Ano	Ne	Celkem
Základní vzdělání	1	-	1
Střední odborné	27	8	35
Úplné střední s maturitou	35	12	47
Vysokoškolské	16	5	21
Celkem	79	25	104

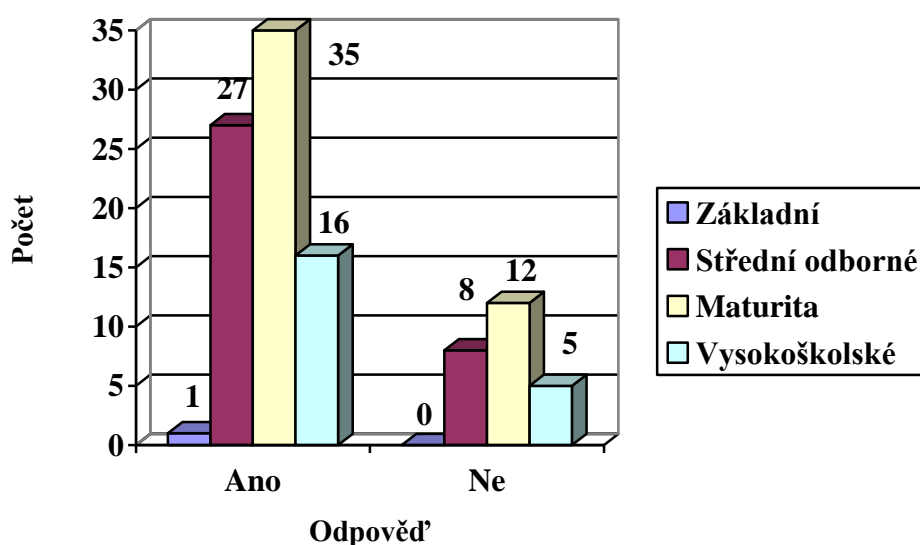
Zdroj: vlastní šetření.

Z tabulky lze usoudit, že většina rodičů vidí v přítomnosti postiženého žáka ve třídním kolektivu spíše pozitivní vliv než naopak. Toto mínění je podpořeno představou jedince v kolektivu zdravých žáků, kteří se učí vnímat své okolí, a přítomnost tohoto spolužáka ve třídě je může pozitivně ovlivnit. Děti se neustále vyvíjí a postupně získávají také vzorce chování, které jsou pro jejich budoucí život velmi důležité. Pozitiva, které rodiče v zařazení znevýhodněného žáka do kolektivu budou brát jako velký klad, se budou vztahovat spíše k pochopení potřeb druhých a schopnosti žáků brát svého spolužáka takového jaký je.

Postižený žák má v běžné třídě možnost být součástí života zdravých spolužáků, a to má určitě pozitivní vliv především na jeho vnímání okolí a pocit sounáležitosti. Jednoduše můžeme říct, že třída, kterou navštěvuje žák se SPU ovlivňuje tohoto žáka a žák naopak ovlivňuje celou třídu. Negativní pohled v působení na třídu byl rodiči zmíněn už dříve. Ten byl spatřován především v integraci žáků se sociálním znevýhodněním. Nyní je tedy třeba zeptat se rodičů na spatřovaná pozitiva, která může třídě integrovaný žák přinést. Pokud je však rodiče dokážou v integraci žáků najít.

Otázka, zda může mít přítomnost postiženého žáka na třídu pozitivní vliv, byla uzavřená a rodiče volili pouze z předem připravených odpovědí.

Graf č. 10 – Přítomnost postiženého dítěte v běžné třídě ZŠ má na spolužáky pozitivní vliv.

Zdroj: vlastní šetření.

Z přiloženého grafu můžeme vyvodit většinový názor rodičů, že přítomnost žáka se SPU ve třídě může mít na žáky pozitivní vliv. Žáci se v kolektivu učí vnímat jeden druhého a spolupracovat. Pokud je ve třídě žák se SPU, tak to určitě žáci vnímají, záleží však pouze na jejich povaze a vedení rodiny, jakým způsobem tohoto žáka přijímají. Musíme uznat, že pokud jsou děti ve styku s postiženým žákem, tak na něho určitě nepohlíží, jako na něco zvláštního. Takového spolužáka budou brát spíš naprosto normálně, a pokud budou v budoucnu ve styku s postiženými lidmi, tak jim to vůbec nepřijde zvláštní. Budou je podle předpokladu brát úplně stejně, jako každého zdravého jedince. Toto jednání by mohlo postiženým přinášet pocit sounáležitosti ve společnosti.

Dále následuje tabulka, do které jsme zařadili rodiči nejčastěji zmiňovaný pozitivní vliv způsobený žákem se SPU na ostatní žáky v běžné třídě ZŠ. Všechny údaje jsou vyslovením vlastních názorů na otevřené otázky z dotazníku. Zájmem bylo zjistit, zda jsou rodiče vůbec ochotni vidět a najít pozitivní působení vyvolané přítomností například postiženého žáka ve třídě, kterou by navštěvoval společně s jejich dítětem.

Tabulka č. 7 – Pozitivní vlivy na spolužáky související se zařazením postiženého dítěte do běžné třídy.

Pozitivní vlivy:	Počet odpovědí	
	Počet	v %
Tolerance	22	21,15
Vzájemná pomoc	18	17,3
Úcta k lidem s postižením	8	7,7
Naučit se žít s postiženými	15	14,42
Solidarita, empatie	7	6,73
Vážít si svého zdraví	3	2,88
Celkem odpovědí	73	70,2

Zdroj: vlastní šetření.

Zbytek respondentů do celkem 104 tj. 100% neodpovědělo.

Z tabulky nám vyplývá, že rodiče pozitiva v integraci žáků se SPU spatřují a dokážou je také vyjmenovat. Mezi nejčastěji zmiňovaným kladem, který by přinesla integrace znevýhodněného žáka je na prvním místě rodiči zmiňována tolerance. Tento

názor je určitě opodstatněný a potvrzuje naše mínění, že pokud je ve třídě přítomen integrovaný žák s nějakým druhem postižení, pak ho kolektiv začne tolerovat a brát ho jako součást svého každodenního života.

Dalším pozitivem je mezi rodiči spatřována vzájemná pomoc a sžívání se s postiženými. Což znamená, že pro žáky nebudou ničím neznámým a budoucí styk s postiženými jim připadne jako naprosto běžná věc. Postižení a jiným způsobem znevýhodnění lidé budou patřit do jejich běžného života.

V neposlední řadě je jako pozitivum ještě zmíněna úcta k lidem s postižením, solidarita, empatie a pochopení jak je pro člověka cenné zdraví.

ch) Přínos pro postižené dítě zařazené v běžné třídě ZŠ.

Posledním dotaz, na který nám rodiče odpovídali, se týká posouzení, zda je pro žáky se SPU integrace v běžné třídě prospěšná. První část této otázky byla uzavřená a respondenti odpovídali pomocí výběru z předem připravených odpovědí, s možností doplnění o vlastní názor.

Přínos v zařazení žáků se SPU do běžné třídy bude nejspíš vnímán především z důvodu jejich dřívější segregace, ke které docházelo důsledkem jejich soustředování do speciálních škol, často mimo bydliště.

Tabulka č. 8 – Přínos pro postižené dítě zařazené v běžné třídě ZŠ.

Respondenti podle jejich věku	Odpovědi respondentů		
	Ano	Ne	Celkem
Do 35 let	19	17	36
Nad 35 let	48	20	68
Respondenti podle jejich vzdělání	Ano	Ne	Celkem
Základní vzdělání	1	-	1
Střední odborné	22	13	35
Úplné střední s maturitou	28	19	47
Vysokoškolské	14	7	21
Celkem	65	49	104

Zdroj: vlastní šetření.

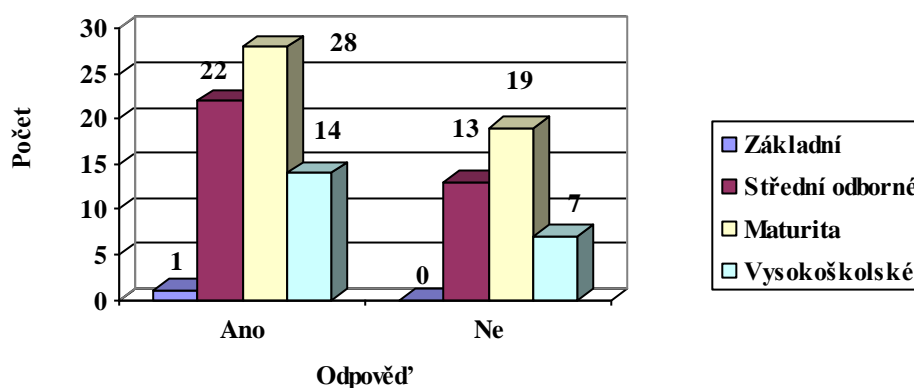
Podle vyhodnocení tabulky můžeme potvrdit, že nadpoloviční většina rodičů spatřuje zařazování žáků se SPU do běžných tříd, pro ně samotné jako přínosné. Tento přínos je nejspíš respondenty spatřován hlavně z důvodu už zmiňované segregace a jejich vyloučení z okruhu vrstevníků v místě bydliště.

Bližší porovnání bude vyhodnoceno v následujícím grafu, který je rovněž zaměřen na otázku, zda je integrace žáků se SPU pro ně samé přínosem.

My už podle předchozí tabulky víme, že rodiče berou možnost integrace na základní škole pro žáky se SPU spíše jako přínos. Ovšem v grafu se nám odpovědi znázorňují vždy přehlednějším způsobem. Skupina oslovených respondentů je zde rozdělena přehledně podle vybrané odpovědi a dosaženého vzdělání.

Na tuto otázku rodiče odpovídali formou uzavřené otázky.

Graf č. 11 – Přínos pro postižené dítě zařazené v běžné třídě ZŠ.

Zdroj: vlastní šetření.

Z předkládaného grafu je zřejmé, že rodiče žáků ZŠ spatřují možnosti integrace žáků se SPU pro ně samotné většinou jako pozitivní. Díky integraci má žák možnost navštěvovat spádovou školu společně se svými vrstevníky. Pro nás je však rozhodující, že nadpoloviční většina rodičů integraci žáků se SPU do běžných škol vnímá jako přínos pro jejich vzdělávání.

V následující tabulce máme přehledně zaznamenané různé možnosti přínosu integrace pro žáka se SPU, přesně podle vyhodnocených odpovědí respondentů.

Tabulka č. 9 – Přínos pro postižené dítě zařazené v běžné třídě ZŠ.

Přínos:	Počet odpovědí	
	Počet	v %
Stejné chování a návyky	3	2,88
Začlenění do kolektivu	9	8,65
Zvýšené sebevědomí	7	6,73
Začleňování do společnosti	11	10,6
Přizpůsobit se zdravým, být lepším	9	8,65
Necítit se jiný, odlišný	5	4,8
Duševní rozvoj dítěte	3	2,88
Celkem odpovědí	47	45,2

Zdroj: vlastní šetření.

Zbytek respondentů do celkem 104 tj. 100% neodpovědělo.

Z tabulky nám vyplývá, že rodiče spatřují přínos integrace především v jejich začleňování do společnosti. To znamená, mít pocit sounáležitosti. Dále se v odpovědích objevil názor, který potvrzuje naše dřívější mínění o pozitivní motivaci kolektivem zdravých spolužáků, snaha začlenit se a být stejný, jako všichni kolem. V pohledu rodičů na přínos integrace žáků se SPU pro ně samotné nechybí ani zmínění o zvýšení jejich sebevědomí. Dalším přínosem by podle odpovědí rodičů mohl být pocit nebýt jiným, stejné chování a návyky jako mají spolužáci a v neposlední řadě duševní rozvoj dítěte.

Z těchto odpovědí je vidět, že rodiče žáků mají přehled o tom, jaké přínosy by pro žáky se SPU mohla integrace mít. Je to především běžné prostředí a kolektiv spolužáků, mezi kterými se bude žák se SPU cítit dobře. Bez integrace by neměli ani děti s lehkým stupněm tělesného postižení možnost vzdělávat se v běžné třídě ZŠ.

7.2 Názor žáků základní školy na integraci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

Do této části budou shrnuty názory na integraci žáků se SPU, které vyslovili žáci páté třídy a druhého stupně běžných tříd ZŠ. Původně byl dotazník určen pouze žákům druhého stupně ZŠ, ale když projevíli zájem o účast i žáci páté třídy, tak jim to bylo umožněno. Většina oslovených žáků má už z dřívějších školních let nějakou zkušenost

se zapojováním žáků ze speciální třídy do běžné výuky různých výchov (hudební, výtvarná, pracovní).

Vzdělávání se týká především žáků, a tak by podle nás měli mít taky možnost vyjádřit se na některé otázky.

Pohled na přítomnost postiženého žáka ve třídě by nám žáci v rozhovoru v případě jejich negativního postoje nejspíš nikdy nesdělili. Proto byla opět zvolena forma dotazníku, kde je zabezpečena anonymita a žák tak nemusí mít obavy, že pokud se vysloví, může být napomenut nebo potrestán.

7.2.1 Složení respondentů

Výzkumu mezi žáky páté třídy a druhého stupně ZŠ se zúčastnilo celkem 106 žáků. Z toho bylo 64 chlapců a 42 dívek. Před samotným dotazníkovým šetřením, byly řešeny následující otázky: „Jakým nejlepším způsobem vyhodnotit získaná data?“ Bude lepší rozdělit data podle jednotlivých tříd nebo podle pohlaví žáků? Nakonec bylo rozhodnuto roztrždit data pouze podle odpovědí oslovených žáků.

Pro přiblížení problematiky integrace žáků se SPU do běžných tříd ZŠ byla tomuto tématu věnována celá vyučovací hodina, na jejímž konci žáci písemně vyplnili krátký dotazník. Celá tato hodina byla předem pečlivě připravena. Žáci měli o integraci spoustu nejasností, a tím taky spoustu dotazů. Zajímaly je jak druhy postižení, tak formy práce ve vyučovacích hodinách, pokud by ve třídě byl postižený žák.

Je třeba podotknout, že žáci v některých třídách už zkušenosti s integrací žáků se SPU měli. Jedna dotazovaná třída měla přímo ve svém středu první tři roky školní docházky žáka s LMR společně s podezřením na poruchu autistického centra, bez přítomnosti asistenta pedagoga.

V jiné dotazované třídě je v současné době integrován žák s těžší formou vývojových poruch v učení, kterému ve většině vyučovacích hodin pomáhá přidělená asistentka pedagoga. Z těchto důvodů můžeme tedy říci, že žáci ZŠ částečný přehled o zařazení žáka se SPU do třídy mají.

Jsme přesvědčeni, že většina žáků po hodině věnované problematice spojené s integrací žáků se SPU, bude schopna odpovědět na jednoduché otázky, které byly k této diskusi předem připravené.

Jako první si uvedeme tabulku, znázorňující počet žáků v jednotlivých třídách. Tabulka má vypovídací hodnotu o počtu a složení jednotlivých tříd.

Tabulka č. 10 – Složení respondentů.

Pohlaví	Třída					Celkem
	5. třída	6. třída	7. třída	8. třída	9. třída	
Chlapci	10	13	10	18	8	64
Dívky	12	5	15	8	9	42
Celkem	22	18	25	24	17	106

Zdroj: vlastní šetření.

Tabulka znázorňuje počty žáků v jednotlivých ročnících ZŠ, rozdělených na základní skupiny chlapců a dívek. Hodiny věnované integraci žáků se SPU byly připraveny pro všechny žáky stejným způsobem. Pro každou třídu byla hodina připravena zvlášť, což znamená, že se žáci mezi sebou při vyplňování dotazníků nemohli ovlivňovat a každý tedy odpovídal sám za sebe. Zároveň byla každé třídě věnována dostatečná pozornost a možnost, zeptat se na některé nejasnosti, které s pojmem integrace měli.

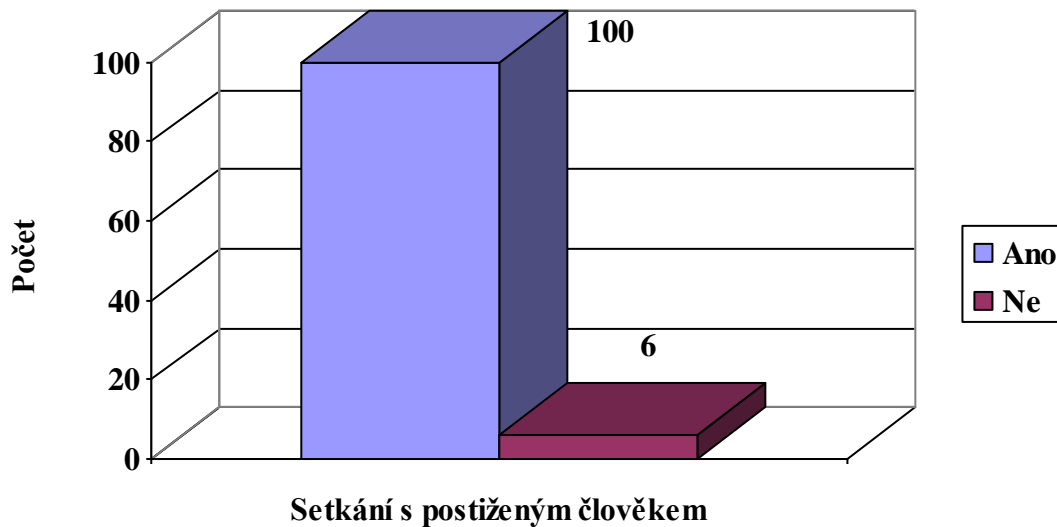
7.2.2 *Dotazníkové šetření*

Samotného výzkumu se tedy zúčastnilo 106 žáků ZŠ. Z tohoto počtu bylo 64 chlapců a 42 dívek ZŠ. Všechny otázky, na které žáci odpovídali, byly uzavřené. To znamená, že byl jejich výběr omezen na volbu ze dvou variant odpovědí. Dotazníky žáci vyplňovali až před koncem hodiny věnované samotné integraci žáků se SPU do běžných škol.

a) Děti, které přišly do styku s postiženým člověkem v rodině nebo ve svém okolí.

První otázkou, na kterou žáci odpovídali, byla otázka, zda už se někdy setkali s postiženým žákem nebo postiženým dospělým člověkem. Součástí místní Základní školy je speciální třída, kterou navštěvují žáci s LMR a poruchou autistického centra. Z tohoto důvodu předpokládáme, že se většina žáků již někdy s postiženým žákem setkala. Dalším důvodem, proč si myslet, že většina žáků už ve styku s postiženým jedincem byla, je zařazování žáků ze speciální třídy běžně do některých hodin výchov k žákům běžných tříd ZŠ.

Graf č. 12 – Počet dětí, které přišly do styku s postiženým člověkem v rodině nebo ve svém okolí.

Zdroj: vlastní šetření.

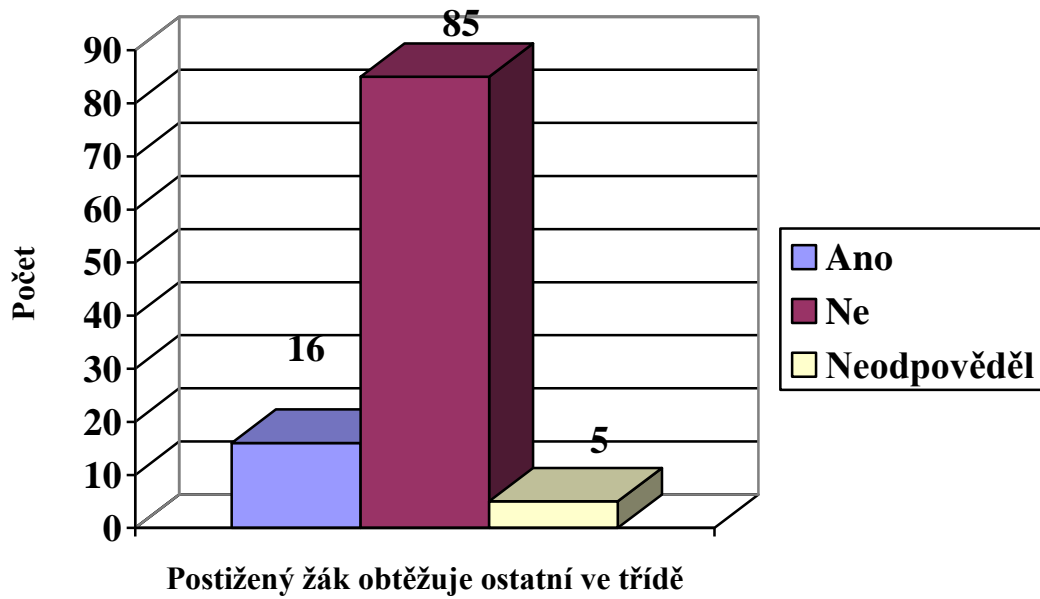
Z přiloženého grafu můžeme jednoznačně vyčíst, že se skoro každý žák této ZŠ už s postiženým člověkem setkal. Tento výsledek je dán hlavně tím, že se žáci speciální třídy běžně pohybují po celé škole a v některých hodinách se připojují k běžným třídám ZŠ a pracují společně. V některých třídách mají dokonce zkušenost přímo s integrací žáka se SPU, ať už s pomocí asistenta pedagoga nebo bez něj.

b) *Přítomnost postiženého spolužáka je ostatním dětem na obtíž.*

Druhým dotaz, na který žáci odpovídali, se týká jejich postoje vůči postiženým spolužákům. Každý žák se měl vyjádřit, zda by mu přítomnost postiženého spolužáka ve třídě vadila. Pohled na přítomnost postiženého žáka ve třídě by žáci v rozhovoru před třídou určitě nikdy neprozradili. Mezi svými spolužáky by nikdy nahlas nevyslovili nesouhlas s přítomností postiženého žáka, protože by se obávali postojů svých spolužáků vůči své osobě.

Vzhledem k faktu běžného styku žáků speciální třídy a ostatních žáků ZŠ věříme tomu, že by většině žáků přítomnost postiženého spolužáka ve třídě nebyla na obtíž.

Graf č. 13 – Přítomnost postiženého spolužáka je ostatním dětem na obtíž.

Zdroj: vlastní šetření.

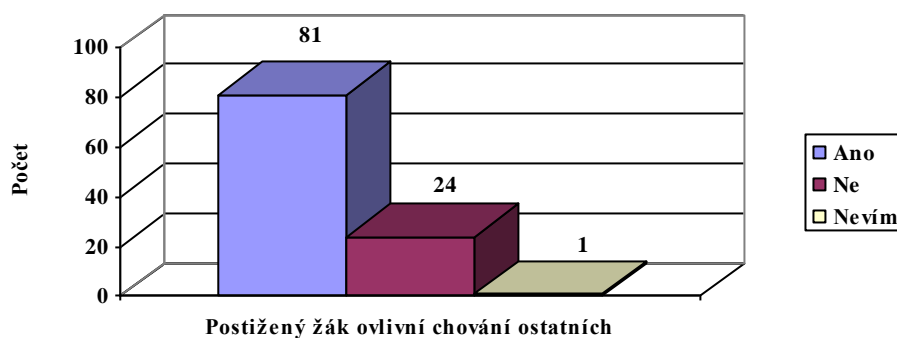
Z grafu nám jednoznačně vyplývá, že většině žáků by přítomnost postiženého spolužáka nevadila. Žáci ZŠ jsou zvyklí potkávat děti ze speciální třídy úplně běžně. Není žádnou výjimkou, když mají společně některou hodinu například pracovních činností. Každý den se společně setkávají na chodbách a obědech. Prakticky všichni žáci berou přítomnost speciální třídy a jejich žáků, jako úplně běžnou věc. Často je můžeme potkávat společně i mimo školu. A teď, když nemusí nikam dojíždět, mají v okolí svého bydliště kamarády a patří do společnosti vrstevníků, se kterými se prakticky každodenně stýkají.

Často jsme se mezi žáky setkali s názorem, že postižené děti jsou stejné jako všechny děti na světě a měli by mít právo žít stejným způsobem, společně s ostatními.

c) Ovlivnění chování třídy jejím postiženým spolužákem.

Třetím dotazem položeným žákům, byl dotaz „zda by přítomnost postiženého žáka mohla nějakým způsobem ovlivnit celou třídu“. Zajímalo nás, jestli si žáci dokážou představit, co všechno by mohla přítomnost postiženého žáka ve třídě znamenat a zda by jeho přítomnost mohla ovlivnit celý třídní kolektiv.

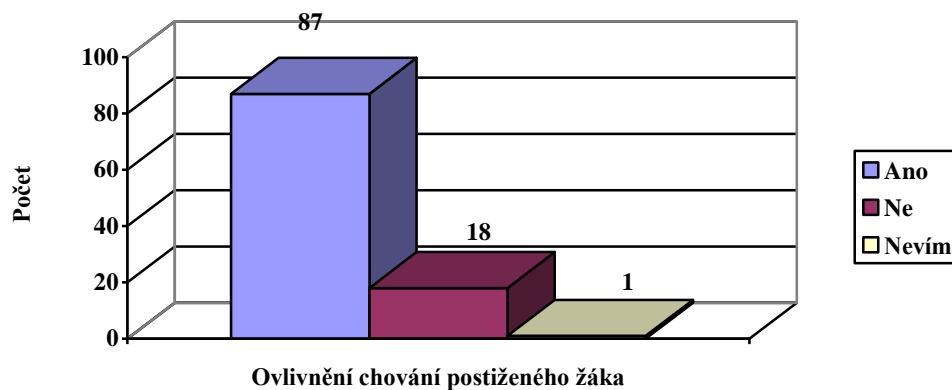
Graf č. 14 – Ovlivnění chování třídy jejím postiženým spolužákem.

Zdroj: vlastní šetření.

Z přiloženého grafu lze vyčíst, že si žáci uvědomují změnu, kterou by mohla přinést přítomnost žáka s postižením v jejich třídě. Na tomto výsledku se podílí především zkušenost, kterou již některé třídy s přítomností postiženého žáka ve svém středu mají.

d) Ovlivnění chování postiženého žáka spolužáky.

Další dotaz, který byl žákům položen, se týká jejich pohledu na to, jestli si myslí, že by celá třída mohla nějakým způsobem ovlivnit přítomnost postiženého žáka v jejich středu. Tato otázka je pro žáky, kteří ve svém třídním kolektivu měli nebo mají integrovaného žáka daleko jednodušší, než pro žáky, kteří tuto přímou zkušenost nemají. Spousta žáků si však dovede přesně představit, jak by mohla třída postiženého žáka ovlivnit.

Graf č. 15 – Ovlivnění chování postiženého žáka spolužáky.

Zdroj: vlastní šetření.

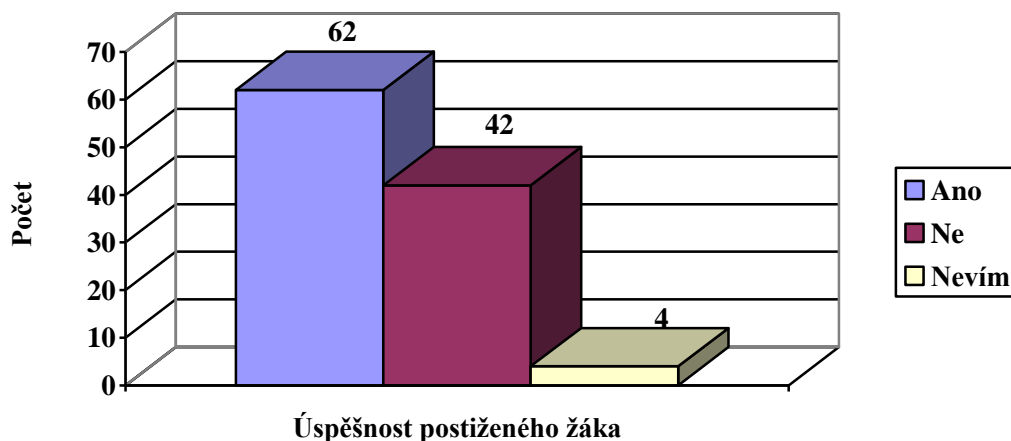
Z přiloženého grafu lze jednoznačně vyčíst názor žáků, že třída spolužáků určitě může ovlivnit postiženého žáka. Když jsme se ptali, jestli by dokázali říct, jakým způsobem by mohla třída tohoto žáka ovlivnit, tak uváděli možnosti jako:

- lepší známky;
- lepší chování;
- snaha vyrovnat se druhým.

e) *Postižený žák v běžné třídě Základní školy.*

Dalším dotazem, na který žáci odpovídali, byla otázka, zda si myslí, že by se jim mohl postižený žák v něčem vyrovnat a mohl být úspěšný stejně jako oni. To je pro žáky velice těžká otázka, neboť si jen velice neradi dokážou přiznat, že by se jim mohl vyrovnat žák s postižením.

Graf č. 16 – Úspěšnost postiženého žáka v běžné třídě dle názoru dětí.

Zdroj: vlastní šetření.

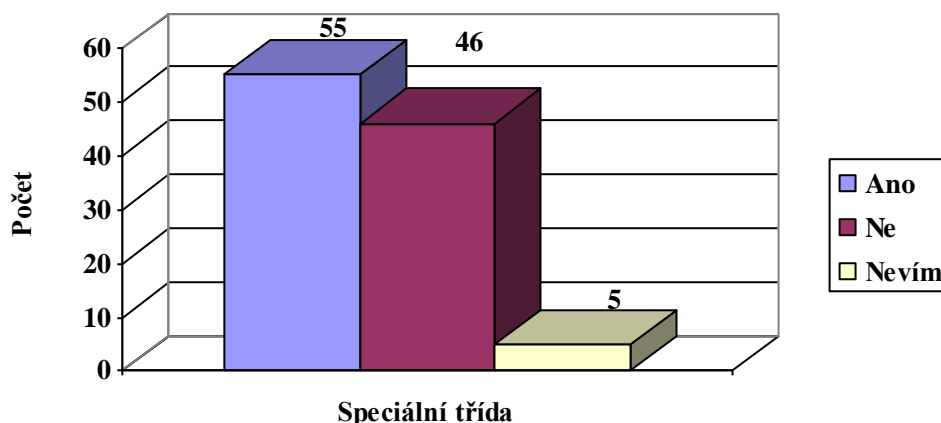
Z přiloženého grafu lze jednoznačně vyčíst, že si žáci připouští možnost úspěšnosti postiženého žáka v běžné třídě ZŠ. Když hledali příklady, ve kterých by se jim mohl postižený žák vyrovnat, tak uváděli:

- sportovně nadaný;
- výtvarně nadaný;
- chytrý;
- zručný;
- záleží na druhu postižení.

f) **Postižený žák patří do speciální třídy Základní školy.**

Poslední dotaz, na který žáci odpovídali, se týkal jejich názoru zařazení postiženého žáka do základní školy. Odpovědi mohli dát žáci jasně najevo, jestli by měl být žák s postižením zařazen přímo do speciální třídy bez možnosti navštěvovat běžnou třídu ZŠ nebo by měl mít možnost chodit společně se svými vrstevníky do běžné třídy ZŠ.

Graf č. 17 – Postižený žák patří do speciální třídy.

Zdroj: vlastní šetření.

Z přiloženého grafu můžeme vidět, že nadpoloviční většina žáků by zařadila postiženého žáka přímo do speciální třídy, bez možnosti integrace.

Tady se projevil především negativní postoj žáků, kteří ve své třídě měli první tři roky školní docházky spolužáka s LMR a podezřením na poruchu autistického centra, první dva roky školní docházky bez přítomnosti asistenta pedagoga. V této třídě by pro zařazení přímo do speciální třídy byli tři čtvrtiny žáků z celé třídy.

7.3 Shrnutí dotazníkového šetření

Dotazníkovým šetřením jsme získali odpovědi na otázky zaměřené na integraci žáků se SPU do škol a školských zařízení. První dotazovanou skupinou byli rodiče žáků ZŠ. Dotazy byli směřované hlavně na jejich postoje vůči integraci.

V první části dotazníku jsme zjistili pohlaví respondentů. Rozdělením dotazovaných na muže a ženy bylo potvrzeno naše mínění, že o dítě a jeho školní docházku se v rodinách stará většinou matka. Dále bylo dotazníkem zjištěno, že na

připravené otázky odpovídali většinou rodiče starší 35 let, což naznačuje, že mají spíš starší dítě na druhém stupni ZŠ. Nejčastější nejvyšší dosažené vzdělání dotazovaných bylo střední odborné vzdělání zakončené maturitní zkouškou. Dále jsme zjistili, že v největší míře jsou mezi respondenty zastoupeny rodiny, které mají dvě děti.

V druhé části dotazníkového šetření bylo zjištěno, že nadpoloviční většina rodin nemá žádnou zkušenost se zařazováním postiženého dítěte do škol a školských zařízení, neboť se v jejich okolí žádné takové dítě nevyskytuje. V další části jsme se přesvědčili, že pokud by rodič měl doma postižené dítě, tak by upřednostňoval jeho integraci v běžné třídě ZŠ, oproti zařazení do speciální třídy. Ovšem na otázku zda by rodičům vadilo zařazení postiženého dítěte do třídy, kterou by navštěvovalo společně s jejich dítětem, byla překvapivě často odpověď „ano“.

Podle vyjádření rodičů by na integraci žáků se SPU do běžných tříd mohla mít vliv míra postižení, ohled by byl brán spíš na lehké formy. U druhu postižení to bylo spíš menší tělesné postižení a různé vady zraku, sluchu a řeči. Většina dotazovaných konstatuje, že přítomnost postiženého dítěte ve třídě by na žáky neměla žádný negativní vliv, vyslovují spíš obavu ze zesměšňování a segregace postiženého žáka jeho spolužáky. Rodiče však připustili i pozitivní vliv žáka s postižením na své spolužáky. Nejčastějším pozitivním vlivem by podle jejich vyjádření bylo porozumění, pochopení druhého, tolerance a uvědomění si hodnoty vlastního zdraví.

Posledním dotazem byl názor na přínos zařazení postiženého žáka mezi zdravé vrstevníky pro něho samotného. Na tuto otázku rodiče často odpovídali, že by to přínosné určitě bylo a žáci by se tak cítili být rovnocennými partnery zdravých spolužáků. Rodiče nám svoji vstřícností dali najevo, že jim škola a její působení není úplně lhostejné. Využili možnost vyjádřit se k tématu, které je v dnešní době docela ožehavé a podělit se s námi o své názory na integraci žáků se SPU, za to jim náleží naše poděkování.

Dotazník pro žáky nám potvrdil, že jsou schopné tolerovat ve svém okolí integrované žáky. V současné době je potkávají v prostorách místní školy prakticky denně.

Na první otázku, zda už přišli do styku s postiženým dítětem či osobou odpověděli skoro všichni kladně. Skutečností je, že většina tříd již ve svém středu měla nebo právě má integrovaného spolužáka.

Na další otázku, jestli by jim vadila ve třídě přítomnost postiženého spolužáka, už počet kladných odpovědí trochu klesl, ale byl to pouze mírný pokles.

Na dotaz, zda by postižený spolužák mohl ovlivnit celou třídu, si uvědomují, jak se dá třída ovlivnit i jednotlivcem a většina žáků odpovídala „ano“.

Odpověď položená opačně, tedy zda by třída mohla ovlivnit život postiženého spolužáka je opět kladná.

Váhání u žáků nastalo až u odpovědi, jestli by mohl postižený žák uspět v běžné třídě ZŠ. U této otázky se zarazili, uvědomili si totiž, jaký rozdíl mezi postiženými je. Nakonec však nadpoloviční většina potvrdila možný úspěch postiženého dítěte v běžné třídě ZŠ a souhlasila s tím, že by se jim postižený žák mohl v některých případech vyrovnat.

Poslední otázka potvrdila naše mínění, že špatně zajištěná integrace a velká zátěž na třídu může mít negativní dopad na postoje žáků vůči samotné integraci. Žáci se měli vyjádřit, zda si myslí, že postižený žák patří do speciální třídy a ne mezi zdravé děti. To je jediná otázka, na kterou žáci odpověděli negativně, tedy že postižený žák nepatří mezi zdravé děti. Rozdíl však není až tak velký, jedná se pouze o nadpoloviční většinu, kde je rozdílem pouze devět hlasů.

Nejzápornější postoj měli žáci ve třídě, do které první tři roky chodil žák s lehkou mentální retardací a podezřením na poruchu autistického centra. Je třeba doplnit, že první dva roky tento žák neměl asistenta pedagoga a pedagog byl tím pádem neustále připoutaný k tomuto dítěti. To je důkazem toho, že integrace musí být prováděna s rozmyslem a dostatečným podpůrným zabezpečením.

7.4 Způsoby jak eliminovat negativní pohled společnosti na žáky se speciálními vzdělávacími potřebami

Prvním způsobem, jak eliminovat negativní pohled společnosti na integrované žáky a jejich zařazování do škol a školských zařízení je v informovanosti. Pokud budeme prosazovat integraci, bez zajištění dostatku informací pro širokou veřejnost, tak nejspíš moc neuspějeme. Když už mluvíme o zařazování žáků do běžných škol a speciálních tříd při ZŠ, tak bychom měli přesně znát hranice možností, kdy je ještě možné dítě integrovat do běžné třídy ZŠ, a kdy už tuto možnost nemáme. Integrace nesmí v rodičích vzbuzovat obavu z opomíjení zdravých nebo dokonce nadaných žáků.

Odborníci na speciální pedagogiku varují před nevhodnou integrací, neboť ne všechny druhy a míry postižení jsou k integraci vhodné. Není třeba mít naprosto striktní mez, vždy se dá posoudit individuální případ. Ale většina společnosti vidí v integraci spíš hrozbu pro celé školství a také pro postižené žáky, kteří by byli integrováni nesprávným způsobem. Tento pohled se stává problémem, který je třeba vyřešit.

Hlavní řešení tak spočívá především na vedení celého školství, které musí umět společnosti vysvětlit pozitiva integrace, která nebudou přínosem pouze pro integrované dítě, ale zároveň neomezí děti zdravé.

To, co by mohlo eliminovat negativní pohled je dostatek podpůrných prostředků, které by byly vždy v případě potřeby do vyučovacích hodin poskytnuty. Jde především o financování asistentů pedagoga, kteří by mohli ve třídě pomáhat s integrovanými žáky být pouze v některých hodinách.

Negativní postoje by dokázala rozptýlit také vyhláška, která by samotnou integraci nějakým způsobem podmiňovala. Jde například o úspěch žáka ve vzdělávání. V dnešní době jsou na školách integrováni žáci, kteří o to prakticky zájem nemají. Školu navštěvují, neboť není jiná možnost, své povinnosti si neplní a jejich integrace se pro celou třídu stává velkým problémem. Takový integrovaný žák pak v hodinách často ruší všechny žáky neustálým vykřikováním a připomínkami. A to není zrovna dobrá vizitka integrace. Rodiče to často vnímají jako velký a neřešitelný problém.

Pro integraci žáků s vážnějšími poruchami učení je v dnešní době velkým pokrokem možnost navštěvovat speciální třídu ve spádové škole. Tato možnost by měla být dána alespoň žákům prvního stupně, aby nebyli odkázáni na dojíždění do praktických škol mimo své bydliště.

7.5 Zhodnocení výsledků

Hlavním cílem dotazníkového šetření bylo v první části praktické práce zjištění názorů rodičů žáků běžných ZŠ na integraci žáků se SPU do škol a školských zařízení.

K dosažení cíle diplomové práce byly stanoveny čtyři hypotézy, které jsme postupně ověřovali. Získané výsledky dotazníkového šetření jsme analyzovali, zhodnotili a opatřili příslušným komentářem.

Hypotéza H1: Předpokládáme, že většina rodičů má větší zkušenosti se vzděláváním zdravých žáků, než se vzděláváním žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

Tato hypotéza byla respondenty potvrzena.

Většina dotazovaných nám v dotazníkovém šetření potvrdila, že nemá žádné zkušenosti se vzděláváním žáků se SPU, neboť se v jejich rodině ani okolí takové děti nevyskytují.

Hypotéza H2: Rodiče žáka se SPU upřednostňují integraci svého dítěte do běžných tříd ZŠ na rozdíl od integrace dětí jiných rodičů.

Tato hypotéza byla dotazovanými rodiči potvrzena.

Z vyhodnocených dotazníků můžeme jednoznačně potvrdit, že pohled rodičů na integraci žáků se SPU do běžných tříd ZŠ se liší podle toho, zda jde o dítě vlastní nebo cizí. Z odpovědí respondentů vyšlo jasně najevo, že pokud by se měli rozhodovat o tom, kam zařadit své dítě k základnímu vzdělávání, pak by upřednostňovali integraci v běžné třídě ZŠ. Ovšem když se měli vyjádřit, zda by souhlasili se zařazením žáka se SPU do běžné třídy, kterou by navštěvovalo společně s jejich zdravým dítětem, tak ve většině případů odpověděli, že by jim toto zařazení vadilo.

Hypotéza H3: Žáci integrovaní do běžných ZŠ jsou kolektivem k úspěchu ve vzdělávání motivovanější, než žáci navštěvující speciální školy.

Tato hypotéza byla respondenty potvrzena.

Na tuto hypotézu odpovídali jak rodiče, tak žáci ZŠ. Analýzou těchto dat bylo potvrzeno přesvědčení rodičů i žáků ZŠ, že kolektiv v běžné třídě má na integrované žáky kladný vliv a motivuje je k lepším výsledkům. Integraci žáků se SPU do běžných tříd ZŠ vidí v mnoha případech jako motivaci integrovaných žáků být lepší a mít snahu vyrovnat se ostatním spolužákům.

Hypotéza H4: Předpokládáme, že do běžné třídy ZŠ lze lépe integrovat žáka s lehčím stupněm postižení než s těžším stupněm postižení.

Tato hypotéza se nám potvrdila.

Z vyhodnocených dotazníků bylo rodiči i žáky ZŠ potvrzeno, že žáky se SPU lze běžně integrovat do škol a školských zařízení. Podle výpovědí rodičů je hranice pro

integraci těchto žáků velice široká. Na vědomí berou jak míru, tak druh postižení. Ovšem dle jejich vyjádření by do běžné třídy ZŠ mohli být zařazováni spíše žáci s lehčí stupněm postižení. U druhu postižení se přikláněli spíše k tělesnému, různým vadám zraku a sluchu.

Žáci se ve svých výpovědích potvrdili, že by jim umístění žáka se SPU do jejich třídy nevadilo. Většina žáků ze ZŠ už zkušenosti s integrací těchto žáků má, běžně se ve výuce a ve volných chvílích stýkají i se žáky speciální třídy, která je součástí ZŠ.

Důležité je však zajištění samotné integrace. Nesmí se stát, aby integrovaný žák se SPU byl žákům překážkou v jejich vzdělávání. To by mohlo být do budoucna důvodem, proč by neměli zájem takového žáka mezi sebe přijmout.

Analýzou získaných dat jsme dostali také odpovědi na námi položené otázky:

1) Lze jednoznačně říct, že je integrace pro žáky se SPU přínosem?

Integrace má pro žáky se SPU jednoznačně přínos. Dává jim možnost začlenit se do kolektivu a mít pocit sounáležitosti.

2) Je integrace vhodná pro všechny žáky se SPU?

Zde můžeme říct s ohledem na analýzu dotazníkového šetření, že integrace není vhodná pro všechny žáky se SPU. Musíme brát v potaz především jejich schopnosti, které jim občas nedovolují být integrováni v běžné třídě ZŠ a v některých vážnějších případech ani ve speciálních třídách, které jsou součástí ZŠ, neboť potřebují zcela jiný přístup a péči.

3) Mají rodiče žáků na integraci žáků se SPU pouze negativní pohled?

Po provedeném vyhodnocení dat z dotazníkového šetření jsme zjistili, že rodiče žáků nemají na samotnou integraci pouze negativní pohled. Dokázali vyjmenovat spoustu pozitivních pohledů, jaké integrace žáků se SPU přináší.

Diskuze

Téma integrace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do škol a školských zařízení je ožehavým tématem dnešní doby. Největší obavy samotná integrace vzbuzuje u rodičů žáků, kteří navštěvují běžné základní školy. Tyto negativní postoje způsobuje především malá informovanost a možné špatné zkušenosti s již integrovanými žáky. Dalším negativním dopadem jsou nejasné hranice zařazování žáků se SPU do běžných tříd ZŠ.

Předpokládáme, že velký vliv na pohled rodičů vůči integraci by mohlo mít například jejich nejvyšší dosažené vzdělání, neboť rodiče s vyšším vzděláním mají ve většině případů také vyšší požadavky na své děti. Mohl by to být možný důvod na negativní pohled rodičů na samotnou integraci žáků se SPU. Obava z nadměrného zatížení pedagoga žákem se SPU a s tím spojené omezení potřeb ostatních dětí ve třídě může mít velký vliv na názory rodičů k tomuto tématu.

Nezanedbatelný vliv na pohled rodičů vůči integraci, by podle našich předpokladů mohla mít zkušenost rodiny s postiženým či jinak znevýhodněným žákem, ať už z okruhu rodiny nebo okolí bydliště. Předpokládáme, že pokud má rodič zkušenosti a informace o problémech, které musí každodenně překonávat rodiče s postiženým dítětem, pak je jejich pohled na samotnou integraci určitě úplně jiný, než v případě, že se s problémy rodin vychovávajících postižené dítě nikdy nesešel. Hypoteticky se však domníváme, že většina rodin nemá žádné zkušenosti s problematikou, která provází vzdělávání žáků se SPU, neboť v dnešní populaci se nachází pouze malé procento postižených dětí. Procento dětí například s mentálním postižením v základním školství se podle české odborné společnosti pro inkluzivní vzdělávání v roce 2014 pohybovalo na hranici 1, 84%. (Klusáček, 2014) COSIV analýza tak potvrzuje naše předpoklady o nízkém procentu dětí s většími problémy ve vzdělávání (LMR), pro které je vzdělávání v běžné třídě ZŠ často nevhodné.

Dále se domníváme, že názor na integraci žáků se SPU by mohl ovlivnit i počet dětí v rodině. Rodina s jedním dítětem bude mít nejspíš snahu zabezpečit dítěti, co nejlepší vzdělání, bez ochoty brát ohled na někoho jiného. A naopak můžeme předpokládat, že rodiny s více dětmi budou možná vnímavější k potřebám druhých, neboť nejsou zaměřeny pouze na své jediné dítě. Nemusí to však být pravidlem, vždyť člověk má úplně jiné životní filozofie, názory a sociální citění.

Současné školství se snaží většinu dětí dle jejich schopností integrovat. Jednou z možností integrace, je právě otevření speciální třídy. Vybudování speciální třídy na běžné ZŠ je v některých případech jedinou možností dát dětem s postižením možnost vzdělávat se ve spádové škole společně se svými vrstevníky, což je podle našeho mínění pro jejich socializaci a zařazení mezi vrstevníky v okruhu bydliště velice důležité.

Předpokládáme, že rodina s postiženým dítětem bude vyhledávat pro své dítě tu nejbližší školu, do které by mohlo být umístěno pro plnění povinné školní docházky. Pokud má dítě dostatečné schopnosti k integraci v běžné třídě ZŠ, pak toho nejspíš rodiče využijí. Ale pokud by dítě nebylo schopné absolvovat vzdělávání v běžné třídě a rodina bude mít možnost umístit ho do speciální třídy, která by byla součástí této spádové školy, tak to určitě uvítá.

Pro rodinu s postiženým dítětem musí být velmi stresující, pokud nemá jinou možnost, než posílat dítě do nejbližší speciální školy, která je mimo jejich bydliště. Dojíždění do vzdálenějších škol je zatěžující i pro zdravé dítě, představme si, jakou zátěž tedy musí přinášet dítěti s jakýmkoliv znevýhodněním a jejich rodinám.

Ještě před pěti lety tyto rodiny jinou možnost, než posílat dítě do nejbližší speciální školy i mimo své bydliště neměly. Děti tak přicházeli o šanci vyrůstat s vrstevníky ve svém okolí. Tím se stávali cizinci ve svém městě.

Dnešní školství vychází dětem s různými potížemi ve vzdělávání vstříc a minimalizuje počet těch, které svými schopnostmi nemají jinou možnost, než navštěvovat speciální školy mimo své bydliště. Bereme to jako velký pokrok, který pomáhá socializaci a začlenění žáků se SPU do společnosti.

Závěr

Diplomová práce „Speciální třída, jako součást základní školy s běžným vzdělávacím programem ZŠ“ měla za svůj prvotní úkol přiblížit problematiku vzdělávání žáků se SPU. To se nám podařilo za pomoci odborných knih a textů. Tam kde nám nestačila tištěná forma, jsme využili internetové zdroje a portály. Odborné dokumenty byly určeny pro zjištění informací o integraci z teoretického hlediska. Studium těchto dokumentů jsme si udělali obraz o tom, co integrace je, koho se týká a v čem může být prospěšná.

Hlavním cílem této práce však bylo zjištění postojů, jaké mají rodiče žáků běžných základních škol, kterých se integrace týká, neboť je prostřednictvím jejich dětí také ovlivňuje. Předem byly stanoveny hypotézy, které jsme se pokusili potvrdit nebo vyvrátit. Naším prvotním zájmem bylo zjistit postoje rodičů vůči integraci žáků se SPU do běžných tříd a speciálních tříd ZŠ. Rodičům z tohoto důvodu byly rozeslány prostřednictvím žáků dotazníky, zaměřené na problematiku integrace.

Cílem tohoto šetření bylo získat informace o představách rodičů vůči integraci žáků se SPU do škol a školských zařízení. Otázky byly stanoveny spíše na zařazování žáků se SPU do běžných tříd, ale tím jsme zjistili i hranice, kdy si rodiče myslí, že by dítě mělo být zařazeno spíše do speciální třídy. Velké překvapení přinesly odpovědi, kde se rodiče vyjadřovali, zda by svoje postižené dítě zařadili raději do běžné třídy ZŠ nebo do speciální třídy a potom opačná otázka, kdy měli vyjádřit názor na zařazení cizího dítěte, které by navštěvovalo stejnou třídu, jako jejich dítě. Tyto odpovědi nám potvrdili naše domněnky, o tom, že rodičům není jedno, jaké vzdělání a za jakých podmínek jejich děti dostanou. Zajímavý je rozdíl mezi integrací vlastního dítěte a integrací dítěte jiných rodičů. Rodiče by pro své dítě ve většině případů volili vzdělávání v běžné třídě ZŠ, ale pokud by měli rozhodnout o zařazení cizího dítěte, tak by ho raději umístili do speciální třídy.

Dotazníkem bylo zjištěno, že rodiče by pro zařazení žáka se SPU do běžné třídy ZŠ tolerovali lehčí formy postižení nebo specifické poruchy učení. Dále bylo také potvrzeno, že rodiče mají obavu z toho, aby integrovaný žák nenarušoval a nezdržoval výuku v hodinách. Na druhou stranu však byla vyjádřena i obava, aby nebyl žák se SPU ve třídě mezi zdravými spolužáky segregován nebo zesměšňován.

Výpovědi rodičů nás utvrdili v domněnce, že jim není jedno, co se ve škole děje a jakou formou je zabezpečeno vyučování.

Diplomová práce

Odpovědi žáků nám ukázali, že jsou opravdu hodně tolerantní a většině by podle předpokladů nevadilo mít za spolužáka postižené dítě. Bohužel se nám také potvrdila obava, že žáci by po špatné zkušenosti s integrovaným žákem byli většinově názoru, že postižený žák patří do speciální třídy a ne mezi zdravé děti.

To by mělo být pro všechny varováním, že pokud má být do běžné třídy zařazen žák s vážnější formou SPU, pak je třeba promyslet a řádně zabezpečit podpůrné prostředky. Nevhodně zajištěná forma integrace by znamenala negativní pohled na zařazování žáků se SPU do běžných tříd nejen u žáků, ale ovlivnila by i pohled rodičů.

Speciální třída na základní škole je jednou z možných forem integrace, a pokud integrovat žáky opravdu chceme, tak bychom měli takové třídy budovat, abychom zajistili co nejjednodušší vzdělávání alespoň mladším žákům. Vzděláváním ve spádových školách nebudou mezi svými vrstevníky cizinci.

Rodiče žáků ZŠ a samotní žáci ZŠ jsou nedílnou součástí všech škol a školských zařízení. Společně s pedagogy tvoří klima školy, které má vliv na to, jak se žáci ve škole cítí. Vyplněním dotazníku využili možnost dát najevo svůj postoj k integraci žáků se SPU do běžných tříd ZŠ a speciálních tříd, které jsou součástí ZŠ. Jejich postoje jsou pro nás velmi cenné. Svým zapojením do dotazníkového šetření nám pomohli splnit cíle, které jsme si předem stanovili.

Souhrn

Diplomová práce „Speciální třída, jako součást běžné základní školy se vzdělávacím programem ZŠ“ se zabývá působením speciální třídy na základní škole. Přibližuje jednu z možných metod integrace žáků se SPU, kterou jsme se zabývali víc do hloubky.

V teoretické části se dočteme, kdo je vlastně žák se speciálními vzdělávacími potřebami. Dále je zde zmínka o vzdělávání těchto žáků dříve a dnes. Je to porovnání a popis vývoje samotné integrace v ČR. Opomenout nešlo hlavně současnou legislativu, která je pro zabezpečení integrace velice důležitá. Jsou zde uvedeny zákony a vyhlášky upravující legislativně integraci v ČR.

Zmínit jsme museli také spolupráci škol a Pedagogicko-psychologických poraden nebo Speciálně pedagogických center, bez které by integrace žáků se SPU nefungovala. Tato centra se snaží svou diagnostikou a doporučením úprav ve vzdělávání eliminovat školní neúspěch těchto dětí.

Přiblížili jsme i podmínky nutné pro vznik speciální třídy na běžné základní škole a žáky, kteří tento druh vzdělávání využívají.

V další části, která se zabývala teorií, zmiňujeme integraci jako takovou. Přiblížili jsme si vývoj integrace v ČR od devadesátých let dvacátého století až po současnost. Připomněli jsme si, že právo na vzdělání mají všechny děti bez výjimky. Nevynechali jsme ani různé způsoby, jakými může být integrace žáků se SPU zajištěna. Součástí této kapitoly jsou i různé formy integrace.

Pokračování teoretické části bylo věnováno přístupu k žákům se SPU. V této kapitole byly popsány různé přístupy, které jsou vždy pouze individuální a zaměřené na každého žáka podle jeho potřeby.

Součástí je popis individuálního plánu, sestaveného vždy pro daného žáka, způsoby hodnocení žáků se SPU a také vzdělávání pedagogických pracovníků, kteří zajišťují samotnou výuku integrovaných žáků. Toto téma je poslední kapitolou teoretické části.

V praktické části byly stanoveny cíle, ke kterým jsme se snažili během našeho výzkumného šetření dojít. Byly stanoveny hypotézy, výzkumné otázky a také metody, jakými získáme informace od rodičů žáků ZŠ a samotných žáků ZŠ. Nakonec musela být vypracována analýza dotazníkového šetření, která nám posloužila k vyhodnocení získaných dat.

Pro zajištění dostatku informací ze strany rodičů žáků ZŠ a samotných žáků ZŠ byly vypracovány dotazníky. Osloveni byli i žáci speciální třídy, se kterými byl s ohledem na jejich písemné vyjadřovací schopnosti proveden spontánní rozhovor na téma „rozdíly mezi vzděláváním na speciální škole a ve speciální třídě při ZŠ.“

První díl praktické části popisuje vznik speciální třídy na základní škole, její vybavení a způsob práce s žáky, kteří navštěvují tuto zmiňovanou třídu. Dále zde nalezneme srovnání vzdělávání ve škole praktické, kterou dříve žáci speciální třídy navštěvovali a speciální třídy při ZŠ, které jsou v současné době součástí. Srovnávání kladů a záporů vzdělávání na obou školách žáci prováděli pomocí spontánního rozhovoru. Sami nacházeli témata, o kterých jsme společně diskutovali.

Ve druhé části nalezneme vyhodnocení postojů rodičů a žáků ZŠ. Vyhodnocení dotazníků je převedeno do přehledných tabulek a grafů. Rodiče a žáci se vyjadřovali na téma integrace žáků se SPU do škol a školských zařízení. Tento dotazník nám přinesl přehled o názorech rodičů na zařazování žáků s nějakým druhem znevýhodnění do běžných tříd ZŠ a speciálních tříd, které jsou součástí ZŠ.

Předposlední podkapitoly jsou věnovány souhrnu dotazníkového šetření a možným způsobům eliminace negativních postojů na samotnou integraci.

Poslední částí je pak analýza získaných dat, která nám přispěla k potvrzení našich hypotéz a výzkumných otázek.

Použitá literatura

Monografické publikace

- [1] ASSENZA, D. (ed.) *Přístup k dětem podle individuálního psychického vývoje, 8. díl*. Olomouc: A & M Publishing, 2007. 335 s. ISBN 978-80-903654-7-6.
- [2] BARTOŇOVÁ, M. *Současné trendy v edukaci dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v České republice*. Brno: MSD, 2005. 420 s. ISBN 80-86633-37-3.
- [3] BARTOŇOVÁ, M. *Edukace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Zaměření na edukaci žáků se specifickými poruchami učení*. Brno: MSD, 2005. 267 s. ISBN 80-86633-38-1.
- [4] BARTOŇOVÁ, M., BAZALOVÁ, B., PIPEKOVÁ, J. *Psychopedie. texty k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido, 2007. 150 s. ISBN 978-80-7315-144-7.
- [5] BRANNÁ, A. *Integrace nebo speciální vzdělávání? Diplomová práce*. Olomouc: Univerzita Palackého, Pedagogická fakulta, Katedra speciálněpedagogických studií, 2011. 129 s., 10 s., příl. Vedoucí práce Dita Finková.
- [6] ČADOVÁ a kol., *Metodika práce se žákem s tělesným postižením a zdravotním znevýhodněním*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. 107s. ISBN 978-80-244-3308-0
- [7] FRIEDL, A. *Školské zákony. Komentář*. Praha: Golden- books, 2002, 504 s. ISBN 80-7317-010-8.
- [8] FRIEDL, A. *Školské zákony. Stav k 1. 5. 2005*. Praha: Eurounion, 2005. 698 s. ISBN 80-7317-043-4.
- [9] HÁJKOVÁ, V., STRNADOVÁ, I. *Inkluzivní vzdělávání. Teorie a praxe*. Praha: Grada Publishing, 2010. 224 s. ISBN 978-80-247-3070-7.
- [10] HOWLIN, P. *Autismus u dospívajících a dospělých: Cesta k soběstačnosti*. Praha: Portal, 2009. 259 s. ISBN 978-80-7367-491-1.
- [11] JAKOBOVÁ, A. (ed.) *Komplexní péče o děti s tělesným a kombinovaným postižením*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2011. 104 s. ISBN 972-80-7368-945-2.
- [12] JESENSKÝ, J. *Integrace – znamení doby*. Praha: Karolinum, 1998. 216 s. ISBN 80-7184-691-0.
- [13] JUCOVIČOVÁ, D., ŽÁČKOVÁ, H. *Neklidné a nesoustředěné dítě ve škole a v rodině*. Praha: Grada Publishing, 2010. 240 s. ISBN 978-80-247-2697-7.
- [14] KUCHARSKÁ, A. (ed.) *Specifické poruchy učení a chování: Sborník 1999*. Praha: Portál, 1999. 141 s. ISBN 80-7178-294-7.

- [15] KUCHARSKÁ, A. (ed.) *Specifické poruchy učení a chování: Sborník 2000*. Praha: Portál, 2000. 141 s. ISBN 80-7178-389-7.
- [16] MAŤEJČEK, Z. *Co děti nejvíc potřebují*. Praha: Portál, 1994. 108 s. ISBN 80-7178-006-5.
- [17] MICHALÍK, J. *Škola pro všechny aneb Integrace je když ....* Vsetín: ZŠ Integra, 2002. 56 s. ISBN 978-80-23898-85-9.
- [18] MICHALÍK, J., HANÁK, P. Národní konference. Inovace činností SPC při posuzování speciálně vzdělávacích potřeb dětí, žáků a studentů. Sborník příspěvků. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. 84 s. ISBN 978-80-244-3071-3.
- [19] MONATOVÁ, L., *Pojetí speciální pedagogiky z vývojového hlediska*, Brno: Paido 1998, 85 s. ISBN 978-80-8593-160-0.
- [20] MÜLLER, O. *Dítě se speciálními vzdělávacími potřebami v běžné škole*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. 288 s. ISBN 80-244-0231-9.
- [21] PEŠOVÁ, I., ŠAMALÍK, M. *Poradenská psychologie pro děti a mládež*. Praha: Grada Publishing, 2006. 150 s. ISBN 80-247-1216-4.
- [22] PEŠOVÁ, I., ŠAMALÍK, M. *Poradenská psychologie pro děti a mládež*. Praha: Grada Publishing, 2006. 150 s. ISBN 80-247-1216-4.
- [23] PETRUSEK, M., MAŘÍKOVÁ, H., VODÁKOVÁ, A. *Velký sociologický slovník. I. a 2. svazek*. Praha: Karolinum, 1996. 1627 s. ISBN 80-7184-311-3.
- [24] PLEVOVÁ, I., PETROVÁ, A. *Obecná psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. 134 s. ISBN 978-80-244-3247-2.
- [25] PIPEKOVÁ, J. (ed.) *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Brno: Paido. 2006. 404 s. ISBN 80-7315-120-0.
- [26] SHAUGHNESSY, J., ZECHMEISTER, E., ZECHMEISTER, J. *Research methods in psychology*. New York: McGraw-Hill, 2012. 488 s. ISBN 978-0078035180.
- [27] SLOWIK, J. *Speciální pedagogika*. Praha: Grada Publishing, 2007. 160 s. ISBN 978-80-247-1733-3.
- [28] ŠKVOROVÁ, J., ŠKVOR, D. *Proč zlobím? lehká mozková dysfunkce LMD/ADHD*. Praha: Triton, 2003. 136 s. ISBN 80-7254-407-1.
- [29] TEPLÁ, M., ŠMEJKALOVÁ, H. *Základní informace k zajišťování asistenta pedagoga do třídy, v níž je vzděláván žák nebo žáci se zdravotním postižením*. Praha: IPPP ČR, 2010. 48 s. ISBN 978-80-86856-66-7.
- [30] VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál. 2000. 444 s. ISBN 80-7178-496-6.

- [31] VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha: Portál, 2000. 522 s. ISBN 80-7178-308-0.
- [32] VALIHOVÁ, M., ZAJČIAKOVÁ J., *Školská psychológia apsychológ v škole*. Banská Bystrica, 2014. 171 s. ISBN 978-80-554-0849-1.
- [33] VAŠICOVÁ, J. *Výuka anglického jazyka žáků se specifickými poruchami učení na prvním stupni základní školy: Diplomová práce*. Plzeň: Západočeská univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra anglického jazyka, 2013. 60 s., 5 s., příl. Vedoucí práce Danuše Hurtová.
- [34] VESELÝ, A. a NEKOLA, M. *Analýza a tvorba veřejných politik – Přístupy, metody a praxe*. Praha: Slon, 2008, 407 s. ISBN 80-86429-75-X.
- [35] VÍTKOVÁ, M. a kol. *Integrativní speciální pedagogika*. Brno: Paido, 2004, 461 s. ISBN 80-731-5071-9.
- [36] VÍTKOVÁ, M. (ed.), *Integrativní školní (speciální) pedagogika*, Brno 2004, 248 s. ISBN 80-86633-22-5.
- [37] VRBOVÁ, R. *Metodika práce se žákem s narušenou komunikační schopností*. Praha: Grada Publishing. 2012. 126 s. ISBN 978-80-244-3312-7.
- [38] VYGOTSKIJ, L. S. *Psychologie myšlení a řeči*. Praha: Portál. 2004. 136 s. ISBN 80-7178-943-7.
- [39] ZELINKOVÁ, O. *Cizí jazyky a specifické poruchy učení*. Havlíčkův Brod: Tobiáš. 2005. 168 s. ISBN 978-80-7311-022-9.

Zákony a jiné právní dokumenty

- [40] Metodický pokyn č.j. 13 711/2001-24 k vzdělávání žáků se specifickými poruchami učení nebo chování.
- [41] Směrnice MŠMT ČR č. 13 710/2001-24 k integraci dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do škol a školských zařízení.
- [42] Vyhláška MŠMT ČR č. 72/2005 ze dne 9. února 2005, o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních.
- [43] Vyhláška MŠMT ČR č. 73/2005 ze dne 9. února 2005, o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných.
- [44] Vyhláška MŠMT ČR č. 317/2005 ze dne 27. července 2005, o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků.

[45] Vyhláška MŠMT ČR č. 116/2011 ze dne 15. dubna 2011, kterou se mění vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních.

[46] Vyhláška MŠMT ČR č. 147/2011 ze dne 25. května 2011, kterou se mění vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných.

[47] Vyhláška MŠMT ČR č. 103/2014 ze dne 30. května 2014, kterou se mění vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních.

[48] Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání.

[49] Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících.

Elektronické monografie, databáze, programy

[50] BURGOINE, E. and WING, L. *Diagnoza. Identical triplets with asperges syndrome. The British Journal of Psychiatry.* 1983. 143. 261-265, [cit. 2015-03-20].

Dostupný z: <http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=5659>.

[51] Člověk v tísní. *Jak podpořit sociálně znevýhodněné děti na ZŠ.* [online]. 2014, [cit. 2014-11-22]. Dostupný z: <<http://majinato.cz/9-napravy-spu-v-souvislosti-se-socialnim-znevychodnenim.php>>.

[52] JEZBEROVÁ, R. *Školská legislativa péče o žáky se zdravotním postižením.* [online]. 2012, [cit. 2015-01-18]. Dostupný z:

<<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/S/16243/SKOLSKA-LEGISLATIVA-PECE-O-ZAKY-SE-ZDRAVOTNIM-POSTIZENIM.html/>>.

[53] KETTNER, J. *Multikulturní výchova pro pedagogy.* [online]. 2011, [cit. 2014-12-14]. Dostupný z: <<http://osobnostnirozvojpedagoga.cz/moduly/m1d/index.html>>.

[54] KLUSÁČEK, J., 2014, *Nálepkování dětí diagnózou mentální postižení v České republice velký, ale řešitelný problém.* [online]. 2014, [cit. 2015-03-18]. Dostupný z: <https://www.dropbox.com/s/1ez153t8vw9zc8v/COSIV-analyza-mentalni-postizeni-data-2014.pdf?dl=0>.

[55] KRÁSA, V. *Změny ve vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami.* [online]. 2011, [cit. 2015-01-18].

Dostupný z: <<http://www.dumrodin.cz/clanky-/zmeny-ve-vzdelavani-deti-zaku-a-studentu-se-specialnimi-vzdelavacimi-potrebami.html>>.

- [56] Mateřská škola Žatec. *Informace o MŠ speciální*. [online]. 2015, [cit. 2015-02-28]. Dostupný z: <http://specinka-zatec.cz/?page_id=81>.
- [57] Metodický portál RVP. *Systém vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v našich podmínkách*. [online]. 2011, [cit. 2015-02-12]. Dostupné z: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/S/10163/system-vzdelavani-zaku-se-specialnimi-vzdelavacimi-potrebami-v-nasich-podminkach.html/>>.
- [58] MRAVCOVÁ, M., HAMPL, I. *Vybrané kapitoly ze speciální pedagogiky*. [online]. 2012, [cit. 2015-02-12]. Dostupný z: <<http://projekty.osu.cz/svp/opory/pdf7-hampl-mravcova-adaptace.pdf>>.
- [59] MŠMT. *Vyhláška 317/ 2005, Další vzdělávání pedagogických pracovníků*. [online]. 2005, [cit. 2015-03-22]. Dostupný z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-317-2005-sb>.
- [60] MŠMT. *Střediska výchovné péče*. [online]. 2013, [cit. 2014-12-12]. Dostupný z: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/strediska-vychovne-pecce>>.
- [61] Multimedia ART. *Specifické poruchy učení*. [online]. 2013, [cit. 2014-12-10]. Dostupný z: <<http://www.jablko.cz/>>.
- [62] NÚV. *Způsob hodnocení žáků se speciálními vzdělávacími potřebami*. [online]. 2008, [cit. 2015-01-28]. Dostupný z: <<http://www.nuov.cz/ae/zpusob-hodnoceni-zaku-se-specialnimi-vzdelavacimi-potrebami>>.
- [63] NÚV. *Individuální vzdělávací plán*. [online]. 2008, [cit. 2015-01-28]. Dostupný z: <http://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogick%C3%BD_lexikon/I/Individu%C3%A1ln%C3%AD_vzd%C4%9Bl%C3%A1vac%C3%AD_pl%C3%A1n>.
- [64] Portál školství a vzdělávání. *Sociálně znevýhodněné dítě*. [online]. 2011, [cit. 2014-12-12]. Dostupný z: <[http:// info:// http://info.edu.cz/cs/node/3111](http://info.edu.cz/cs/node/3111)>.
- [65] SLOWÍK, J. *Speciální pedagogika: Integrace a inkluze*. [online]. 2012, [cit. 2015-01-10]. Dostupný z: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/S/16169/SPECIALNI-PEDAGOGIKA-INTEGRACE-A-INKLUZE.html/>>.
- [66] Školský komplex. *Pedagogicko psychologická poradna*. [online]. 2014, [cit. 2014-12-12]. Dostupný z: <<http://www.skolskykomplex.cz/ppp/>>.
- [67] Teach Team. *Vymezení integrace a inkluze ve vzdělávacím procesu*. [online]. 2011, [cit. 2015-03-02]. Dostupný z: <<http://osobnostnirozvojpedagoga.cz/moduly/m1/5-1-1-vymezeni-integrace-a-inkluze-ve-vzdelavacim-procesu.html>>.
- [68] VÁLKOVÁ, V. *Dyskalkulie*. [online]. 2012, [cit. 2015-01-14]. Dostupný z: <<http://www.zstgmivancice.cz/studium/spu/dyskalkulie.pdf>>.

[69] Základní škola Most. *Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami*. [online]. 2015, [cit. 2015-03-02]. Dostupný z: <www.specmo.cz/2008/vzdelavani-zaku-se-specialnimi-vzdelavacimi-potrebami>.

[70] Základní škola Rychnov. *Hodnocení a klasifikace*. [online]. 2014, [cit. 2015-02-02]. Dostupný z: <<http://www.zskolowratska.cz/node/20>>.

[71] ZÍKOVÁ, T. *Individuální vzdělávací plán*. [online]. 2010, [cit. 2015-01-14]. Dostupný z: <<http://www.inkluze.cz/clanek-13/individualni-vzdelavaci-plan>>.

Tabulka použitých pojmů a zkratk

Pojem / zkratka	Definice / plný tvar
ČR	Česká republika
DVPP	Další vzdělávání pedagogických pracovníků
IVP	Individuální vzdělávací plán
LMR	Lehká mentální retardace
LZPS	Listina základních práv a svobod
MP RVP	Metodický portál, rámcový vzdělávací plán
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
NÚOV	Národní ústav odborného vzdělávání
NÚV	Národní ústav pro vzdělání
OSU	Ostravská univerzita
MP RVP	Metodický portál, rámcový vzdělávací plán
PPP	Pedagogicko – psychologické pracoviště
RVP	Rámcový vzdělávací program
SP Centrum	Speciálně pedagogické centrum
SPU	Specifické poruchy učení
ZŠ	Základní škola

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 – Složení respondentů dle pohlaví a jejich věku.	55
Tabulka č. 2 – Souhlas rodičů se zařazením jakkoliv postiženého dítěte do třídy, kterou navštěvuje jejich dítě.	61
Tabulka č. 3 – Druh postižení u dětí, které rodiče respektují pro zařazení do běžné třídy základní školy.	65
Tabulka č. 4 – Přítomnost postiženého dítěte v běžné třídě ZŠ má na spolužáky negativní vliv.	67
Tabulka č. 5 – Negativní vlivy na spolužáky související se zařazením postiženého dítěte do běžné třídy.	69
Tabulka č. 6 – Přítomnost postiženého dítěte v běžné třídě ZŠ má na spolužáky pozitivní vliv.	70
Tabulka č. 7 – Pozitivní vlivy na spolužáky související se zařazením postiženého dítěte do běžné třídy.	72
Tabulka č. 8 – Přínos pro postižené dítě zařazené v běžné třídě ZŠ.	73
Tabulka č. 9 – Přínos pro postižené dítě zařazené v běžné třídě ZŠ.	75
Tabulka č. 10 – Složení respondentů.	77

Seznam grafů

Graf č. 1 – Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů.	56
Graf č. 2 – Počet dětí v rodinách respondentů.	57
Graf č. 3 – Dítě s postižením v rodině.	57
Graf č. 4 – Zkušenost se zařazováním postižených dětí do základní školy.	58
Graf č. 5 – Rozhodnutí rodičů zda zařadit postižené dítě do běžné nebo speciální třídy.	60
Graf č. 6 – Souhlas rodičů se zařazením jakkoliv postiženého dítěte do třídy, kterou navštěvuje jejich dítě.	62
Graf č. 7 – Co má dle rodičů vliv na rozhodnutí o umístění postiženého dítěte do běžné třídy základní školy.	63
Graf č. 8 – Jaká míra postižení je akceptovatelná pro rodiče, aby souhlasili se zařazením dítěte do běžné třídy základní školy.	66
Graf č. 9 – Přítomnost postiženého dítěte v běžné třídě ZŠ má na spolužáky negativní vliv.	68
Graf č. 10 – Přítomnost postiženého dítěte v běžné třídě ZŠ má na spolužáky pozitivní vliv.	71
Graf č. 11 – Přínos pro postižené dítě zařazené v běžné třídě ZŠ	74
Graf č. 12 – Děti, které přišly do styku s postiženým člověkem v rodině nebo ve svém okolí.	78
Graf č. 13 – Přítomnost postiženého spolužáka je ostatním dětem na obtíž	79
Graf č. 14 – Ovlivnění chování třídy jejím postiženým spolužákem	80
Graf č. 15 – Ovlivnění chování postiženého žáka spolužáky	80
Graf č. 16 – Úspěšnost postiženého žáka v běžné třídě dle názoru dětí	81
Graf č. 17 – Postižený žák patří do speciální třídy	82

Seznam příloh

Příloha č. 1: Školní dotazník.

Příloha č. 2: Žádost rodičů o vyšetření v PPP.

Příloha č. 3: Informovaný souhlas

Příloha č. 4: Záznamový arch pro tvorbu IVP

Příloha č. 5: Žádost o povolení IVP

Příloha č. 6: Souhlas se slovním hodnocením

Příloha č. 7: Školní dotazník ke kontrolnímu šetření

Příloha č. 8: Průvodní dopis

Příloha č. 9: Dotazník určený pro rodiče žáků

Příloha č. 10: Dotazník pro žáky

Přílohy:

Příloha č. 1

ŠKOLNÍ DOTAZNÍK

Tento dotazník slouží jako podklad pro vyšetření dítěte v PPP. Aby vyšetření (i kontrolní) mohlo být realizováno, je nutná písemná nebo telefonická žádost rodiče (zákonného zástupce).

Vyplněný laskavě zašlete do 10 dnů na adresu pracoviště PPP.

Vážené paní učitelky a páni učitelé,
moc Vás prosíme o důkladné a podrobné vyplnění dotazníku ve všech jeho bodech, neboť Vaše odborné názory a informace o žákovi k naší poradenské práci nutně potřebujeme. Děkujeme Vám za spolupráci.

Jméno a příjmení dítěte:

Datum narození:

Adresa bydliště:

Adresa školy:

Třída:

opakoval ročník:

Byl již žák vyšetřen v PPP? ANO - NE kdy?

Jméno matky a otce:

TEL.:

Důvody vyšetření:

- výukové
- výchovné
- jiné
- kontrolní vyšetření

Důvody vyšetření a charakteristika problémů dítěte – zde vyplňte prosím podrobně vlastními slovy (v případě, že podnět k vyšetření dává rodič - zákonný zástupce - z osobních důvodů, napište zde prosím přesto charakteristiku žáka z vašeho pedagogického pohledu):

Diplomová práce

Prosíme, zde запиšte známky z klíčových předmětů v posledních dvou ročnících:

Ročník / předmět									

(popř. přiložte kopii katalogového listu)

Jméno učitele Čj -
a jeho vyjádření:

Jméno učitele matematiky -
a jeho vyjádření:

Jméno učitele cizího jazyka -
a jeho vyjádření:

Pozornost, motorika, verbální projev:

Pozice žáka ve třídním kolektivu:

Co soudíte o vedení v rodině a jaká je vaše spolupráce s rodiči žáka:

Dosud realizovaná opatření školy ke zmírnění potíží žáka:

Má žák IVP: ANO - NE

Má žák asistenta pedagoga: ANO - NE

Napište stručně, co od PPP očekáváte – svůj návrh na další opatření:

Výchovný poradce (jméno, podpis a kontakt):

Třídní učitel (jméno, podpis a kontakt):

Datum: .....

Tato dokumentace o žákovi podléhá zákonu č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů.

Příloha č. 2

ŽÁDOST rodičů o vyšetření v PPP

Žádám o vyšetření svého dítěte v Pedagogicko-psychologické poradně Olomouckého kraje pracoviště Jeseník.

Zároveň uděluji škole souhlas s poskytnutím informací o dítěti důležitých pro vyšetření.

Jméno a příjmení dítěte:

.....

Datum narození:

.....

Jméno a příjmení rodiče (zákonného zástupce):.....

Telefon:.....

.....

Adresa:.....

.....

V..... dne.....

.....

Podpis zákonného zástupce

Příloha č. 3

Informovaný souhlas

se zařazením žáka do některé z organizačních forem vzdělávání podle § 3 vyhlášky a s převedením žáka do vzdělávacího programu pro žáky se zdravotním postižením (§ 49 odst. 2 zákona č. 561/2004 Sb.) v základním vzdělávání.

Prohlašuji, že jsem byl/a podrobně a srozumitelně informován/a o možnostech a důsledcích vzdělávání

svého dítěte .....narozeného .....

podle Školního vzdělávacího programu základního vzdělávání, upraveného pro žáky s lehkým mentálním postižením a o možnostech a důsledcích jeho vzdělávání ve speciální třídě. Informacím jsem porozuměl/a. Před podpisem informovaného souhlasu jsem měl/a možnost klást otázky a dostatečně zvážit podané odpovědi. Rozumím všem sdělením a souhlasím s nimi. Na základě poskytnutých informací

souhlasím

se zařazením svého dítěte do speciální třídy pro žáky se zdravotním postižením v ZŠ Zlaté Hory a se vzděláváním podle výše uvedeného vzdělávacího programu.

Datum:

_____

podpis zákonného zástupce žáka nebo zletilého žáka

Poučení provedl ředitel školy: Mgr. _____

Razítko školy:

Diplomová práce

Příloha č. 4

INDIVIDUÁLNÍ VZDĚLÁVACÍ PLÁN

Základní škola Zlaté Hory, Wolkerova 712, 793 76 Zlaté Hory

Jméno a příjmení žáka/žákyně:

Třída:

Datum narození:

Školní rok:

Bydliště:

Diagnóza PPP (druh a stupeň postižení žáka/žákyně):

**Školní poradenské pracoviště
a zodp.pracovník** (razítko+podpis):

Vyšetření PPP ze dne:

Platnost posudku do:

B) IVP PRO PŘEDMĚTY, DO NICHŽ SE SVPUCH PROMÍTAJÍ

SEZNAM KOMPENZ. A UČEB.POMŮCEK, SPEC.UČEBNIC A DIDAKT.MATERIÁLŮ PRO VÝUKU ŽÁKA:

ZPŮSOB ZADÁVÁNÍ A PLNĚNÍ ÚKOLŮ (ústně, písemně, komb.formou, v čas.úsecích, s asistentem):

SPOLUPRÁCE SE ZÁKONNÝMI ZÁSTUPCI ŽÁKA/ŽÁKYNĚ:

DOHODA MEZI ŽÁKEM A VYUČUJÍCÍM (pokud byla uzavřena):

OBDOBÍ (časové ohraničení období, pro které je IVP vypracován):

Podpis řed.školy:

Podpis tříd.učitele:

Podpis rodičů:

Datum:

Člověk a jeho svět	Český jazyk, anglický jazyk	Matematika	I. stupeň
			Priority vzdělávání a dalšího rozvoje žáka
			Pedagogické postupy - metody a formy práce, ...
			Způsob ověřování vědomostí a dovedností
			Způsob hodnocení žáka/žákyně
			Podpis učitele

Příloha č. 5

Žádost o povolení individuálního plánu – škol. rok:

K rukám ředitele školy: Mgr. ....

Základní škola Zlaté Hory

Wolkerova 712

793 76 Zlaté Hory

Žádám o povolení individuálního plánu pro *svého syna – svou dceru*

_____, nar. _____

bydliště:

_____
Dle zákona 561/2004Sb. (školský zákon) § 165 odst.2a. K žádosti přikládám vyjádření
poradenského zařízení.

Zákonný zástupce

žáka: _____

Jméno a příjmení:

_____
Místo trvalého pobytu:

_____
Adresa pro doručování písemností, je-li jiná než místo trvalého bydliště:

_____
_____
Ve Zlatých Horách dne: _____ Podpis zákon. zástupce: _____

Příloha č. 6

SOUHLAS RODIČŮ SE SLOVNÍM HODNOCENÍM

Dávám škole souhlas, aby můj syn/moje dcera:

_____

byl/a v .....pololetí školního roku 20..../20.... hodnocen/a slovně z předmětu

_____.

Ve Zlatých Horách dne_____

Jméno a příjmení zákonného zástupce:

Podpis:

Příloha č. 7

ŠKOLNÍ DOTAZNÍK

ke kontrolnímu šetření integrovaného žáka se SPU nebo CH

Jméno: _____ ZŠ: _____
Datum narození: _____ podpis TU: _____
Bydliště: _____ podpis VP: _____
Třída: _____ podpis učitele spec. péče: _____

Vyjádření učitele Č j. (klady, nedostatky):

Vyjádření učitele spec. péče: (především efektivita péče)

Žák docházel: *pravidelně*   *nepřavidelně*   *spíše nedocházel*

Vyjádření TU (stručná charakteristika žáka):

Domnívám se, že spec. vývojová porucha přetrvává: *ano - ne*

	ČJ	M	cizí j.	Prv	VI	Hv	Vv	Pč	Tv	Chov
Poslední klasifikace ze dne										

Domácí příprava je spíše: *dobrá*   *průměrná*   *špatná*
Jak hodnotíte spolupráci s rodinou:

Dne: _____ **Razítko školy**

Vyplněný dotazník odešlete do PPP OK minimálně 3 - 2 měsíce před termínem ukončení platnosti odborného posudku. Končí-li platnost v červnu, zašlete dotazník do PPP již během měsíce března - dubna.

Tato dokumentace o dítěti podléhá zákonu č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů.

Příloha č. 8

Průvodní dopis

Vážení rodiče

v současné době studuji na Univerzitě Palackého v Olomouci pedagogickou fakultu, obor Učitelství pro první stupeň ZŠ. Předpokladem ukončení mého studia je vytvoření a obhájení diplomové práce na téma:

- Speciální třída jako součást Základní školy s běžným vzdělávacím programem ZŠ

Pro její úspěšné vypracování je potřeba provést i výzkumné šetření, zabývající se pohledem rodičů na integraci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami na běžné základní škole. Žákem se speciálními vzdělávacími potřebami je žák:

- se zdravotním postižením (mentální, tělesné, zrakové, sluchové, kombinované vady, autismus, vady řeči, vývojové poruchy učení),
- zdravotním znevýhodněním (zdravotní oslabení, dlouhodobá nemoc),
- sociálním znevýhodněním (nevhodné rodinné prostředí).

Dotazníkové šetření je anonymní a data z něho získaná budou použita pouze pro vypracování uvedené diplomové práce. Obracím se na vás se žádostí, o spolupráci při získávání dat, za účelem napsání uvedené diplomové práce.

Za vaši ochotu vám předem děkuji.

Pavla Vodáková

Příloha č. 9

Dotazník pro rodiče

- 1) Vaše pohlaví:
  - a) žena
  - b) muž

- 2) Váš věk:
  - a) do 25 let
  - b) do 30 let
  - c) do 35 let
  - d) nad 35 let

- 3) Vaše nejvyšší dosažené vzdělání:
  - a) základní vzdělání
  - b) střední odborné
  - c) úplné střední s maturitou
  - d) vysokoškolské

- 4) Kolik máte dětí?
  - a) jedno dítě
  - b) dvě děti
  - c) tři děti
  - d) víc jak tři děti

- 5) Vyskytlo se ve vaší rodině nebo okolí dítě s postižením?
  - a) ano
  - b) ne

- 6) Máte vy nebo někdo z vašeho blízkého okolí zkušenost se zařazováním dítěte s jakýmkoliv postižením do běžné školy?
  - a) ano
  - b) ne

- 7) Vadilo by vám zařazení jakkoli postiženého dítěte do běžné školy, kterou navštěvuje i vaše dítě? (speciální třída)
  - a) ano
  - b) ne

- 8) Pokud by se u vás v rodině vyskytl problém, pokud byste museli z důvodu jakéhokoliv zdravotního, či jiného důvodu rozhodnout, kam své dítě při jeho školní docházce zařadit, volili byste spíše možnost:
  - a) speciální třída
  - b) integrace v běžné třídě základní školy

Diplomová práce

9) Vadilo by vám zařazení jakkoli postiženého dítěte do běžné třídy základní školy, kterou by navštěvovalo společně s vaším dítětem?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne

10) Co by podle vás, mohlo mít rozhodující vliv na možnost umístění postiženého dítěte do běžné třídy základní školy?

- a) druh postižení
- b) míra postižení

11) Který druh postižení by podle vás mohl být respektován?

---

12) Do jaké míry by podle vás mohlo být dítě postižené, aby bylo schopno absolvovat společně s ostatními žáky běžnou třídu základní školy?

- a) lehký stupeň postižení
- b) střední stupeň postižení

13) Myslíte, že by přítomnost postiženého dítěte v běžné třídě měla negativní vliv na žáky?

- a) ano
- b) ne

A jak by se to podle vás mohlo projevit?

---

14) Myslíte, že by přítomnost postiženého dítěte v běžné třídě měla pozitivní vliv na žáky?

- a) ano
- b) ne

A jak by se to podle vás mohlo projevit?

---

15) Myslíte, že by pro postiženého žáka bylo přínosem navštěvovat běžnou třídu na základní škole?

- a) ano
- b) ne

A jak by se to podle vás mohlo projevit?

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Pavla Vodáková
Katedra:	Speciálně pedagogických studií
Vedoucí práce:	Mgr. Kristýna Krahulcová Ph.D
Rok obhajoby:	2015

Název práce:	Speciální třída jako součást základní školy s běžným vzdělávacím programem ZŠ
Název v angličtině:	The Class with special needs as part of elementary school with its basic educational program
Anotace práce:	<p>Diplomová práce „Speciální třída jako součást základní školy s běžným vzdělávacím programem ZŠ“ se zabývá integrací žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a jejich možností vzdělávat se v běžných třídách spádových základních škol nebo v nově vznikajících speciálních třídách, které jsou součástí těchto základních škol. Cílem této práce je přiblížit čtenáři problematiku vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Teoretická část je členěna do čtyř kapitol a jejím cílem je vymežit pohled na žáka se speciálními vzdělávacími potřebami, legislativu, hodnocení a přístup k těmto žákům.</p> <p>Praktická část je věnována pohledu na danou speciální třídu, srovnání vzdělávání na škole praktické a ve speciální třídě, které provedli žáci speciální třídy, vyhodnocení dotazníků určených rodičům žáků ZŠ a žákům druhého stupně ZŠ. Cílem práce je najít přínos vzniku speciálních tříd na běžných ZŠ.</p>
Klíčová slova:	Žák se speciálními vzdělávacími potřebami, legislativa upravující školskou integraci, speciální třída, individuální vzdělávací plán, přístup k žákům se speciálními vzdělávacími potřebami.
Anotace v angličtině:	The present thesis “The Class with special needs as part of elementary school with its basic educational program” studies the integration of children with special needs and further deals with possibility to educate them in ordinary class at elementary school or in separate special class located also there. The aim of this work is to bring the reader to the issue of education

	<p>of pupils with special educational needs. The theoretical part is divided into four chapters. Its aim is to define the view of the pupil with special educational needs, legislation, assessment and access to these pupils. The practical parts is devoted to looking at the special class, a comparison of the education at the school of practical and in a special class, the students made a special class, evaluation questionnaires to parents of primary school pupils and pupils second grade at elementary school. The goal is to find the benefits of developing special classes at regular elementary schools.</p>
Klíčová slova v angličtině:	<p>A pupil with special educational needs, legislation governing the educational integration, special class, individual education plan, access to pupil with special educational needs and their evaluation.</p>
Přílohy vázané v práci:	<p>Příloha č. 1 - Žádost rodičů o vyšetření v PPP Příloha č. 2 – Školní dotazník Příloha č. 3 – Informovaný souhlas Příloha č. 4 – Záznamový arch pro tvorbu IVP Příloha č. 5 – Žádost o povolení IVP Příloha č. 6 – Souhlas se slovním hodnocením Příloha č. 7 – Školní dotazník pro kontrolní vyšetření Příloha č. 8 – Průvodní dopis Příloha č. 9 - Dotazník určený pro rodiče žáků Příloha č. 10 – Dotazník pro žáky</p>
Rozsah práce:	<p>118 s.</p>
Jazyk práce:	<p>Český jazyk</p>